

TRACTATUS de legibus et consuetudinibus

bus regni Anglie, tempore Regis Henrici
secundi compositus, Iusticie gubernacula
tenente illustri viro Ranulpho de
Glanuilla iuris regni & antiquarum
consuetudinũ eo tempore pe-
ritissimo. Et illas solũ leges
continet et consuetu-
dines secundum
quas placita
citantur in Curia Regis ad
scaccarium et coram
Iusticiis vbi-
que fuerint.

Huic adiectæ sunt a quodam legum studio-
so annotationes aliquot marginales non
inutiles.

Prologus.

Egiam potestatem non
solum armis contra rebels
les et gētes sibi regnoque
insurgentes oportet esse
decoratā, sed et legibus,
ad subditos et populos pa
cifice regendos, decet esse ornatam, ut utraque
tempora pacis, et belli Gloriosus Rex
noster ita feliciter transigat, ut effrenatorum
et indomitōrum dextra fortitudinis, eliden
do superbiam, & humilium, et mansuetor
um equitatis virga moderando iustitiam,
tam in hostibus debellandis semper victo
riosus existat, quam in subditis tractan
dis equalis iūgiter appareat. Quam elegans
ter autem, quam strenue, quam callide, hos
tium obuiādo malitiis, excellentissimus.
Rex noster hostilitatis tempore armatam
exercuerit militiam: nemini venit in dubi
um cum iam in omnem terram exierit laus
eius, et in omnes fines orbis terre magnalia
eius. Quam iuste, quā discrete, & quam misere
ricorditer, erga subditos suos tempore pacis
ipse pacis amator et auctor, se habuerit, non
ābigitur. Cū tante equitatis sit sue celsitudis

Prologus.

nis curia, ut in ea nullus iudicium, tam attrita frontis, tam temerariae sit presumptionis qui a iustitiae tramite aliquatenus audeat declinare, aut veritati vllatenus presumat contraire. Ibi enim pauperē non opprimit aduersarii potentia, nec a limitibus iudiciorum propellit quenquam amicorum fauor, aut gratia. Legibus namque regni et consuetudinibus de ratione introductis et diu obtentis, et quod laudabilius est, talium virosrum (licet subditorum) Rex noster non dedignatur consilio, quos morū grauitate: peritia iuris et regni cōsuetudinibus suae sapientiae et eloquentiae prerogatiua, aliis nouit praecellere, et ad causas mediante iustitiae decidendas, et lites dirimendas, nunc seuerius, nunc mitius agendo, prout viderint expedire, ipsis rerum argumentis comperit cum ratione promptissimos. Leges namque anglicanas licet non scriptas leges appellari, non videretur absurdum cum hoc ipsum lex sit quod principi placet, et legis habet vigorem eas scilicet, quas super dubiis in consilio definiendis, procerum quidem consilio, et principis accedente authoritate constat esse promul-

Prologus.

inulgatas. Si enim ob scripture solummodo defectum leges minime censerentur, maioris (procul dubio) autoritatis robur, ipsis legibus videretur accommodare scriptura, quam vel decernentis equitas, vel ratio stantentis leges autem et iura regni scripto autem vniuersaliter concludi, nostris temporibus omnino quidem impossibile est, cum propter scribentium ignorantiam, tum propter earum multitudinem confusam: verum sunt quedam in curia generalia, et frequentius vsitata, que scripto comendare non mihi videtur presumptuosum, sed et plerisque perutile, et ad adiuuandam memoriam admodum necessarium. Harum itaque perticulum quandam, in scripta redigere decreui. Stilo vulgari, et verbis curialibus vtens, ex industria, ad notitiam comparandam eis qui huiusmodi vulgaritate minus sunt exercitati. Ad quorum euentiam presens opus libris et capitulis sequentibus distinxi.

FINIS.

A.iii.

Hic incipit liber primus Fol. 2

de placitis, que pertinent ad curiam
Regis.

Capitulo. .i.

Placitorum, aliud est criminale, aliud civile. Item placitorum criminalium, aliud pertinet ad coronam domini Regis, aliud ad vicecomitem, provinciarum ad coronam domini Regis, pertinent ista. Cap. 2.

Crimen quod in legibus dicitur crimen lese maiestatis, ut de nece vel seditione persone domini Regis vel regni, vel exercitus occultatio inuenti thesauri fraudulosa, placita de pace domini Regis infracta homicidium, incendium, roberia, raptus, crimen falsi, et si que sunt similia. Que scilicet crimina ultimo puniuntur supplicio, aut membrorum truncatione. Excipitur crimen furti. A. iiii. quod

Libet primus.

Cognitio
furti detra-
hitur vice-
comiti sta-
tuto mag-
ne curte.
Cap.17.

quod ad vicecomitem pertinet, et in comita-
tibus placitatur et terminatur ad vicecomi-
tē etiam pertinet per defectū dominorum:
cognoscere de medietis, de verberibus, de
plagis etiam nisi accusator adiciat de pace
domini regis infracta. Cap.3.

Placitum civile aliud in curia domini Re-
gis tantum placitatur et terminatur aliud ad
vicecomites prouinciarum pertinet. In Cu-
ria domini Regis, habent ista tractari et ter-
minari placitū de baroniis, placitum de ad-
uocationibus ecclesiarum. Questio status,
placitum de dotibus vnde mulieres ipse nil
penitus perceperunt. Querela de sine facto
in curia domini Regis non obseruato, de
homagiis faciendis, et releuis recipiendis,
de purpresturis, placitum de debitis laico-
rum. Et ista quidem placita solummodo su-
per proprietate rei prodita sunt, de illis autē
que super possessione loquuntur et per res
cognitiones placitantur et terminantur in
ferius suo loco dicitur. Cap.4.

¶ Ad vicecomites pertinent ista. Placitum
de recto de liberis tenementis per breue do-
mini Regis, vbi curia dominorum probatur
de recto

de recto defecisse, quod qualiter fieri debet
at: inferius suo loco dicitur. Placitum de nas
tius, sed per breue domini Regis. Cap. 5.

¶ Cum clamat quis domino Regi aut es
ius iusticiis de feodo aut de libero tenemens
ro suo si fuerit querela talis, quod debeat vel
dominus Rex velit in curia sua deducitunc
is qui queritur tale breue de summonitios
ne habebit. Cap. 6.

¶ Rex vicecomiti salutē precipe. A. quod ius
ste et sine dilatione reddat. B. vnā hidā ter
re in villa illa vnde idem. B. queritur quod
predictus. A. ei deforciat: et nisi fecerit sum
mone eum per bonos summonitores quod
sit ibi coram me vel Iusticiis meis in crastis
no post octabis clausi pasche apud locum
illum, ostensurus quare non fecerit. Et habe
as ibi summonitores et hoc breue. Teste Ras
nolpho de Glanvilla apud Clarindon.

Caput. 7.

¶ Summonitus autem ad diem prefixum
aut venit aut non, aut nuntium, aut effoniū
mittit: aut neutrum. Si neque venit, neque
mittit: aduerarius eius qui petit aduersus
eum, die statuta coram Iusticiis appareat. et
sc ads

Libet primus.

se aduersus eum liti offerat: et ita in Curia
a per tres dies expectabit. Si vero nec quarta
die venerit apparentibus sūmonitoribus, et
asserētibus, se bene eum sūmonuisse, et idem
probare se offerentibus iuxta considerationē
curie: iterum per aliud breue sūmonebitur
per intervalla quindecim dierum ad minus.
Et erit breue ut veniat responsurus tam su-
per capitali placito: quā super eo q̄ ad primā
sūmmonitionem non venit. Et ita tribus sū-
mmonitionibus sub hac forma emissis: Si non
ad tertiam sūmmonitionē venerit, neque mise-
rit, capietur tenementum in manum domini
Regis: et ita per quindecim dies remanebit.
Et si infra illos quindecim dies non venerit
aduersario eius adiudicabitur seifina, ita q̄ de
cetero non audietur, nisi super proprietate per
breue domini Regis de recto. Si vero infra il-
los dies quindecim venerit: volens replegiare
tenementum, precipietur ei quod ad quartū
dieni veniat, et habebit quod de iure habere
debet: et ita poterit seifinā recuperare si vene-
rit. Si vero ad tertiam sūmmonitionem vene-
rit, et premissas sūmmonitiones recognouerit,
statim amittit seifinam, nisi dies saluare pos-
sit per

lit per dominum Regem varrantum, et per
breue quod incontinenti ostendat.

Cap.8.

¶ Rex Iustic salutem varrantizo. B. qui
fuit apud illum locum per preceptum meū
illo die, in seruitio meo, et ideo corā vobis eo
die assis nostris interesse non potuit, et vo-
bis mando q̄ pro absentia sua illius diei cū
non ponatis in defaltam, nec in aliquo sit
perdens. T. &c.

Cap.9.

Si summonitiones omnes negauerit: pro
qualibet iurabit duodecima manu: et si vnus
iuratorum die statuta defecerit: aut persona
alicius eorum iuste excipi possit sine recu-
peratione alterius iuratoris eadem hora seis-
sinam suam amittet propter defaltam. Si ve-
ro sufficienter iuratum fuerit, eo die de plac-
cito respondebit.

Cap.10.

Si ad primum diem non venerit summoni-
tus: sed se effoniauerit, si effonium fuerit ra-
tionabile, recipietur. Et ita tribus vicibus con-
tinue poterit se effonjare. Et quia variis ex
causis contingit aliquem se effonjare, & iuste,
de diuersis generibus effoniorum videamus.

Cap.11.

Effoniorum

Libert primus.

Effoniorū aliud prouenit ex infirmitate as
Effoniorū de aliud aliunde prouenit. Item cū ex infirmitate
reſcantiſa iſ: quandoque ex infirmitate veniendi quādoſ
dem valet que interuenit ex infirmitate de reſcantiſa
quod eſſo: tiſa.

Cap. 12,

num de **¶** Summonitus itaque ſi ad primum diem
malo lecti. per infirmitatem veniendi fecerit ſe eſſonia
are, erit in electione aduerſarii preſentis: vel
exigere probationem legitimam illius eſſo
ſoni ab eo eſſoniatore, eo die vel plegium
inueniet, vel fidem dabit, quod ad diem no
minatum habebit garantiam ſuum de illo
eſſonio, et ita tribus vicibus continuis poter
rit ſe eſſoniare hoc modo. Et ſi tertio die non
venerit, neque ſe eſſoniauerit: tunc confide
rabitur quod ad alium diem ſit in propria
perſona, aut pro ſe ſufficientem reſponſalem
mittat ad lucrandum vel perdendum pro
eo loco ſuo, et ſic quicunque die ſtatuta
ſuo loco venerit: offerens ſe deſenſioni il
lius cum litteris eius, vel ſine litteris: Si no
rum ſit eum eſſe coniunctam perſonam ab
ſentis: pro eo accipietur in Curia ad lucrand
um vel perdendum. Si vero ad quartum di
em poſt tria eſſonia venerit, et omnia eſſo
nia

nia varrantizauerit, probabit quodlibet effoniam iureiurando propria et vnica manu et sic de placito eodem die respondebit. Si ad quartum diem neque venerit, neque responsalem miserit, capiatur tenementum in manū domini Regis missio breui a curia ad vicecomitē illius prouincie vbi tenementū illud est quod breue est in hec verba. Ca. 13

Jure iurans
do libera-
rus est effo-
niatus sta-
tuto marles-
br. Cap. 19.

¶ Rex vicē salutem precipio tibi quod sine dilatione capias in manum meam, medietatem terre de illa villa, quam M. clamat ad dotem suam versus R. de qua placitum est inter eos in Curia mea, et diem captio- nis Iusticiis meis scire facias. Et summe per bonos summonitores predictū R. quod sit corā me vel iusticiis meis apud vvestminsterium a crastino octabis clausi pasche, in quindecim dies, auditurus inde iudicium suum. Et habeas ibi summonitores et hoc breue. T. Ranulpho de glanvilla apud vvestminsteriū. &c. Et preterea precipietur vicē illius prouincie, vt effoniatores illos capiat, et ransū falsarios per hoc breue retineat. Cap. 14.

¶ Rex vicecomiti salutē precipio tibi, q̄ sine dilatione, diligenter queras per comitatum tuum. A. qui falso effoniauit. B. versus. C. in curia

Liber secundus

curia mea, et saluo facias eum custodiri, donec nec aliud inde habueris preceptum meum T.&c. Et preterea interim sumonebitur principalis reus: quod sit coram domino Rege, vel Iustitiis eius, ostensurus quare essoniatorem suum non varrantizauerit, & de capitali placito responsurus. Preterea, sumonebitur plerique essoniatorum inde per hoc breue.

Cap. 15.

¶ Rex vicecomiti salutem. Sumone per bonos sumonitores T. quod sit coram me vel Iustitiis meis apud westmonasterium, a clauso pasche in .xv. dies ostensurus, quare non habuerit I. coram me apud westmonasterium die illo ad varrantum de essonio, quod I. profecit in curia mea versus M. sicut plegiauit ipsum ad habendum eum. Et habeas ibi sumonitores, et hoc breue T.&c. Ca. 16.

Si vero infra quindecim dies venerit: volens replegiare tenementum, precipietur ei quod sit ad diem nominatum, vt tunc habeat quod habere debet de iure. Et ita si venerit sub plegiatione, scisinam recuperabit, et retinere poterit. Si omnes summonitiones, et omnia essonia negauerit, et hoc idem probauerit iuramentis

ramentis duodecima manu, pro singulis diebus faciendis, vel si primam summonitionem recognouerit, et tria essonia varrantizauerit et quartum diem per dominum Regem varrantum saluare poterit per breue scilicet quod incontinenti habeat, sic quoque poterit seisinam suam retinere. Si vero infra quindecim dies non venerit, ad diem proximam adiudicabitur seisina aduersario eius ita quod ille nunquam audietur inde nisi per breue domini Regis de recto. Mitteretur autem ad uerliarius in seisinam illius tenementi ad comitem per hoc breue.

Consulitur
nonplegi-
ationi sta-
tuto Regis.
E. 3. Anno. 9
Cap. 4.

Rex vicecomiti salutem precipio tibi, quod sine dilatione seisias M. de tanta terra in illa villa de qua placitum fuit in curia mea, inter ipsam et R. quia seisina illius terre adiudicata est eidem M. in curia mea pro defectu. R. T. & c.

Cap. 18.

De infirmitate vero de reseantisa, si quis se essoniare voluerit, hoc tribus vicibus facere poterit. Dum tamen tertia die ante datam diem, essoniator essonium suum presentauerit loco competenti, et coram persona idonea. Et si ad tertiam summonitionem

Liber primus.

tionem non venerit, considerabitur ut videatur utrum infirmitas illa sit languor an non, quod ut fiat precipietur vicecomiti per hoc breue.

Cap. 19.

Rex vicecomiti salutē precipio tibi, q̄ sine dilatione mittas quatuor legales milites de Comitatu tuo, ad videndum si infirmitas. B. vnde se effoniauerit in curia mea versus. R. sit languor vel non. Et si viderint quod sit languor, tunc ponant ei diem a die visionis in vnum Annum et vnum diem quod sit coram me vel Iusticiis meis, vel sufficientem responsalem mittat inde responsurum. Et si viderint quod non sit languor, tunc ponant ei certum diem quo veniat, vel sufficientem responsalem mittat, inde responsurum. Et summane per bonos summonitores: predictos quatuor milites, quod tunc sint ibi ad restificandum visum suum, et quem diem ei posuerint et habeas ibi summonitores et hoc breue. T. & c. Notādum etiam quod duo effoniautores: necessarii sunt ad hoc effonium faciendum ad minus.

Cap. 20.

¶ Preterea notandum quod duo prima effonia possunt esse de infirmitate veniendi et tertium

et tertium de rescantisa quod si sic euenerit mittetur ad videndum utrum sit languor an non. Si autem duo prima essonia fuerint de rescantisa et tertium de infirmitate veniendi considerabitur tanquam omnia essent de infirmitate veniendi, quia secundum naturam ultimam essoniae semper est iudicandum. Cap. 21.

¶ Si quis aliqua vice responderit in Curia, et illi prefati die ibi prefixus fuerit, si ad illum diem neque venerit, neque responsale miserit, capiatur tenementum in manum domini Regis sine replegiatione, et sumonebitur ille, ut veniat auditurus in iudicium suum ad diem nominatum: et ita siue veniat siue non, amittet seisinam propter defaultum, quia de cetero summonitionem diffiteri non poterit, nisi breue domini Regis incontinenti ostendat, quo diem non seruatum saluare possit. Sed licet altera vice in curia responderit, si licite recesserit: ad tria essonia recuperare poterit, nisi pactum aliud inducat. Si vero, primo se essoniauerit quis, et secundo, neque venerit, neque se essoniauerit, precipietur vice quod essoniatorem illum attachet, tanquam falsarium per prescriptum breue.

Cap. 22.

B. i, Sciendum

Liber primus

¶ Sciendum autem quod cum quis se effonauerit, effoniator poterit se effoniare rationabili effonio: Si quis enim volens se rationabili modo effoniare, et effoniatorem ad se effoniandum transmiserit, et ille obiter in aliquod rationabile impedimentum incidit, quo minus ad diem statutum venire possit, expectabitur vsque in quartum diem, sicuti et dominus eius, quod si intra quartum diem venerit, recipietur effoniator eius, quocumque die venerit et potest saluare dies preteritos, et isdem de causis quibus et dominus. Ca. 23.

Poterit etiam si id elegerit se effoniare per alium effoniatorem ipse principalis effoniator ita tamen quod ille secundus effoniator dicat in curia ipsū tenentem (proposito effonio rationabili) detentum, non posse ad illum diem venire nec pro perdere, nec pro lucrari et ad modo se effoniandum illum alium destinasse, et ipsū effoniatorem in tale impedimentum incidisse: quod ad illum diem venire non poterit et hoc paratus est probare secundū considerationem curie sic autem recipietur effonium tale, et dabitur etiam ipsi tenenti dies per talem effoniatorem ita quod
asscurabit

affecurabit inde varrantum suum habere ad talem diem datum et ita ad diem ipsum oportebit ipsum tenentem : principalem essoniatorem, varrantizare et eius essonium solita modo probare et primum essoniatorem similiter secundum, nisi primo die ipse semet essonia sua probauerit ad petitionem aduersarii.

Cap. 24.

Si vero post essonium suum propositum in curia, infra quartum diem venerit volens inde agere vel respondere ipse tenens, si per essoniatorem prius fuerit dies datus in curia: et pars aduersa sic recesserit a curia, petens nullum habebit inde recuperare quantum ad ipsum diem preteritum.

Cap. 25.

Est et aliud genus essoniandi et necessarium cum quis essoniat de esse ultra mare: et tunc si recipiatur essoniū: dabuntur ipsi essoniatum. *Vide statuta. xv. Priato ad minus quadraginta dies. Si vero ulterius illo, vel alteriusmodi essonio rationabili de se essonauerit, de cetero solitus cursus scriuabitur in respectu dando.* *mi. cap. 43. placitandū huic essonio,*

Cap. 26.

B. ij.

Sunt

Liber primus

Sunt et alia essonia que loca fortassis habere possunt ad saluandos illos quatuor dies vel aliquem eorum per quē vel quos expectatur aduersarius in Curia. Vt subita aquarū inundatio, aut alius casus repentinus qui preuideri non poterat,

Cap 27.

Per seruitium domini Regis item rationabiliter se essoniat quis, & cū in curia probatur hoc essonium, et admittitur, remanebit loquela sine die, donec constiterit eum ab illo seruitio domini Regis rediisse, vnde hi qui assidue sunt in seruitio domini Regis, vt seruantes ipsius, hoc essonio non gaudebunt, ergo circa eorum personas obseruabitur solitus cursus curiæ, et iuris crdo. Sed circa predicta essonia hoc modo distinguendum est. Qui per seruitium domini Regis se essonari facit aut prius comprehendit eum sūmonitio vnde a duersarius eius querit eum ponere in placitum: aut prius iuit in seruitium domini Regis et postmodum est sūmonitus. Si vero prius fuerit in seruitio domini Regis: et interim de placito sūmonitus, in distincte verum est, et obtinet quod superius dictum est. Si prius ponitur quis in placitum

placitum, & postea se facit effsonari per seruitium domini Regis, refert vtrum is per mandatum domini Regis, vel preceptum generale vel speciale, ex necessitate sit in illo seruitio an alias. Si ex precepto domini Regis ad illud seruitium fuerit vocatus: tunc quoque idem iuris erit quod in superiori casu. Si vero alias ex voluntate, non ex precepto domini Regis in seruitium ipsius de notio se ingressus fuerit, distinguitur vtrum ierit ultra mare in seruitium illud, an citra remanserit. Si ultra mare, dabitur ei respectus quadraginta dierum ad minus, quod si infra illos xl. dies non redierit: obseruabitur solitus cursus curiæ, & iuris ordo. Et quândocunque in curia apparebit vel per se, vel per responsalem, oportebit eum habere breue domini Regis, ad vvarrânsandum suum effsonium de premissis, quod incontinenti exhibeat. Si citra mare fuerit in seruitio domini Regis, tunc in voluntate Iustici domini Regis erit et in beneplacito, breuiorem terminum dare ei vel ampliorem secundum quod viderint domino Regi expediri dum tamen obseruetur iuris ordo.

Cap. 28.

B. iij.

Contingit

Libert primus

Contingit preterea aliquem effoniari in curia per infirmitatem qua quis detinetur in eadem villa cum illuc venerit ad placitū suū prosequendum et tunc considerabitur in Curia, quod in crastino veniat, et ita per tres dies continuos expectabitur et ex hac causa respectum trium dierum cōtinuorū habebit qui si tertio die ita se inde effoniauerit: tunc mittentur quatuor milites ad eum, per considerationem curiæ ad videndum vtrum sit in tali statu quod possit venire ad curiam an nō et si viderint quod possit, tunc ei precipient quod ad Curiam veniat et ibi faciat quod facere debet. Et si viderint eum non posse venire, et hoc in curia testati fuerint tunc habebit alium diem rationabilem et ita respectū quindecim dierum ad minus.

Cap. 29.

Est preterea effoniū, quod quandoque in curia presentatur, scilicet de esse in peregrinatione. Sed distinguendū est, vtrum is qui taliter se effoniat fuerit positus inde in placitum, antequam iter ipsum arripuerit, an non quod si prius summouitionem inde habuerit: obseruabitur

seruabitur cursus Curie et iuris ordo. Si vero prius inde nullam habuerit summonitionem: tunc iterum distinguendum est, utrum iuerit ad Hierusalem an alium locum. Si versus Hierusalem iuerit is qui se essoniare facit: tunc solum ei datur respectus unius anni, et unius diei, ad minus, de aliis vero peregrinationibus solet dari respectus, pro voluntate domini Regis et bene placito vel eius Iustici, pro longitudine, vel breuitate itineris, prout viderint temperandum.

Cap. 30.

Ponitur autem in breue de summonitione facienda vice directo, hec clausula, et habeas ibi summonitores et hoc breue. Ideoque ab initio querendum est, ad diem datum in Curia, offerente se liti eo qui petit, utrum vicecomes breue et summonitores ibi habeat, an non: si habeat tunc testata summonitione, procedendum erit in placito, secundum quod premonstratum est. Si vero illo die presentis non fuerit vicecomes, nec infra quartum diem venerit, usque ad quem diem expectandus est tenens ipse, tunc precipietur ei iterum per breue

Liber primus

Breue domini Regis, quod tenentem sum-
moneat de capitali placito, per breue de se-
cunda summonitione, et quod ille veniat of-
tensurus, quare per primum breue illam su-
mmonitionem non fecerit. Est autem breue de
secunda summonitione, continens breue de
prima summonitione et præterea hanc cla-
sulam, Et tu ipse tunc sis ibi ostensurus quare
illam summonitionem ei non feceris, sicut
tibi preceptum fuit per aliud breue meum,
& habeas ibi hoc breue, & illud aliud breue.
Ad diem autem illū veniens vicecomes: aut
dicit se executum fuisse preceptum domini
Regis, aut confitebitur illud non fuisse ex-
cutum. Si confitetur se non fuisse executum,
tunc remaneat in misericordia domini Re-
gis, & sic ille qui petit primum diem intelli-
get amisisse, & de nouo summonendus est
ille qui tenet. Si vero dixerit se summoniti-
onem primam, legitimis summonitoribus fa-
ciendā iniurxisse: et iidem ibi presentes sunt
hoc ipsum confitentes: tam vicecomes, quam
illi in misericordia remaneant, si primam su-
mmonitionē non fecerint, sicut eam facere te-
nebantur. Et primus dies petenti ita erit in-
pilis

illis Sin autem illi quos vicecomes summonitores nominauerit praesentes sint asserentes hoc eis a vicecomite non fuisse iniunctum: tunc distinguendum est vtrum vicecomes summonitionem illam eis faciendam iniunxerit in Comitatu, sicut semper fieri debet ita quod si ante comitatum presentetur loquelam, artachabitur vsque ad comitatum: et tunc plene fiet summonitio, an alio modo. Si in comitatu hoc eis iniunxerit, et hoc fuerit recte testatum: illi scilicet summonitores in misericordia remanebunt, quia comitatus in hoc contradicere non possunt. Si vero extra comitatum minus publice quam fieri deberet, hoc eis iniunxerit vicecomes, & illi hoc negauerint: vicecomes in misericordia remanebit, quia praecipitum domini Regis vt debet non est executus. Huiusmodi enim publici actus, scilicet summonitiones iniungere, plegios de clamoribus prosequendis, & de stando ad rectum capere, publice debent celebrari ne si super his que preparatoria sunt ad expedienda negotia, fieri posset contentio, ea ipsa esset occasio diutius protrahendi negotia. Si vero ad primum diem summonitores non adsunt asserentes

Liber primus.

afferentes se legitime fecisse primam summonitionem, et ad primum diem suos haberent effoniatores, qui et eos effoniazuerint et adiecerint quod summonitionem recte fecerint, tunc primus dies petenti iudicabitur utilis, et illi in misericordia remanebunt, eo quod ad primum diem non aderant ad testificandū summonitiē, sicut eis fuit iniunctū nisi primum diem saluare possint per dominum Regem varrantum. Sed notandum quod excusare legitime se possunt summonitores illi, ad primum diem vterque vel alter, et tunc petenti primus dies similiter adiudicabitur utilis.

Cap. 32.

De absentia tenentis quædam præmissa sunt quæ tunc locum habent, quando tenens ipse sine plegiorum datione, simpliciter est summonitus. Si vero fuerit loquela talis quod tenens ipse plegios inuenerit standi ad rectum, et Iusticię vel comitatus hoc recordati fuerint, quod contingit in ciuili negotio, de fine facto in Curia domini Regis coram Rege vel Iusticię eius non obseruato, et in nouis distictis, tunc quidem si tenens ipse ad primam

num diem neque venerit, neque se effonia-
 uerit, plegii considerandi sunt in m^{ia} domi-
 ni Regis, et super capitali placito, plegii eti-
 am affortiabuntur, et ita tribus vicibus eo-
 semper absente, in placito illo est proceden-
 dum, et si ad tertiam summonitionem non
 venerit, capietur tenementum ipsum in ma-
 num domini Regis, et retinebitur eodē mo-
 do quo predeterminedū est, plegiis etiam in
 m^{ia} remanētibus, qui et sūmonēdi sunt quod
 sint ad certum diem in Curia, audituri inde
 suum iudicium. Si autem fuerit negotium cri-
 minale, vt de pace domini Regis infracta,
 gunc secundum iuris ordinem vt in superio-
 ri casu, erit et hic procedendum, nisi quia
 hic retractus si ad tertiam summonitionem
 non venerit: capietur corpus eius, plegiis suis
 remanentibus in misericordia.

Ex statuto
 Westmonas-
 terii. Primi.
 cap. 44. ap-
 paret plura
 duobus at-
 tachiamen-
 tis exiisse de
 buisse com-
 muni lege,
 antequam
 procedere-
 tur ad dis-
 trictionem

Cap. 32.

Expeditis his, que circa absentiam tenens
 rō frequenter solent accidere, de his quę de
 absentia petentis fiunt, restat inspicere. Et
 quidem si ad primum diem non venerit is
 qui petit, effoniare sese poterit eisdem ratios
 pabilibus effoniis, quibus et tenens, et
 eisdem

Liber primus

eisdem modis. Quod si non venerit, nec se esse
soniauerit, tunc iuxta considerationem curie
dimittetur tenēs sine die si praesens fuerit vel
per se vel per alium ut debet. Ita tamen ut pe
tens tale recuperare habeat aduersus eum, si
iterum inde placitare voluerit, quale modo
habere debeat. Et si iterum placitum illud
versus eundem velit mouere: quāro quid ius
ris ibi sit, & qualiter punienda sit illius defal
ta. Ad hoc autem diuersi diuersis modis res
pondent. Dicūt enim quidam, quod non nisi
si custum et expensis, & primum breuē a
mittet, loquelam autem non, sed de nouo
placitum incipiet. Alii dicūt quod loquelam
versus aduersariū penitus amittet, sine om
ni recuperatione, & propter curiae cōtemptū
in misericordia domini Regis similiter res
manebit. Alii dicunt quod in misericordia
domini Regis erit, de cetero & in Regis be
neplacito, vtrum velit eum ad illud placitū
amplius admittere vel restituere, an non, et
quando, haec autem simpliciter sufficiunt vbi
loquela sine plegitione procedit. Si vero il
le qui petit, plegios inuenērit de clamore suo
prosequendo, et diē suum neque per se ne
que

que per alium quemcunque seruauerit: tunc
 is qui tenet dimittetur sine die et petens illud
 breue secundum quosdam, et totum custum
 amittet, et plegii eius erunt in misericordia vt
 supra. Aut secundum alios loquelam suam as
 mitteret, et plegii. &c. Sed hoc ita obtinet si lo
 quela sit tantummodo sua, quod sepius con
 tingit in ciuilibus negociis. Verū si fuerit lo
 quela non tantum sua sed etiam domini Re
 gi, vt in criminali negocio de pace domini
 regis infracti, tunc qui loquelam illam non
 nisi sibi amittere potest, imo etiā illam profe
 qui tenetur, corpus eius de cetero in prisonā
 mittetur, et si luo custoditur: donec appellū
 suum prosequi velit. Et plegii eius preterea
 in mīa remanebunt

Cap 33.

Quandoque contingit vtrunque abesse et
 tunc in voluntate domini regis vel eius iustis
 erit, si voluerint verus vtrunque contemp
 tum Curie, vel falsum clamorem prosequi.

LIBER

LIBER SECVN^{ds}

de his que solent contin^g

gere circa vel statim post ingressum litis, et
de diracionatione tenementi per duellum,
vel per magnam assisam; et de campio
nibus, et de his que pertinent ad duella
lum, vel magnam assisam.

Capitulo.

Troque autem li
tigantiū presentī
in Curia et petens
te clamante tenet
mentum petitum
poterit tenens pes
tere visum terre.
Sed ad hoc vt des
tur ei inde respec
tus: distinguitur vtrum is qui tenet, habeat
plus terre in villa illa vbi terra illa que petitur
est, an non. Et si plus ibidem non habuerit,
nulla dabitur ei inde dilatio, sin autem plus
terre ibi habuerit: tunc dabitur ei inde res
pectus; et alius dies ei ponetur in Curia, et
cum ita recessum fuerit a Curia, ad tria effor
nia rationabilia poterit tenens recuperare
de

De nouo, et precipietur vis illius prouincie vs
 bi tenementum illud est: quod mittat liberos
 homines de Comitatu suo ad videndum terram
 illam per hoc breue. Cap. 2.

Rex vicecomiti salutem, precipio tibi quod
 sine delatione mittas liberos homines, et le
 gales, de visineto de illa villa ad videndum vs
 na hidam terre in villa illa qua. N. clamat vers
 sus. R. et vnde placitum est inter eos in Curia
 mea, et habeas quatuor ex illis, coram me vel
 Iustis meis, eo die ad testificandum visum suum et
 quem diem ei posuerunt. T. & c. Cap. 3.

Post tria essonia rationabilia visum terre
 comitania, viroque litigantium iterum ap
 parente in Curia, petens ipse loquelam suam
 et clamorem ostendat in hunc modum. Peto
 versus istum, H. feodum dimidii militis vel dua
 as carucas terre, in illa villa, sicut ius meum,
 et hereditatem meam. vnde pater meus vel
 auus meus fuit seiscitus in dominico suo sicut
 de feodo, tempore Regis Henrici primi, vel
 post primam coronationem domini Regis.
 et vnde cepit commoda ad valentiam quinque
 que solidorum ad minus, vt in bladis et fenis
 et aliis commodis: et hoc promptus sum
 probare

Liber secundus

De visu et auditu non exigitur hoc die iusiurandum statuto. vv. primi cap. 40.

probare per hunc liberum meum hominem
I. et si quid de eo male contigerit, per illum
vel per illū tertū, et quot voluerit ita poterit
nominare, sed vnus tantum vadiabit duellum
qui hoc vidit, vel audiuit vel per alia verba sic
et hoc paratus sum probare, per hunc libe-
rum hominem meum. I. cui pater suus in-
iunxit in extremis agens, in fide qua filius tes-
netur patri, quod si aliquando loquelam de
terra illa audiret, hoc diracionaret sicut id
quod pater suus vidit et audiuit. Audita ve-
ro loquela et clameo petentis: in electione
ipsius tenentis erit se versus petentem defen-
dere per duellum, vel ponere se inde in maga-
nam assisam domini Regis, et petere recog-
nitionem quis eorum maius ius habeat in
terra illa. Si vero per duellum defendere vo-
luerit: tenetur tunc defendere ius ipsius pe-
tentis de verbo in verbum sicut versus eum
ostendit vel per se vel per aliquem homi-
nem alium idoneum. Sed nota quod post-
quam duellum inde fuerit vadiatum, oportet
tunc cum qui tenet terram defendere
per duellum et non de cetero poterit se
inde

inde in assisam ponere. Et post vadiationem duelli, poterit iterum se tribus vicibus ratiocinabiliter effoniare continuis, ex persona sui ipsius. Et aliis tribus vicibus ex persona campionis sui. Factis autem omnibus effoniis que recte fieri possunt: antequam duellum inde feriat, necesse habet petens ut in curia appareat, et campionem suum ibi habeat promptum ad pugnandum. Nec sufficiat cum alium tunc demum producere campionem, quam vnum eorum super quos posuit vadiationem. Neque enim alium pro eo poterit cambiare post primam vadiationem. Si vero is qui duellum vadiavit interim pendente lite obierit. Si morte naturali, et hoc fuerit per visinetum declaratum ut semper fieri debet, si de hoc dubitetur: poterit petens ad vnum eorum super quos posuit vadiationem suam primo recuperare, vel ad alium idoneum, etiamsi nullum alium nominauerit dum tamen inde sit testis idoneus, et sic de nouo placitum incipietur. Si vero sua culpa interierit: loquelam ita dominus amittet. Item quero vtrum campio ipsius petitoris, alium loco suo possit ponere

Liber secundus.

in curia ad faciendam diractionem, quam ille suscepit loco suo. Equidem secundum ius et consuetudinem regni antiquam: non licet nisi filium suum legitimum. Et nota quod talis debet esse campio petentis: quod sit et esse possit inde testis idoneus. Nec in propria persona sua licebit ipsi petitori prosequi appellum suum, quia id fieri non potest nisi per testem idoneum audientem, et videntem. Defendens autem defendere se poterit vel per seipsum si voluerit, vel per alium ad hoc idoneum, si per alium se defendere elegerit. Si vero campionem produxerit, et ille interim moriatur: quero quid iuris ibi sit. Vtrum is qui tenet possit se per alium defendere an loquelam suam debeat amittere, an tantum feodum. Hic distinguendum est ut prius. Nota etiam quod campio defendens non poterit loco suo in curia alium ad defensionem illam suscipiendam producere, nisi filium suum legitimum. Contingit autem multociens, quod campio conducticius: in curia producitur pro mercede ad diractionem faciendam. Et si contra illius personam excipiat pars aduersa: dicens
cum

eum minus idoneum propter hoc q̄ premis-
 am inde accepit ad diracionem illam
 faciendā. Et hoc paratus est probare versus
 eū si id negare voluerit: aut per se, aut per a-
 lium videntē vbi inde premū accepit. Super
 hoc audietur et remanebit principale duellū
 Si vero super hoc cōuictus fuerit et per du-
 ellū victus fuerit cāpio petentis, tunc domi-
 nus suus loquelam suam amittet. Et ille cā-
 pio tanq̄ victus, omnē legem terre amittet.
 Scilicet q̄ de cetero nunquam admittetur in
 curia vt testis, ad diracionē pro aliquo al-
 io per duellum de cetero faciendam pro se
 metipso autem, poterit vel corpus suum des-
 fendendo, vel atrocē iniuriā sui proprii cor-
 poris prosequendo, vt de pace domini Re-
 gis infracta. Ius etiā suum versus aliū per du-
 ellū defendere poterit de feodo et heredita-
 tate sua. Finito autē duello: pena sexaginta
 solidorum imminet victo, nomine recrez-
 anis. Et Preterea legem terre amittet. Et
 si defensor victus fuerit, dominus eius ter-
 ram petitam cum fructibus et commodis
 tēpore se sine in feodo illo inuentis amittet,
 nunquam de cetero in curia inde audiedus.

C.ii.

Ea enim

Libert secundus.

Ea enim que in curia domini Regis per duellum semel fuerint terminata negotia, perpetuam habent firmitatem. Et deinde vices comiti precipietur, vt victori terram diracionatam habere faciat, et eum inde in seisis nam mittat, per tale breue. **Cap. 4.**

Rex vicecomiti salutem precipio tibi, quod sine dilatione seisis M. de vna hida terre in tlla villa, de qua placitum fuit inter ipsum et R. in curia mea, quia illa hida terre adiudicata est ei in curia mea: per finem duelli. Teste Ranulpho. &c. **Cap. 5.**

Et hec ita si petens obtinuerit in duello. Si vero idem victus fuerit per campionem suum victum, tunc tenens quietus clamabitur de eius clameo sine recuperatione eiusdem petentis. Hec de duello vbi tenens se per duellum defendere voluerit, vel elegerit contra petentem. **Cap. 6.**

Si autem in magnam assisam domini Regis se ponere maluerit is qui tenet, aut petens similiter se in assisam inde ponet, aut non. Si semel concesserit petens in curia, quod se inde in assisam se ponet. Et hoc verbo coram Iusticiis in banco sedentibus expresserit.

presserit, de cetero non possit resistere, sed per assisam illam oportebit eum perdere, vel lucrari. Si vero in assisam magnam se ponere noluerit, tunc oportebit eum aliquam causam monstrare quare assisa inter eos inde esse non possit, quemadmodum si fuerint consanguinei, et ex eodem stipite parentele, unde hereditas ipsa mouetur. Et si hoc petens obiecerit: tenens vero hoc ipsum confitebitur aut non. Si vero hoc in curia confesserit: remanebit eo ipso assisa, ita quod per verba placitabitur et terminabitur in curia ipsa negotium, quia tunc legitime inquiretur quis eorum propinquior sit ipsi stipiti, et ita heres iustior. Et per hoc diracionabit ius suum heres propinquior, nisi aduersarius in curia dicere poterit, quare ius suum ille alias vel ad tempus, vel perpetuo amiserit, vel aliquis antecessor suus, veluti si donauerit, vel vendiderit, aut escambiauerit, vel alio modo rite alienauerit, aut si per feloniam ille vel antecessores eius in vniuersum amiserint ius suum unde latius inferius tractabitur, Et sic super aliqua istorum articulorum arrestetur loquela: poterit ex-

Libri secundus

Incidenti per verba hinc inde proposita, ad
duellum recte perueniri. Verum si omnem
parentelam inter se, et petentem defenderit
is qui se in assisam posuit: Vel saltem quod
de eodem stipite non sint de quo mouetur
hereditas, tunc decurrendum est ad com-
munes eorum consanguineos, qui ad hoc
vocandi sunt ad curiam, vt per eos disquirat-
ur eorum parentela. Qui si concorditer as-
firmauerint eos descēdisse de eodem stipite,
vnde mouetur hereditas eorū super hoc sta-
bitur assertioni. Sed si alter adhuc litigantia-
um pertinaciter contradicat: Decurrendum
erit ad vicinetum, cuius cum consanguineis
super hoc omnia acquiescendum est testi-
monio. Idem quoque fiet si parentes ipsius
inueniantur discordes, qui tunc stabit vere-
dicto vicineti. Facta autem inquisitione, cere-
tissime si inuenti fuerint et probati ex eodē
stipite vnde mouetur hereditas descēdisse,
cessat quidem assisa, et per verba vt predixi
procedet loquela. Sin autem constiterit Cur-
rix et Iustie domini Regis contrarium, tunc
petens qui hoc obiecit, scilicet quod esset de
eodem stipite vt assisam malitiose adimeret.
Loquelam

Voquelam suam amittet. Nullo autem inters
ueniente quare assisa esse non debeat: tunc
per eam tam finaliter quam per duellum
terminabitur negotium.

Cap. 7.

¶ Est autem magna assisa regale quoda
dam beneficium, clementia principis de
consilio procerum populis indultum, quo
vite hominum et status integritati, tam
salubriter consulitur, vt in iure quod quia
in libero soli tenemento possidet retinenz
do duelli casum declinare possunt homi
nes ambiguum. Ac per hoc contingit ins
perate et premature mortis vltimum eua
dere supplicium, vel saltem perhennis infamie
obprobrium illius infesti et inuerecun
di verbi quod in ore victi, turpiter sonat
*consecutum. Ex equitate autem maxime
ma. prodita est legalis ista institutio. Ius
enim quod post multas et longas dilas
siones, vix euincitur per duellum: per
beneficium istius constitutionis, commo
dius et acceleratius expeditur. Assisa e
nim ipsa tot non expectat effonia, quot
duellum vt ex sequentibus liquebit. Ac

Liber secundus

per hoc et laboribus hominum parcitur,
et sumptibus pauperum . Preterea , quan-
to magis ponderat in iudiciis plurimum i-
doneorum testium fides, quam vnus tan-
tum: tanto maiore equitate nititur ista cons-
titutio, quam duellum . Cum enim ex vni-
us iurati testimonio procedat duellum. Dus-
decim ad minus legalium hominum exi-
git ista constitutio iuramenta . Peruenitur
autem ad assisam ipsam hoc ordine. Quare
is qui se in assisam posuit ab initio, perquis-
ret breue de pace habenda, ne de cetero ab
aduersario ponatur in placitum per breue,
quo prius inter eos placitum fuit de tene-
mento vnde tenens posuit se in assisam.

Cap. 8.

Rex vicecomiti salutem prohibe N. ne
teneat placitum in curia sua quod est inter
M. et R. de vna hida terre in illa villa , quam
idem R. clamat versus p̄fatum M. per bre-
ue meum nisi duellum inde vadiatum fue-
rit, quia M. qui tenens est, posuit se inde in
assisam meam, et petit recognitionem fieri,
quis eorum maius ius habeat in terra illa.
Teste. &c. Si vero placitum fuerit de seruitio,
vnde

Unde ille qui tenet, ponit se in assisam quod
facere licet: tunc tale erit breue.

Cap. 9.

Rex vicecomiti salutem prohibe. N. na
teneat placitum in curia sua quod est inter
M et R. de seruitio octo solidorum, et vnus
scxtarii mellis, et duabus stikis Anguillarum
que prefatus M exigit a prefato R. de serui-
tio annuo de libero tenemento suo, quod
de eo tenet in illa villa, de quo tenemento
idem R. recognoscit se debere ei octo solida
dos per annum pro omni seruitio, nisi duela-
lum inde vadiatum fuerit, quia R. a quo ser-
uitium exigitur: ponit se inde in assisam mes-
am, et petit recognitionem vtrum inde de-
beat per annum octo solidos, pro omni ser-
uitio: vel octo solidos, et insuper vnum scx-
tarium mellis, et duas stikas anguillarum.
Teste. &c.

Cap. 10.

¶ Pertalia autem breuia, pacem perquis-
itis qui tenet, et in assisam se ponit donec
aduersarius ad curiam veniens, aliud breue
perquirat, vt per quatuor legales milites de
comitatu, et de visineto, eligantur duode-
cim milites legales de eodem visineto, qui
super

Liber secundus.

per sacramentum suum dicant vter litiganti-
um maior ius habeat in terra peuta. Breue
autem de quatuor militibus summonendis
tale est. Cap. II.

¶ Rex vicecomiti salutem. Summone
per bonos summonitores, quatuor legales
milites de visineto de Stoke, quod sint ad
clausum pasche, coram me vel Iustitiis meis
apud westmonasteriū ad eligendū super sa-
cramentū suū. xii. legales milites de eodē visi-
neto: qui melius veritatē sciāt ad recognoscē-
dum super sacramētum suū, vtrum M. an R.
maior ius habeat in vna hida terre in Stoke,
quam M. clamat versus R. per breue meum;
et vnde R. qui tenens est posuit se in assisam
meam et petit recognitionem fieri quis eo-
rum maior ius habeat in terra illa, et nomina
eorum imbreuiari facias. Et summonere per
bonos summonitores R. qui terram illam
tenet: quod tunc sit ibi auditorus illam elec-
tionem, et habeas ibi summonitores. &c. T.

Cap. II.

Ad diem illum poterit se tenens essonia-
re, et iterum ad tria rationabilia essonia re-
cuperare

recuperare, quod videtur recte posse fieri quia
ut in superioribus dictum est, quorsens aliquis
in Curia apparuerit . Et ibi facit quod de
iure facere debet : iterum de nouo ad es-
sonia sua recuperabit . Sed tunc ita eue-
niet, vel euenire poterit, quod tot vel plus
ra essonia interuenire poterint per mag-
nam assisam, quot per duellum quod pre-
missis non est consonum . Esto enim
quod tenens ipse tribus vicibus se possit
essoniare continuis, contra electionem du-
odecim militum , per quatuor milites fa-
ciendam, post tria illa essonia, eo ad cur-
iam veniente aliquis vel aliqui illorum
quatuor militum eodem die se poterint es-
soniare . Et si hoc, poterit iterum tenens
post eorum essonia se de nouo essoniare
Et ita vix aut nuquam assisa ad effec-
tum perduceretur . Sed nota quod appa-
rentibus in Curia quatuor militibus die
sibi prefixa, paratis duodecim alios elige-
re, de hoc ex equo prodita est quedam con-
stitutio, iuxta quam de consilio curie ita so-
let res expediri: quod siue venerit siue non,
is qui tenet: nihilominus per illos quatuor
milites

Liber secundus.

militēs: et super eorum sacramentum, fiet electio duodecim. Verum quia si presens esset tenens ipse, contra aliquem vel aliquos eorum duodecim iuste aliquid forsitan posset excipere, et super hoc in curia audiretur. De consilio et absenti inde satisfaciendo non tantum duodecim eligentur, sed tot etiam, ut sine omni contradictione et causatione possit absenti cum redierit satisfieri. Excipi autem possunt Iuratores ipsi eisdem modis quibus et testes in curia christianitatis iuste repelluntur. Preterea notandum quod si venerit is qui se posuit in magnam assisam, licet non omnes illi quatuor milites venerint, de consilio et communi assensu litigantium per unum etiam illorum quatuor militum poterint illi duodecim milites eligi adhibitis illi duobus vel tribus militibus aliis de eodem comitatu, si in curia fuerint inuentis: licet ad hoc non fuerint vocati: ad maiorem autem cautelam, et ad omnem cauillationem deuitandam: solent sex vel plures milites ad curiam ipsam ad electionem faciendam vocari. Ad hec autem taliter expedienda. Plus profuit sequi curie consilium quam
juris

juris et curie cursum consuetum seruare, vnde de prouidentie committitur et arbitrio domini Regis, vel eius Iusticijs rem istam utilis et equus temperare. Cap. 13.

¶ Potest autem quis se ponere in assisam de seruitio, de terra, et de super de demanda seruitii, et de iure aduocationis alicuius ecclesie, non solum versus extraneum, sed etiam versus dominum: scilicet vt cognoscatur quis eorum videlicet, vtrum dominus maius ius habeat hanc retinendi in dominio, an vassallus tenendi hanc de eo. Facile est autem inde formare breuia iuxta diuersa negotia. Cap. 14.

¶ Facta electione duodecim militum: Summonendi sunt illi, vt ad curiam veniant parati super sacramentum suum dicere quis eorum scilicet an tenens an perens, maius ius habeat in sua demanda. Et per tale breue fiat summonitio. Cap. 15.

¶ Rex vicecomiti salutem. Summone per bonos summonitores, illos duodecim milites R et N. et sic de singulis quod sine eo die coram me vel Iusticijs meis ad locum illum parati: sacramento recognoscere, vtrum
R. vel

Liber secundus.

R. vel N. maius ius habeat in vna hida terre, vel in alia re petita quam predictus R. qui clamat versus predictum N. et vnde predictus N. qui rem illā tenet posuit se in assisam nostram, et petit inde recognitionem quis eorum maius ius habeat in re petita et interim terram illam vel tenementum ipsum vnde exigitur seruiium: videant et summonent per bonos summonitores N. qui rem ipsam tenet quod tunc sit ibi auditurus illam recognitionem. Cap. 16.

¶ Die autem duodecim militibus prefixa ad recognitionem faciendam, siue venerit is qui tenet siue non, sine dilatione recognitionis ipsa procedat. Nec valebit ei essoniam quippe cum eius presentia non sit necessaria: quin sine eo possit fieri recognitionis, cum si presens esset nil dicere possit quare remaneret, qui iam in curia se in assisam posuit. Secus tamen est de absentia petentis: quia si se essoniauerit, remanet assisa eo die et alius dies dabitur in curia, quia perdere potest quis propter defaltam lucrari vero nemo potest omnino absens. Cap. 17.

Proce

¶ Procedente autem assisa ad faciendam recognitionem ipsam, aut bene notam est ius ipsum ipsis iuratoribus omnibus, aut quidam sciunt et quidam nesciunt, aut omnes ignorant. Si nulli eorum rei veritatem inde sciuerint. Et hoc in curia super sacramentum eorum testati sint siue fuerint, ad alios decurrendum erit, donec nectales inueniantur qui rei veritatem inde scierint. Sin autem quidam eorum rei veritatem sciant, quidam non reiectis ignorantibus: alii quidem vocandi sunt ad curiam, donec duodecim ad minus reperiantur inde concordēs. Item si quidam eorum dixerint pro vno, quidam pro alio litigantium: adiciendi sunt alii donec duodecim ad minus in alterutram partem concorditer acquieuerint. Jurare autem quilibet eorum debet qui ad hoc vocati sunt quod non falsum inde dicent nec veritatem tacebunt scienter ad scienciam autem eorum qui super hoc iurant inde habendam existit igitur quod per proprium visum suum et auditum illius rei habuerint notitiam vel per verba patrum suorum et per talia quibus

Liber secundus.

quibus fidem teneantur habere vt propriis.

Cap.18.

¶ Cum autem apparuerint duodecim milites ad recognitionem ipsam faciendam, de rei veritate certi: tunc procedat assisa recognitura quis eorum vel petens vel tenens maius ius habeat in re petita. Quod si dixerit ipsum tenentem maius ius inde habere: vel alia dixerint per que sufficienter constet domino Regi, vel iusticiis suis quod idem maius ius habeat in terra petita, tunc quidem per considerationem curie dimittetur ipse quietus, a clameo petentis imperpetuum. Ita quod petens ipse, de cetero nunquam inde audietur in curia cum effectu. Lites enim per magnam assisam domini Regis legitime decise: nulla occasione re-resuscitantur imposterum. Sin autem per assisam ipsam pro petente fuerit iudicatum in curia: tunc aduersarius suus terram petentem amittet cum fructibus et commoditatibus omnibus in terra ipsa tempore seisine iuuentis eidem restituendam.

Cap.19.

¶ Pena autem in hac assisa temere iurantium

tium ordinaria est, et ipsi regali institutioni elegantius inserta. Si enim ipsi iuratores periu-
 rasse in Curia fuerint legitime conuicti, vel
 in iure confessi, omnibus catallis et rebus
 mobilibus spoliabuntur, domino regi eisdem
 applicandis, de clementia autem principis
 maxima: saluus eis tenementis solis liberis,
 preterea in Carcerem detrudentur et ibi per
 annum ad minus in prisona detinebuntur in-
 super de cetero legem terre amittentes per-
 petuam infamie notam, inde merito incurret.
 Quae pena ideo recte instituta est, ut quos-
 liber ab illicita prestatione sacramenti in sa-
 li casu, coerceat similitudo supplicii. Notan-
 dum etiam quod nunquam potest esse duellum
 vbi assisa nequit esse nec econuerso, Mittetur
 autem petens si adiudicetur ei tenementum
 ad vicecomitem illius prouinciae vbi tenemē-
 tum est, ad seisinam suam recuperandam per
 hoc breue.

Cap. 20.

Rex vic salutem precipio tibi quod sine dilas-
 sione seisinis. N. de vna hida terrae in villa illa
 quam petit versus. R. vnde idem. R. posuit se
 in assisam meam quia idem. R. diracionauit

D. i. terram

Liber secundus

terram illam in curia mea per recognitiōem
mem. T. & c.

Cap. 21.

Si verò reperiantur nulli milites de vicinis
nec in comitatu ipso qui rei veritatem in-
de sciant quid iuris erit? Num quid eo ipso
obtinebit is qui tenet versus petentē? Quod
si hoc ita est, ergo petens ipse ius suū si quod
inde habuerit amittet super hoc etiam pos-
test procedere dubitatio. Esto enim quod
duo vel tres legales homines vel plures sunt
dum tamen pauciores sint duodecim, qui se
testes huius rei faciant et se ad id dirac-
ionandum offerant in curia si fuerint eius
ætatis, quod per duellum diracionatis
onē facere possint: et omnia verba in
curia presentent per quæ solet
duellum considerari in cur-
ria, nunquid super hoc
audietur aliquis eo.

tua

liber tercius de varrantis

et de duobus dominis per quorum alterum
se aduocat petens et per alterum tenens

Capitulo. .i.

Redo placitandi in curia qui
obseruatur, is est quem predix-
imus quando eius qui tenet
presentia solummodo necessa-
ria est et non alterius, ad res
pōdēdū inde. Exigitur autē tam presentia al-
terius quam tenentis, si idem dicat in curia,
rem petita non esse suam sed eam tenere ve
sibi cōmodatam, vel sibi locata vel in vadia-
um datam, vel suae custodiae cōmendatam, vel
aliquo alio modo sibi tamen vt alienā depu-
rata aut si rem illā suam dicat esse, sed tamē
inde aliquē varrantū habere, vt ex eius donas-
tione, vel venditione, vel in escambiū datio-
ne, vel ex aliqua huiusmodi causa rem ipsam
habeat. Si vero dicat in curia, rem suā non esse
sed alienā, tunc ille cuius eam esse dixerit, suā
monebitur sed per aliud breue confirmas-
se. et sic de nouo versus eum incipietur

Dii. placitum

Libet tercius.

placitum et cum tandem in curia apparuerit aut similiter dicet rem suam esse, aut suam non esse. Si vero dicat rem suā non esse, tunc is qui eandem suam fuisse in Curia prius asseruerat, terram illam eo ipso sine recuperatione amittet, et summonebitur ille ut veniat in curia auditorus inde iudicium suum. et sic siue ipse venerit, siue non, seisinam recuperabit aduersarius. Cum vero aliquem inde varrantum vocauerit in curia is qui tenet, tunc rationabilis dies ponetur ei in curia ad habendum ibi varrantum suum: et ita ad tria essonia de nouo recuperare poterit ex persona propria, et ad alia tria ex persona sui varranti tandem vero appaente eo in curia a qui vocatus est inde varrantus, aut rem illā ei varranti sabbat, aut non. Si eā varranti sabbat voluerit, tunc cum eo omnino placitabitur ita quod de cetero sub eius persona, omnia quae ad placitum ipsum exiguntur procedent verum si ante hoc se essoniauerit, per essonium suum non poterit se defendere is qui vocauit cum varrantū, quā per absentiam suā ponatur in default verū si praesens in curia de varranto ei defecerit quē ad varrantū traxerat tunc ins

ter eos omnino placitabitur ita quod per vera
 ba hanc inde proposita, poterit ad duellum in
 de perueniri, siue suā cartā in de habuerit siue
 non, is qui eum vocauit varrantū dum tamē
 testem idoneū inde ad diracionationem facie
 endā habuerit, qui et hoc diracionare voluerit
 Et nota quod cum constiterit eum qui trahit
 ur, ad varrantum, debere ei varrantifare rē
 illam, de cetero non poterit eam perdere is
 cui varrantifare debet eam, quia si res illa in
 curia diracionetur tenebitur ei ad cōpetens
 escambium si habuerit vnde id facere possit.

Cap. 2.

Contingit autem quandoque, quod is qui
 vocatus est varrantus in Curia nolit ad Cur
 iam venire ad varrantifandum ei rem ipse
 sam vel ad demonstrandum ibi quod eam
 illi varrantifare non debet. Ideoque ad peti
 tionem eius qui eum inde vocauit varrantū
 de consilio et beneficio Curie, iusticiabitur
 ad id faciendū, et per tale breue inde summo
 nebitur.

Cap. 3.

Rex viē salutem sumnone per bonos sū
 monitores N quod sit coram me vel Iusticiē
 meis ibi eo die ad varrantifandum. R. vnam

D. ni.

hidam

Liber tercius

hīdam terrā in villa illa quam clamat de dono eius vel de dono .M. patris sui, si eam illi varrantifare voluerit : vel ad ostendendū quare illi eā varrantifare non debet, et habeas ibi summonitores, et hoc breue. T. Ranulpho &c.

Cap. 4.

Die autem statuta, aut poterit se effoniare varrantus, aut non, si non, tunc denegatur ei ius quod alii cōceditur sine culpa sui, quod est in conueniens, et etiam videtur iniquū, si vero se effoniare poterit, esto quod tribus vicibus recte se effoniauerit, et tertio secundum ius et consuetudinem Curie consideretur quod ad quartum diem veniat vel responsale mittat qui si ad illum diem neque venerit, neque responsalem miserit, quero quid iuris ibi sit. Quia si caperetur tenementum in manum domini Regis hoc videretur iniquum et contra ius ipsius tenentis cum ipse inde non fuerit iudicatus in defaulta. Si vero id non fiat, tunc videbitur ius ipsius petētis, si quod inde habuerit, iniuste differri. Et quidem ita fiet secundū ius et consuetudinem Regni, quia

si alius terram ipsam: vel seismam ipsius terræ
 per defectū varranti sui amiserit, varrantus
 inde ei tenebitur ad competens escambiū.
 Et per hoc distringi poterit ad curiam venis-
 re, et tenementum ipsum varrantisare, vel
 aliquid monstrare quare varrantisare non
 debet.

Cap. 5.

Contingit etiam quandoque, quod is qui tenet
 licet varrantum habeat in curia, nullum
 vocat varrantum sed ius tamen ipsius per-
 tentis, per se omnino defendit. Sed si hoc
 fecerit, et terram illam amiserit per duellum,
 nullum recuperare de cetero habebit inde
 versus varrantum. Sed secundum hoc queri
 potest, si per duellum se defendere poterit
 sine assensu et presentia varranti et vtrum
 se inde in assisam magnam domini Re-
 gis, preter assensum et presentiam varranti
 ponere poterit. Et quidem per assisam pos-
 test se defendere pari ratione ac per duellum.

Cap. 6.

Solet

Libertercius

Cap.6.

Solet preterea plerunque differri ,negotium per absentiam dominorum quando scilicet petens ipse, clamat tenementum petitum pertinere ad feodum unius, et is qui tenet, dicit se idem tenere de feodo alterius dominorum, et tunc summonendus est uterque dominorum illorum ad curiam ut illis presentibus loquela illa audiatur et debito modo terminetur, ne illis absentibus iniuria aliqua inferri videatur ad diem autem qua summoniti sunt ad curiam venire, poterit se uterque eorum aut eorum alter licite essonari, et tribus vicibus solito more. Esto ergo quod tribus vicibus essoniato domino tenentis, consideretur quod ipse ad curiam veniat vel respondentem mittat, qui si nec tunc venerit neque respondentem miserit, considerabitur quod tenens ipse inde respondeat et defensionem inde suscipiat et si per defensionem vicerit, sibi quidem terram illam retinebit, et servitium domino Regi de cetero inde faciet qui dominus suus servitium suum per defaultam suam amittet, donec veniat, et ibi faciat quod inde facere debet, eodem modo poterit dominus
ipsum

Ipsi petentis se effoniare, quo demū appa-
 rente in curia, quero vtrum dominus tenens
 possit iterum de nouo se effoniare. Et
 quidē poterit, donec semel in curia apparue-
 rit, quia tunc oportebit eum dicere aliquid,
 quare non oportebit eum amplius expecta-
 re, Et hoc similiter tenendum est circa perso-
 nam alterius dominorum, si vero post tria
 effonia sua absens fuerit dominus petentis,
 quero quid iuris ibi sit, equidem si se inde pri-
 us effoniauerit, capientur effoniatore ipsi,
 et corpus ipsius petentis attachabitur prop-
 ter curie contemptum, et ita distringetur ad
 curiam venire, vt ibi audiatur, quid inde dis-
 cere velit.

Cap. 7.

Si vero presens vterque fuerit dominorum
 dominus ipsius tenentis aut varrantisabit
 quod terra illa petita de feodo suo sit, aut id
 negabit. Si id varrantisauerit, tunc in eius
 voluntate erit, defensionē inde suscipere, aut
 eam tenenti committere, et vtrum istorum
 fiat, saluum erit ius vtriusque, scilicet, tam ipsi-
 us domini, quā tenentis, si in placito venerit
 si vero victi fuerint dominus seruitium, et tenens

Liber tercius

uens terram illam sine recuperatione amittet.
Si vero dominus ipſius tenentis in curia preſens, de varranto ei defecerit, poterit inter eos placitum conuerti. Si dicat tenens dominum ſuum de varranto iniuſte ei deficere, et ideo iniuſte, quia inde ei fecit ſeruitiũ nomiatum et tantum, tanquã domino illius feodũ vel antecſſores ſui ei vel antecſſoribus ſuis et de hoc habeat audientes, & videntes, et alium quem idoneum teſtem ad diracionationem inde faciendam, vel aliam idoneam, et ſufficientem probationem iuxta conſiderationẽ Curie faciendam

Cap 8.

Circa perſonam domini petentis, ſimili modo diſtinguendum eſt. Eo enim apparente in curia, aut terram petitam ad feodum ſuum clamat, aut non. Et ita ſi clameum petentis varranto fauerit, et terram illam ad feodum ſuum clamat, in eius voluntate erit, aut ſe ad diracionationem petentis tenere ſi hoc elegerit, aut per ſe ius ſuum, verſus alium diracionare, ſaluo iure vtriuſque illorum ſcilicet ipſius, quam petẽtis, ſi vicerint. Si vero victi fuerint, vterque illorũ inde erit perdens. Si vero clameũ ipſius petentis minime varranto fauerit

quisuerit, tunc is qui cum inde in Curia ad
 uocatum vocauit, in misericordia domini
 Regis remanebit propter falsū clamorē suū.

LIBER QUARTUS

de aduocationibus eccle-

siarum,

Capitulum.

.I.

Licitum de aduo-
 cationibus eccle-
 siarum moueri
 solet tū ecclesiis
 ipsis vacantibus,
 tū non vacanti-
 bus. Cum itaque
 ecclesiam aliquā
 vacare cōtigerit,
 et is qui se aduo-
 eatum ecclesie illius gerit
 ad eandē ecclesiam personam presentauerit
 si quis eius presentationi contradixerit, et ipsam
 presentationem clamauerit, distinguo
 utrum fiat contentio super ipsa aduo-
 catione id est super iure ipso presentandi
 personam

Liber Quartus

personam an super vltima presentatione , id est super seifina iuris presentandi personam, Si super vltima presentatione tantum fiat contentio, ita quod is qui clamat dicat se vel aliquem antecessorum suorum, vltimam habuisse inde donationem et presentationem, tunc per assisam de aduocationibus ecclesiarum procedit: loquela illa tractabitur et summorū dicitur inde assisa ad recognitionem inde faciendam scilicet quis aduocatus tempore pacis vltimā personam mortuam ad ecclesiam illam presentauerit. Et de hac assisa plenius inferius cum aliis recognitionibus dicitur. Ille autem qui per assisam ipsam vltimam presentationem in curia diracionauerit: eo ipso seifinam presentationis ecclesie vacantis super qua cōtētio est, diracionauit ita quod personā ad eandem ecclesiam licite presentabit saluo iure et clameo petētis super iure aduocationis Si vero ius aduocationis tantum petatur. tunc is qui petit, adiciet se vel aliquem antecessorum suorum habuisse vltimam presentationē illius ecclesie, vel aduersariū suum vel aliquem ex antecessoribus eius aduersariū habuisse

habuisse eandem presentationē cōcedet, vel dicit q̄ aliquis tertius eam habuerit vel quod nesciat quis vltimam presentationē habuerit quicquid autem istorum dicat, aduersario clamante vltimam presentationem ex persona sua, vel ex persona alicuius antecessorum suorum procedet semper recognitio super iure presentandi nisi in vno solo predictorum casuum quando scilicet is qui petit concedit aduersario quod ille vel aliquis antecessorum suorum vltimam inde presentationem habuerit, tunc enim sine recognitione vnā personam presentabit ad minus. diracionata autem vltima presentatione per assisam, vel alio modo legitime, et persona ad eius presentationem qui diracionauit in curia, in ecclesia ipsa instituta: tunc is qui super iure aduocationis placitare voluerit tale breue habebit.

Cap. 2.

Rex. viē salutem, precipe N quod iuste et sine dilatione dimittat R. aduocationem ecclesie in villa illa quam clamat ad se pertinere et vnde queritur quod ipse iniuste ea deforciet

et

Lib^r Quartus

et nisi fecerit:summonere per bonos summa
monitores eum quod sit ea die ibi corā no
bis vel Iustic nostris ostensurus quare non
fecerit. Et habeas ibi summonitores et hoc
breue.

Cap 3.

Summonitus autem , eisdem mo
dis et eisdem essoniis vt superius in tractatu
terre diximus, poterit se essoniare. Esto igitur
quod factis tribus essoniis , ad quartum
diem neque venerit neque responsalem
miserit quid igitur iuris erit? Equidem capi
enda est sessina presentationis illius eccles
sie in manum domini Regis et per hoc
breue,

Cap. 4.

Rex vic salutem precipio tibi quod sine
dilatione capias in manum meam presenta
tionem ecclesie de illa villa quam N clamat
versus R. et de qua placitum est in curia mea
inter eos , et diem captionis scire fac Iustic
meis .&c,

Cap 5.

Tenetur

Tenetur autem vicecomes preceptum illud exequi in hunc modum, debet quidem ad ecclesiam illam accedere et ibi publice coram probis hominibus protestari, se seisiisse in manus domini Regis presentationem illius ecclesie, et sic per quindecim dies remanebit seisiua in manus domini Regis. ita quod volens eam replegiare tenens ipse poterit eam recuperare eo modo quo predeterminedatum est in primo libro.

Capitulum,

Excursis autem omnibus essoniis, quibus se essoniare poterit is, versus quem placitum mouetur: ad diem placitandum in curia præfixum, aut vterque adest vel neuter aut vnus tantum de absentia autem vnus tantum aut vtriusque iudicandum est secundum similitudinem eorum que superius dicta sunt in tractatu de placito terre. Vtroque vero presente in curia is qui petit ius suum in hec verba versus aduersarium suum proponet peto ad uocationem

Lib^r Qu^{ar}tus

uocationē illius ecclesie sicut ius meū, et per
tinentem ad hereditatem meam, et de qua
aduocatione ego sui seifitus, vel aliquis antea
cessorū meorū fuit, tempore Regis Henricia:
vi domini. H. Regis vel post coronationē do-
mini Regis, et ideo seifitus, ad eandem eccle-
siam vacantem presentauī personam aliquo
prædictorum temporum, et ita presentauī,
quod ad præsentationem meam persona fuit
in ea ecclesia instituta, et si quis hoc voluerit
negare, habeo probos homines qui hoc vis-
derunt et audierunt, et parati sunt hoc dirigi-
onare secundum considerationem curie, et
maxime illum B. et illum et illū Audito autē
clameo ipsius petentis, poterit se defendere
per duellū is qui tenet, et secundū hoc pro-
cedent omnia de cetero sicut superius expe-
dita sunt. Si autem in assisā magnam se pos-
nere voluerit is qui tenet bene licet ei hoc, et
procedet inde assisa sub forma supradicta.

Cap. 7.

¶ Ecclesia autem aliqua non vacante, pos-
terit esse contentio super aduocatione eius-
dem ecclesie, si persona vel is qui se perso-
nam gessit in ecclesia ipsa, aduocet se per vnū
aduocaturā

aduocatum, et alius credens se esse rectio-
rem aduocatum eiusdem ecclesie, clamat
eandem aduocationem, tunc ad eius petiti-
onem dabitur ei tale breue. Cap. 8.

¶ Rex vicecomiti salutem. Summone
per bonos summonitores clericum illum N
personam illius ecclesie, quod sit coram me
vel Iusticiis meis apud Westmonasterium ad
diem illum ostensurus, quo aduocato se te-
net in ecclesia illa cuius aduocationem mi-
les ille M. ad se clamat pertinere. Summone
etiam per bonos summonitores ipsum N.
qui aduocationem illam ei deforciat, quod
tunc sit ibi ostensurus quare aduocationem
ipsam ei deforciat. Et habeas ibi summoni-
tores et hoc breue. T. & c. Cap. 9.

¶ Clericus autem summonitus, si ad di-
em statutum neque venerit, neque miserit,
neque ad primum neque ad secundum, ne-
que ad tertium quero quomodo distringi de-
beat ut ad curiam veniat maxime si nullum
habeat laicum feodum unde possit distringi
Simili modo queri poterit, cum se tertijs vic-
ibus effoniae uerit in Curia, et quarto die ne-
que venerit neque responsale pro se miserit,

Liber quartus

quid inde faciendum sit. Sed in vtroque istorum casuum, precipietur episcopo illius loci vel eius officiali si nullus fuerit ibi episcopus quod vel eum distringat ad curiam venire, vel defaltam suam sua manu puniat capi-endo ecclesiam in manum suam vel alio modo secundum quod poterit de iure: eum distringat . Tandem vero ad curiam veniens Clericus aut tenebit se ad aduocatum illum qui aduocationem illam petit, et se ad presentationem illius fuisse institutum, vel ad presentationem alicuius antecessorum suorum asseret, vel se ad alium aduocatum tenebit. Si ad illum aduocatum se teneat qui petit, tunc remanebit placitum in Curia domini Regis . Et si aduocatus neget id quod ipse dicit, se scilicet fuisse ad suam presentationem institutum vel alicuius antecessorum suorum, si super hoc versus Clericum illum placitare voluerit, coram suo iudice ecclesiastico placitum sequetur . Si vero alium nominauerit aduocatum qui inde summonitus sit, venire ad Curiam, tunc summonitus venit aut non . Si non neque ad primam neque ad secundam

ad secundam neque ad tertiam summotionem venerit: vel si primo, et secundo, et tertio se effonjauerit in Curia, et quarto die neque venerit, neque responsalem miserit, quo modo distringetur, et quo modo punietur eius defaulta? Equidem capiatur aduocatio illius ecclesiæ unde contentio est in manum domini Regis, et per quindecim dies ita remanebit. quod si infra illos quindecim dies non venerit, tunc is qui aduocationem ipsam petit, seisinam habebit. Sed quid erit de Clerico ipso? nunquid tunc eo ipso ecclesiam amittet? Sin autem ad Curiam venerit is qui summotus est, aut dicet se aduocatum illius ecclesiæ, aut nullum ius in aduocatione ipsa clamabit. Si nullum: tunc remanebit in Curia Regis placitum illud, et erit placitum inter aduocatum et Clericum in Curia Christianitatis lite vero pendente. Si ecclesia ipsa vacare ceperit: quæro cuius interim erit presentatio. Et quidem si nulla fuerit dubitatio mota super vltima presentatione quin is aduersus quem petitur ius aduocationis: habuent vltimam presentati-

Libert quartus.

sentationem vel aliquis antecessorum eius, tunc ipse interim personam presentabit, donec seisinam ipsam amiserit, ex quo patet quod si leista fuerit aduocatio alicuius ecclesie in manus domini Regis propter defaultam aduocati: et infra illos quindecim dies ceperit vacare non amittet presentationem suam aduocatus ipse infra illos quindecim dies. Si vero ius aduocaticis suum esse dicat, et illud tanquam suum defendere voluerit, tunc quidem procedet loquela eo ordine quo predictum est. Qui si obtinuerit tam ipse quam persona sua a clamore aduersarii sui liberabitur. Si vero placitum id perdiderit, tunc ipse aduocationem suam perpetuo perdet et omnes heredes eius.

Cap. 10.

¶ De Clerico autem persona eiusdem ecclesie quid erit faciendum qui personatum eiusdem ecclesie se habuisse per eius presentationem dixerit in curia. Equidem in curia domini Regis nil amplius de eo agatur, nisi quod de aduocatione ipsa inter aduocatos iudicabitur. Sed in curia christianitatis aduocatus qui de nouo ius aduocationis euicit

uicit versus clericum ipsum coram episcopo suo vel eius officiali placitabit ita quod si tempore presentationis credebatur is pater-
 nus per quem fuit presentatus tunc remane-
 bit illi ecclesia illa omnibus diebus vite sue.
 Statutum est etiam super hoc in regno do-
 mini Regis de clericis illis qui ecclesias ob-
 tinent per tales aduocatos quise in aduoca-
 tiones ecclesiarum tempore guerre violen-
 ter intruserint, ne ecclesias illas quamdiu
 vixerint amittant. Et ita soluta est questio su-
 pra posita. Sed post decessum eorum ad rec-
 tos aduocatos reuertentur presentationes ip-
 sarum ecclesiarum.

Cap. II.

¶ Juxta predicta autem, queri potest cum
 quis aduocatus diracionarit in curia Regis
 aduocationem versus aliquem, et postea
 processu temporis persona illa obierit uti
 us versus quem diracionata fuerit aduocatio:
 possit de nouo querere assisam de vltima
 presentatione, et si breue de assisa inde per-
 quisierit, ita quod assisa sit inde summonita
 quid deinde aduersario sit faciendum. Esto
 enim quod ille nunquam personam ad ec-
 clesiam illam presertauerit, sed pater suus vel

Libër quartus.

aliquis antecessorū suorum, et quod obiciatur ei ab aduersario quod recognitionem inde habere non debeat, eo quod aduocationem ipsam in curia versus eum per iudiciū perdiderat nunquid igitur eo ipso remanebit assisa, an non? Videtur quod ideo remanebit quia ille seisinam illius aduocationis nunquam habuerit, eo quod non vltimam presentacionem habuerit, sed videtur quod recte petere poterit seisinam patris sui, non obstante aliquo quod factum sit super iure ipso presentādi. Si vero iterum placitare possit de nouo super vltima presentacione: tunc non videtur quod perpetuo firma sint ea que in curia domini regis per iudicium semel sunt terminata negocia. Si enim prius abiudicata fuerit alicui aduocacio alicuius ecclesie, non videtur quod aliquo modo inde de cetero aliquam seisinam iuste recuperare debeat in ipsa curia versus illum maxime qui aduocationem illam diracionauit, nisi aliqua noua causa interuenient quare super hoc audiri debeat. Si ita summonita esset assisa super hoc, remaneret eo ipso quod concedi possit ab aduersario illum vel aliquem

quem antecessorum eius vltimam habuisse presentationem : sed dicet quod si quid iuris ille vel antecessores sui inde habuerunt, illud amiserunt in curia domini regis per iudicium et probato hoc per recordum curie, loquelam amittet, et preterea in misericordia a domini Regis remanebit.

Cap. 12.

Notandum etiam, quod quandoque contingit quod cum clericus aliquis mouet alicui clerico controuersiam super ecclesia aliqua in curia christianitatis, si per diuersos aduocatos aduocet se in ecclesia illa, clerici illi ad peritacionem alterius aduocatorum, defendetur placitum illud in curia christianitatis, donec diceracionetur in curia domini regis ad quem aduocatum pertineat aduocatio eiusdem ecclesie et per hoc breue.

Cap. 13.

¶ Rex iudicibus illis ecclesiasticis salutem. Iudicauit nobis R. quod cum I. clericus suus teneat ecclesiam illam in illa villa per suam presentationem que de sua aduocacione est vt dicitur. N. Clericus eandem petens ex aduocacione M.

E. iiii.

millitis

Liber quartus.

militis, ipsum I coram vobis in curia christianitatis inde trahit in placitū. Si vero prefatus N ecclesiam illam diracionaret ex aduocatione predicti M. Palam est quod iam dictus R. iacturā inde incurreret de aduocatione sua. Et quoniam lites de aduocationibus ecclesiarum ad coronam et dignitatem meam pertinent, vobis prohibeo ne in causam illam procedatis donec diracionatum fuerit in curia mea ad quem illorum aduocatio illius ecclesie pertineat. T. &c. Si vero post prohibitionem illam in causa illa processerint, tunc summonebuntur quod veniant inde responsuri in curia domini Regis.

Cap. 14.

¶ Rex vicecomiti salutem. Prohibe iudicibus illis ne teneant placitum in curia christianitatis de aduocatione illius ecclesie, unde R. aduocatus illius ecclesie queritur quod N inde eum trahit in placitum in curia christianitatis quia placita de aduocationibus ecclesiarum ad coronam et dignitatem meam pertinent. Et sumraone per bonos summonitores ipsos Iudices quod sint coram me vel Iusticiis meis, eo die ostensuri quare

quare placitum id tenuerunt contra dignitatem meam in curia Christianitatis. Sumos mone etiam per bonos sumonitores prefatum N. quod tunc sit ibi ostensus quare prefatum R. inde traxerit in placitum in curia christianitatis. Et habeas ibi. &c. Teste. &c.

Liber quintus de questione

status et de natiuis.

Cap. I.

Siquitur de questione status placitum, quod est inter aliquos quando quis trahit alium a libertate in villenagium. vel quando aliquis in villenagio, positus, petit libertatem, cum quis autem petit alium in villenagio positum tanquam natium suum, habebit breue de natiuis vicecomiti directum. Et coram vicecomite loci eum per breue illud clamabit versus illum qui eum in villenagium tenet. Et in comitatu suo. Et si villenagium suum coram vicecomite in comitatu non contradicatur, tunc placitum illud super natio illo coram vicecomite procedet, sicut inferius dicetur inter clamantem illum natium et tenentem. Si vero liberum

Liber quintus.

liberum hominem se esse dixerit is qui petatur, et super hoc demonstrando securū fecerit vic̄, tunc remanebit loquela illa in comitatu, quia vicecomes de placito illo se amplius de iure intromittere non debet verumtamen si super hoc idem vicecomes loquelam illam audire voluerit, tunc is qui petitur clamet se Iusticiis et habebit breue Regis, quod si fecerit securum vicecomitem de demonstranda libertate sua, tunc ponatur loquela illa coram Iusticiis Regis in curia Regis et interim pacem habebit is qui libertatem petit breue autem tale erit. Ca. 2.

Rex vic̄ salutem, Questus est mihi R. quod N trahit eum ad villenagiū, desicut ipse est liber homo vt dicit. Et ideo precipio tibi quod si idem R. fecerit te securū de clamore suo prosequendo, tunc ponas loquelā illam coram me vel Iustic̄ meis eod̄ die et interim eum pacem inde habere facias. Et summonē per bonos sūmonitores predictum N, quod tunc sit ibi ostensurus quare trahit eū ad villenagiū iniuste. Et habeas ibi. &c. Cap. 3.

Summonebitur itaque per idem breue, is qui clamat eū in villenagiū et ei dies ponetur

ear quo clameū suū prosequetur. Die autem
 statuta si non venerit is qui petitur ad villes
 nagium neque nunciū neque effonium mis
 serit, fiat inde secundum formam predictam
 in tractatu de loquelis per plegios attachia
 tis. Si vero se effoniare voluerit, hoc ei licet,
 eisdem et totidē effoniis et vicibus vt predi
 ctum est. Si vero is qui alium in villenagium
 clamat, neque venerit eo die neque miserit,
 dimittetur alius siue die si presens fuerit sub
 tali forma scilicet quod is qui clamat, tale res
 cuperare habeat quale de iure habere debet
 vnde superius dictum est plenius interim au
 tem in scissina libertatis erit is, qui ad villes
 nagium clamarur.

Cap. 4.

Vtroque autē presente in curia, hoc modo
 dirationabitur libertas in curia siquidē pro
 ducet is qui libertatē petit, plures de proxis
 mis et consanguineis suis de eodē stipite vn
 de ipse exierat exeūtes per quorū libertates,
 si fuerint in curia recognite et probate: libe
 rabitur a iugo seruitutis is qui ad libertatem
 pclamatur si vero cōtradicatur status libera
 tatis eorundē productorū vel de eodē dubi
 tetur ad visinetū erit recurrendum ita quod
 per eius veredictum scietur vtrum illi liberi
 homines

Liber quintus.

homines sint an non. Et secundum dictum visineti iudicabitur. Si vero alios produxerit is qui eum ad villenagiū trahit ad probandum contrarium eo scilicet quod illi homines quos ibi producit natiui sui sunt, ita quod de vno stipite communi cum illo quem ad natiuum clamant exierint tunc similiter si vtrique producti recognoscantur communes consanguinei disquiretur per visinetum quis eorum eidem sunt proximiores et secundū hoc iudicabitur. Similiter quoque fiet si ex vna parte producti, negentur eundem in aliqua parte consanguinitatis attingere vel si dubitetur super hoc omnis huiusmodi dubitatio per visinetū absoluetur. Probata autem libertate in curia sufficienter tunc is de cuius libertate contentio facta est, a clamo petentis eum ad villenagium clamantis absoluetur, et perpetuo liberabitur. Si vero in probatione sua defecerit, vel si ab aduersario suo diracionetur tanquā natiuus sine recuperatione aliqua, domino suo adiudicabitur cū catallis suis quecunque habet. Sub hac eadē forma et hoc eodem ordine tractandum est placitū, quando aliquis in libertate constitutus

ttis ad villenagium trahitur, vel quando aliquis in villenagium positus, propria sua deliberatione, petit libertatem ob id enim ad curiam domini regis veniens is de cuius libertate agetur, impetrabit loquelam ipsam in curiam Regis deduci quo impetrato sub forma predicta, loquela procedet. Notandum etiam quod in placito isto locū non habet duellum, ad libertatem alicuius probandam a prima natiuitate. Cap. 5.

Pluribus autem modis potest ad libertatē aliquis in villenagio positus deduci veluti si dominus eius volens eū ad libertatē perducere et a se et heredibus suis quietum clamauerit vel si eum ad liberandum, alicui donauerit vel vendiderit. Illud tamen notandum est quod non potest aliquis in villenagio positus, libertatem suam propriis denariis suis querere. Possit enim tunc a domino suo secundum ius et consuetudinem regni ad villenagium reuocari quia omnia catalla cuiuslibet natiuiti, ita intelliguntur esse in potestate domini sui, quod propriis denariis suis versus dominum suum a villenagio se redimere non poterit. Si quis vero extraneus eum ad liberandum emerit

Liber quintus.

emeret suis nummis, posset quidem perpetuo versus dominum suum qui eum vendiderat, se in statu libertatis tueri. Cum quis enim natium suum a se et heredibus suis quietum clamauerit vel extraneo vendiderit, poterit is qui libertatem ita consequutus est erga dominum suum, vel quoslibet alios heredes suos dum modo per cartam velle alio modo legitime hoc in Curia diracionauerit perpetuo se tueri: ad duellum etiam hic poterit perueniri, si quis eum a villenagio liberatum contradixerit dum modo aliquis testis idoneus qui hoc viderit et audierit ubi liberatus fuerit libertatem suam voluerit diracionare in curia. Notandum etiam quod potest quis natium suum quantum ad sui ipsius vel heredum suorum personas, liberum facere non quantum ad alios. Quia si quis prius natiuus hoc modo ad libertatem perductus contra extraneum aliquem ad diracionationem faciendam produceretur in Curia, vel ad aliquam legem terræ faciendam, posset inde iuste amoueri si natiuitas sua ad villenagium

Villenagium suum in Curia obiecta fuerit et probata etiamsi in tali statu miles factus esset a villenagio liberatur. Item si quis natus quiete per vnum Annum et unum diem in aliqua villa priuilegiata manserit, ita quod in eorum communem Gyldam tanquam ciuis receptus fuerit, eo ipso a villenagio liberabitur.

Cap. 6.

¶ Sunt autem natiui a prima natiuitate sua quemadmodum si quis fuerit procreatus ex natiuo et natua, ille quidem natiuus nascitur. Idem est si ex patre libero et matre natua. Sed si ex matre libera et patre natiuo idem est dicendum, quantum ad status integritatem, vnde si quis liber homo duxerit natiuam in uxorem ad aliquod villenagium, quam diu fuerit ita obligatus villenagio eo ipso legem terre tanquam natiuus amittit. Si qui vero procreantur ex natua vnus et natiuo alterius

Liber sextus.

alterius proportionaliter inter dominos sue
puerilli diuidendi.

HIC INCIPIT LI-
ber sextus de dotibus.

Cap. i.

Os duobus modis
dicitur dos enī di-
citur vulgariter id
quod aliquis liber
homo dat sponse
sue ad ostiū eccles-
sue tempore des-
ponsationis sue te-
netur autē vnus-
quisquerā iure ecclesiastico quā iure seculari
sponsam suam dotare tempore desponsatio-
nis. Cum quis autem sponsam suam dotat,
aut nominat dotē aut non. Si non nominat,
tertia pars totius tenementi liberi sui, intelli-
gitur dos eius et appellatur rationabilis dos
cuiuslibet mulieris tertia pars totius liberi
tenementi viri sui quod habuit tēpore desponsa-
tionis ita q̄ inde fuerit seisisus in dominico.

Sā

Si vero dotem nominat, et plus tertia parte, dos ipsa in tanta quantitate stare non poterit: amensurabitur enim usque ad tertiam partem, quia minus tertia parte scilicet tenementi sui potest quis dare in dotem, plus autem non.

Cap. 2.

Contingit autem quandoque quod si modicum tenementi habeat is qui mulierem dotat tempore desponsationis sue, possit dotem ampliare scilicet de questu suo in tertiam partem vel minus. Si vero de questu nihil fuerit expressum in dotis assignatione, licet parum habeat tenementi tempore desponsationis, et postea multa acquisierit non poterit in dotem clamari plus tertia parte illius tenementi quod habuerit quis tempore desponsationis quo mulierem dotavit Idem dico si quis in catallis, et in rebus terram non habens, vel etiam in denariis sponsam suam dotauerit, et postea magnum questum fecerit in terris et tenementis, nihil de cetero de questu in dotem clamare poterit, quia hoc generaliter verum est quod quantacunque vel qualiscunque assignata fuerit dos alicui

F. i.

mulieri.

Libert sextus

Mulieri, si inde satisfactum fuerit mulieri quantum ad officium ecclesie assignatum fuit ad dotem nunquam de cetero poterit amplius ad dotem petere.

Cap. 3.

Sciendum autem est quod mulier, nihil potest disponere circa dotem suam tempore vite mariti sui. Quia cum mulier ipsa plene in potestate viri sui de iure sit, non est mirum si tam dos quam ipsa mulier et ceterae omnes res ipsius mulieris plene intelligantur esse in dispositione viri ipsius potest autem quilibet uxorem habens, dotem uxoris suae donare vel vendere vel alio quo voluerit modo alienare in vita sua ita quod tenetur uxor sua in hoc sicut et in aliis rebus omnibus quae contra deum non sunt ei assentire, adeo autem tenetur mulier obedire viro suo quod si vir eius dotem suam vendere voluerit, et ipsa contradixerit, si postea fuerit ita vendita dos et emptae, mortuo viro suo non poterit mulier dotem ipsam versus emptorem petere si confessae fuerit in curia vel super hoc convicta quod, ea contradicente viro suo: fuerit dos a viro suo vendita.

Cap. 4.

Mortuo autem viro alicuius mulieris aut vas

est dos eius si fuerit nominata, aut non vacat. Si vacat, ponere se potest mulier in dotem suam et tenere se in seisma cum consensu heredis.

Si vero non vacat, aut tota non vacat, aut quedam pars vacat, aut quedam pars non vacat.

Si quedam vacat et quedam non, in parte que vacat, ponere se poterit predicto modo, et de residuo habebit breue de Recto ad varrantum suum scilicet quod teneat ei plenum rectum de illa terra quam clamat pertinere ad rationabilem dotem suam quod breue tale erit,

Cap. 5.

Rex. M. salutem precipio tibi quod sine dilacione plenum rectum teneas A que fuit vxor. E. de vna hida terre in villa illa. quam clamat pertinere ad rationabilem dotem suam quam tenet de te in eadem villa per liberum seruitium decem solidorum per annum pro omni seruitio quam. N. ei deforc. Et nisi feceris vicecomes faciat ne oporteat eam amplius inde conqueri pro defectu recti.

T. & c.

Cap. 6.

¶ Tractabitur autem placitum id in Curia varranti per hoc breue, donec probetur curiam ipsius de recto defecisse quod

F. ii.

qualiter

Liber sextus

qualiter fieri deberet, inferius dicitur. Quon-
probato procedet loquela vsque ad comi-
tatum, et ita mediante comitatu, per volun-
tatem domini Regis. vel capitalis Iusticie, po-
terit loquela ipsa ad curiam domini Re-
gis etiam iuste transferri per hoc breue.

Cap. 7.

Rex vic̄ salutem. pone coram me vel Ius-
tic̄ meis die illo, loquelam que est in comi-
tatu tuo inter A et N. de vna hida terre in
illa villa quam ipsa, A clamat versus predictū
N. ad rationabilē dotem suā. Et sūmone per
bonos sūmmonitores predict. N. qui terrā il-
lā tenet, quod tunc sit ibi cum loquela sua. Et
habeas ibi. &c. Cap. 8.

Potest autem transferri huiusmodi loque-
la, sicut et alie quelibet a comitatu ad capita-
lē curiam domini Regis, pluribus de causis.
Tum propter aliquam dubitationem que
emergit in comitatu super loquela ipsa, quam
comitatus nescit diiudicare. Et quando sic
transferitur loquela aliqua ad curiam, tunc
sūmmonenda est vtraque pars scilicet tam
tenens quam petens. Cum ex perquisitione
alterius partium transferitur loquela tunc sus-
ficit

ficit illam partem summoneri que pars hoc non perquisiuit Si vero ex consensu et perquisitione vtriusque partium simul existentium in curia loquela ipsa transferatur ad curiam tunc neutram partium oportet summoneri quia eis intelligitur dies datus in curia Die autem statuta in curia, aut vterque abest, aut alter tantum, aut adest vterque. De absentia vtriusque aut alterius tantum, satis superius est dictum utroque vero presente in curia, mulier ipsa ius suum versus aduersarium suum in hec verba proponet. Peto terram illam sicut pertinentiam illius terre, que mihi nominata est in dote. Vnde maritus meus dotauit me ad ostium ecclesie die quo me desponsauit sicut de eo vnde fuit vestitus et seifitus eo tempore quo me inde dotauit. Ad huiusmodi ergo clamorem solet multipliciter ab aduersa parte responderi aut enim negabit eam inde fuisse dotatam, aut concedet. quicquid autem dicat non debet loquela illa procedere sine herede mariti ipsius mulieris. Sumonendus ergo erit ad curiam quod veniat auditurus loquelam istam et per hoc breue.

Cap. 9.

Rex viē salntem. Summone per bonos suma

F. iiii. monitores

Libe sextus

monitores N filium et heredem. E' quod sic
coram me vel Iustici' meis eo die ad varranti-
sandū A que fuit vxor ipsius. E patris sui vnā
hidam terre in villa illa, quam clamat perti-
nere ad rationabilem dotem suam de dono
ipsius. E. viri sui versus N. et vnde placitum est
inter eos in curia mea si terram illam ei vvaran-
tansare voluerit vel ad ostendendum quare
id facere non debet Et habeas ibi. &c. T &c.

Cap. 10.

Heres igitur ipse summonitus. si neque
venerit neque se essoniauerit ad primum die-
m vel ad secundum vel ad tertium, vel si post
essonia sua quarto die neque venerit neque
responsalem miserit, qualiter distringi debet
at vel possit de iure et consuetudine regni
queri potest. Secundum quosdam distringi
poterit quod ad curiam veniat per feodū suū.
Itaque de consilio curie, capietur in manum
domini Regis tantum de feodo suo vnde
distringatur ad curiam venire ad ostendendū
ibi vtrum debeat terram illam vwarantansare
an non, vel per plegios attachiari potest se-
cundum quosdam quod ad curiam veniat ad
id faciendum.

Cap. 11.

Apparente demū in curia here de viri mulieris
conquerentis, aut id testabitur et concedet
quod terra ipsa sit pertinentia dotis ipsius
mulieris, et quod inde fuerit dotata ipsa mu-
lier, et quod antecessor eius inde fuerit scis-
tus tempore quo eam inde dotavit sicut de
pertinentia illius terre quam ei principalis-
ter nominavit in dote, aut non, Si id con-
cedat in curia, de cetero tenebitur illam terrā
versus ipsum tenentem diracionare, si inde
voluerit placitare, Et ita ipsā illi mulieri deli-
berare et converteretur contentio inter ipsum
tenentem et heredem ipsū. Aut si inde nolus-
erit placitare, tenebitur dare ipsi mulieri cō-
petens escambium, quia de cetero perdere
non poterit mulier ipsa. Si vero heres ipse nec
testatus fuerit nec concesserit ipse mulieri id
quod ipsa versus tenentem proponit tunc plas-
citum inde poterit esse inter ipsam mulierē
et heredem: mulier enim efficaciter nullum
placitum mouere poterit versus aliquem,
sine vvaranto de dote sua: Si itaque ips-
e heres totum ius ipsius mulieris ei
F. iiii. negauerit

Libertus

negauerit, ita quod dixerit in curia eam inde nunquam fuisse dotatam ab antecessore suo poterit inter eos ad duellum perueniri: si mulier audientes et videntes ibi habeat, vel alium quem idoneum testem qui audierit et viderit ipsam inde fuisse ab antecessore ipsius heredis dotatam ad ostium ecclesie desponsationis sue tempore, et hoc paratus sit versus illum diracionare. Si ergo mulier versus ipsum heredem obtinuerit per duellum, tunc heres ipse tenebitur terram petitam ipsi mulieri deliberare vel competens suum escambium eidem dare.

Cap. 12.

Nota etiam quod cum quis dotat sponsam suam in hec verba, do tibi terram istam vel villam nominatam cum omnibus pertinentiis, si aliquam pertinentiam eo tempore non habuerit in dominio suo, nec inde fuit sessus tempore desponsationis sue et in vita sua eam diracionari vel alio modo iuste perquisierit, poterit vxor post mortem viri sui iure dotis etiam ipsam pertinentiam cum alijs recte petere.

Cap. 13.

Sciendum etiam quod si vir alicuius mulier

Ad dotem vxoris sue vendiderit alicui postea quam eam inde dotauerit, tenebitur heres eius: dotē illā ipsi mulieri deliberare si poterit et etiam ipsi emptori tenebitur ad rationale escambiū suum ex venditione vel donatione sui vel antecessoris sui sinminus: ad rationale escambium ipsi mulieri tenebitur.

Cap. 14.

Cum autem tota non vacat dos alicuius mulieris ita quod inde nihil habeat mulier ipsa: tunc placitum illud ab initio tractandum erit in curia domini Regis, et summonebitur is qui dotem ipsam tenet per hoc breue.

Cap. 15.

Rex viē salutem, precipe N. quod iuste et sine dilatione faciat habere A que fuit vxor E. rationabilem dotem suam in illa villa quam clamat habere de dono ipsius .E. viri sui unde nihil habet vt dicit, et unde queritur quod ipse ei iniuste deforciat et nisi fecerit summonere eum per bonos summonitores quod sit eo die corā nobis vel iustic nostris ostē suus quare non fecerit Et habeas 1b1. &c. T. &c.

Cap. 16.

Libet septimū

Cap. 16.

Quicumque autem dotem ipsam tenet sine heres siue alius, oportet semper ipsum heredem presentem esse qui mulieri petenti de sua dote respondeat. si alius itaque ab herede dotem ipsam deforciat mulieri, tunc per hoc breue summonebitur heres vero, per supra scriptum breue.

Cap. 17.

Potest autem placitum illud inter heredem ipsum et mulierem, multipliciter variari. aut enim clamabit mulier ipsa dotem suam tanquam nominatam: aut rationabilem dotem suam non nominatam heres quoque aut concedet ei dotem sibi fuisse nominatam aliam tamen quam ipsa petit aut sibi nullam fuisse nominatam dicet. si ergo de dote nominata siue de diuersis nominationibus dotis, inter eos fit contentio, tunc poterit id in placito ipso, predicto modo procedi. Si vero rationabilis dos sine aliqua nominatione certa petatur, certi iuris est quod heres tenebitur mulieri assignare in dotem tertiam partem totius liberi tenementi, quod antecessor eius habuit in dominico die qua eam desponsauit integre in omnibus ut in terris & tenementis

et aduocationibus ecclesiarum Ita quod
si non fuerit nisi una sola ecclesia in tota here
ditate, si contigerit eam vacare in vita mulie
ris post mortem mariti sui, non poterit her
es ipse sine assensu ipsius mulieris personam
ad ecclesiam illam presentare. Excipitur cas
pitale mesuagium quod dari non potest in
dotem, nec diuidetur sed integrum remane
bit. Item in diuisione non veniunt res quas
tenuerunt mulieres alie in dotem, unde prius
dotate fuerint, preterea si fuerint duo mane
ria vel plura diuidenda, non diuidetur cas
pitale manerium, sed integrum cum capitali
mesuagio heredi remanebit, ita quod de aliis
o manerio vel aliis maneriis ipsi mulieri ple
ne satisfiat. Notandum etiam quod pro etate
heredis non remanebit assignatio dotis ipsi
mulieri: preterea notandum quod si fuerit
terra aliqua data alicui mulieri in dotem no
minatim, ita quod ecclesia aliqua in feodo
illo sit fundata, post mortem mariti sui habebit
mulier liberam inde presentationem: ita
quod clerico cuiuslibet idoneo poterit illam ecclesiam
concedere

Liber sectus

concedere si uacauerit. Sed collegio non potest quia hoc auferret ius ipsius heredis perpetuo, si autem maritus ipsius mulieris alicui clerico in vita sua ecclesiam ipsam concesserit, idem clericus ipsam ecclesiam tota vita sua poterit retinere etiamsi hoc factum sit postquam uxorem suam de terra illa dotauerit, verum si domui religiose concesserit, interim ecclesiam ipsam ipse maritus: debet ecclesia illa post mortem ipsius mariti ipsi mulieri de liberari, ita quod in vita sua liberam habebit inde presentationem, post mortem vero ipsius mulieris et illius clerici qui ad eius presentationem institutus fuit persona: iterum ad domum religiosam reuertetur ecclesia ipsa illi perpetuo remansura. Item sciendum quod si in vita viri alicuius mulieris fuerit ab eo uxor eius seperata ob aliquam sui corporis turpitudinem, nullam vocem clamandi dotem habere poterit mulier ipsa. Idem dico si fuerit separata ab eo per parentelam, scilicet quod nullam dotem petere poterit mulier ipsa et tamen liberi eius possunt esse heredes et de iure regni succedent patri iure hereditario. Nota item quod cum quis filius et he

es alicuius ex consensu patris sui ducit uxorem
 et per assignationem patris sui uxori sue
 quandam partem terre patris sui dat in do-
 tem: nunquid ab ea plus peti poterit in do-
 tem? Mortuo autem viro suo ante mortem
 patris sui queri potest vtrum terram illam no-
 mine dotis retinere possit et vtrum pater vis-
 ri sui teneatur illi varrantisare terram illam
 Si vero mulier aliqua plus habeat in dotem
 quam ei pertineat habere, precipietur vice-
 comiti quod id amensurari faciat et per hoc
 breue,

Cap. 18.

Rex vicecomiti salutem. Questus est nos
 bñ N. quod A mater sua plus habet in dotē
 de sua hereditate quam habere debet et quā
 pertinet ei habendum secundum dotem
 rationabilem. deo tibi precipio quod iuste
 et sine dilatione facias id amensurari et iuste
 et sine dilatione facias habere ipsi N. quod
 habere debet de iure et heriditate sua et ius-
 te et sine dilatione facias habere ipsi A. quod
 habere debet. Et quod pertinet ei habendum
 secundum dotem suam rationabilem ne in-
 de oporteat eum amplius conqueri pro de-
 fectu iustitie. T. &c.

¶ HIC INCIPIT LIBER septimus de heredibus

legitimis et bastardis masculis aut feminis
majoribus siue minoribus et de custodia et
priuilegio minorum et de vltimis heredibus
qui sunt domini cum feodum eadē in mas-
culum eorū et de heredibus intestati et de vsu-
rariis et eorum heredibus et de maritagiis
et aliis donationibus antecessorum et eo-
rum testamentis et debitis que omnia
heredes eorum tenentur vvar-
rantiare.

Cap. i.

IN alia enim acceptione, acci-
pitur dos secūdu leges roma-
nas secundum quas proprie
appellatur dos, id quod cum
muliere datur viro quod vul-
gariter dicitur maritagiū. potest itaque quis
libet liber homo terram habens quandam
partem terre sue cum filia sua vel cum aliqua
alia qualibet muliere, dare in maritagiū si-
ue habuerit heredem siue non, velit heres
vel non, imo et eo contradicente et recla-
mante

ante. Quilibet etiam cuiusque voluerit
potest dare quandam partem sui liberi tenes
mentu, in remunerationem seruicij sui vel lo
co religioso in elemosinā, ita quod si donati
onem illam seifina fuerit sequuta, perpetuo
remanebit illi cui donata fuerit terra illa et
heredibus suis, si iure hereditario fuerit eis cō
cessa Si vero donationem talem nulla sequuta
fuerit seifina, nihil post mortem donatoris ex
tali donatione contra voluntatem heredis ef
ficaciter peti potest quia id intelligitur secū
dum consuetam regni interpretationem pos
tius esse nuda promissio quam aliqua vera
promissio vel donatio. Licet autē ita genera
liter cuilibet de terra sua rationabilem par
tē pro sua volūtate cuiusque voluerit libere
in vita sua donare. In extremis tamen agenti
non est hoc cuiquam hactenus permissum
quia possit tunc immodica fieri heredita
tis distributio si fuisset hoc permissum illi
qui feruore passionis instantis et memoriā et
ationem amittit quod non nunquā euenire so
let vnde presumeretur quod si quis in infirmit
ate positus ad mortē distribuere cepisset terrā
suam, quod in sanitate sua minime facere
voluisset

Liber septimus

uolisset: quod potius proueniret illud ex furore animi quam ex mentis deliberatione posset tamen huiusmodi donatio in vltima voluntate alicui facta ita tenere si cum consensu heredis fieret et ex suo consensu confirmaretur. Cum quis autem de terra sua in maritagium vel alio modo donat: aut habet hereditatem tantum, aut questum tantum, aut hereditatem et questum. Si hereditatem tantum poterit quidem ex eadem hereditate quandam partem donare, vt dictum est cuiuslibet extraneo cuiusque voluerit. Si autem plures habuerit filios mulieratos, non poterit de facili preter consensum heredis sui filio suo post nato de hereditate sua quantumlibet partem donare. Quia si hoc esset permissum, accideret inde frequens prius natorum filiorum exhereditatio, propter maiorem patrum affectionem quam sepe erga post natos filios suos habere solent. sed nunquid filio suo Bastardo potest quis filium et heredem habens de hereditate sua donare? Quod si verum est, tunc melioris conditionis est in hoc bastardus filius quam mulieratus post natus quod tamen verum est Si vero questum tantum

tantum habuerit is qui partem terre sue donare voluerit: tunc quidem hoc ei licet sed non totū questū non potest filiū suū heredē exheredare verūtamen si nullū heredē filiū vel filiā ex corpore suo procreauerit poterat quidē ex questu suo quicūque voluerit quantā partē donare. siue totum questū hereditabiliter. Ita quod si inde sensus fuerit is cui donatio illa facta fuerit in vita donatoris, non poterit aliquis heres remozior donationē illā irritare. Potest itaque quilibet sic totū questum donare in vita sua, sed nullum heredem inde facere potest, neque collegiū, neque aliquem hominem quia solus deus heredem facere potest non homo. Sin autem et hereditatem et questum habuerit: tunc indistincte verum est quod poterit de questu suo quantumlibet partem siue totum cuiuscunque voluerit donare, ad remanentiam de hereditate vero sua nihilominus dare potest, secundum quod predictum est dum scilicet rationabiliter hoc fecerit. Sciendum autem quod si quis liberum habens socium plures habuerit filios qui omnes ad hereditatem equaliter pro equalibus propor-

Liber septimus

tionibus sunt admittēdi, tunc indistincte verum est quod pater eorum nihil de hereditate vel de questu si nullam habuerit hereditatem alicui filiorū quod excedat rationabilem partem suam que eum contingit de tota hereditate paterna donare poterit. Sed tantum donare poterit de hereditate sua pater, cuiuslibet filiorum suorum de libero socagio in vita sua, quantum iure successionis post mortē patris idē consequuturus esset de eadē hereditate. veruntamen occasione liberalitatis quā patres in filios vel etiam in alios exercere solēt: iuris quidē questiones in huiusmodi donationibus sepius emergūt. Esto enim quod aliquis miles vel aliquis liber homo quatuor vel plures habens filios ex eadē matre omnes legitime procreatos, et vni eorum (verbi gratia) prius nato post heredē, quandā partē rationabilē de hereditate sua cū consensu etiam heredis sui (ne super hoc fieret contētio) hereditabiliter donat ita quod seisinā inde idem filius recipiat, et cōmoditates et cunctus in vita sua quā diu vixerit percipiat, et in tali seisina moriatur tam patre suo quā fratribus omnibus adhuc viuētibus. Magna quidem

dem iuris dubitatio et virorū iuris regni peccatorū disceptatio et contētio super tali casu in curia domini Regis euenit vel euenire potest super hoc scilicet quis isti de Iure succedere debeat et possit pater enim seisinā defuncti filii sui sibi retinere contendit. et ita terram que ex sua donatione processit, ad se iterum cupit reuerti. Super hoc habita contentione in curia, patri ius in terra ipsa clamanti respōdetur a filio primogenito quod non est pater suus super hoc audiendus. Quia generaliter verum est secundum ius regni, quod nemo eiusdem tenementi simul potest esse heres et dominus sed hac eadem ratione querit filius medius primogenitum filiū ab illa successione repellere. Cum enim iam heres sit totius hereditatis non potest simul esse dominus illius partis hereditatis et heres preterea si iam mortuus esset pater illius filii primogeniti, idem filius dominus fieret totius hereditatis. Sed tunc de iure regni non remaneret ei terra predicta ratione. Si ergo eam retinere non poterit ad remanentiam, quo modo eam petere potest iure hereditario, sed

Liberséptimus.

pari ratione videtur quod post natus filius omnes alios inde possit excludere. Similis vero dubitatio cōtingit, cum quis fratri suo postnato. portionem terre sue hereditabiliter concedit et donat, quo defuncto sine herede de corpore suo exeunte frater ipsius defuncti terram ipsam in manum capit suam. sicuti illā que de feodo suo est et vacans versus quem duo filii sui assisam petunt de morte auunculi sui procedente vero placito, primogenitus filius versus patrē, et post natus filius versus fratrem primogenitum, premonstrato modo placitare possunt. Sed sciendum quod pater ipse terram illam nullo modo de iure regni retinere potest, quia non potest simul esse heres et dominus. sed nec etiam ad donatorem licite reuertitur terra alicui sic donata, scilicet cum homagio sequuto si aliquem heredem habuerit is, cui facta est donatio ex corpore suo siue etiam remotiorem. Preterea terra ista que sic donata est sicut alia quelibet hereditas, naturaliter quidem ad heredes hereditabiliter descendit. nunquam autem naturaliter ascendit. Sic ergo remanet placitum inter patrem et primo

et primogenitum filium, sed procedit inter primogenitū filium et postnatum predicto modo aliquando tamen super hoc ultimo casu in curia domini Regis de consilio curie ita ex equitate consideratū est, quod terra sic donata, filio primogenito remaneat, maxime si aliud feodum non habeat in manu sua donec hereditas deliberetur ei. Quia interim cum dominus non scit hereditatis paterne, non obuat id quo dicitur quod simul non possit quis heres esse et dominus. Sed cum ex illa successione fiat dominus illius partis hereditatis: nonne et heres eiusdem patris intelligitur esse, cum et heres sit totius hereditatis. ad hoc tamen respondemus quod incertum est adhuc et in pendentem utrum filius primogenitus heres sit an non. Quia si premoriatur pater tunc constans est quia heres eius est. Quod si sic euenerit tunc quidem desinit dominus esse illius terre quam ex successione auunculi sui prius adquisierat et tunc demum ad post natum filium tanquam ad heredem rectum reuertetur terra illa. Sin autem premoriatur filius primogenitus, tunc satis constat quia ille non fuit sua

Libert septimus.

urus heres patris sui: et ob id nunquam eorū
currunt circa eius personam ista duo accidē
tia iuris, scilicet ius hereditarium et dominū

Hee lex cō-
firmatur sta
tuto. vv. 2.
Cap. 41

Notandum autem quod nec episcopus nec
abbas quia eorum baronie sunt de ælemo-
sina domini Regis et antecessorum eius, non
possunt de dominicis suis aliquam partem
dare ad remanētiam sine assensu et confir-
matione domini Regis.

Cap. 26

Tenentur autē heredes donatorū donatio-
nes et res donatas sicut rationabiliter facte
sunt illis quibus facte sunt et heredibus suis
warrantizare.

Cap. 3,

Heredum autē alij sunt proximi, alij sunt
remotiores. proximi heredes alicuius sunt
quos ex suo corpore procreauerit. vt filius et
filia Quibus deficientibus vocātur heredes
remotiores scilicet nepos vel neptis ex filio
vel filia recta linea descendens in infinitum.
Itē frater et soror et ex illis ex transuerso de-
scendentes. Itē auunculus tam ex parte pat-
ris q̄ ex parte matris. et matertera similiter
et ex illis descendentes. Cum quis ergo her-
editatem habens moriatur, si vnicum filiū
heredē

herede habuerit indistincte verū est quod si
Ius ille patri suo succedit in totū. Si plures re
liquerit filios, tunc distinguitur vtrū ille fue
rit miles, siue per feodū militare tenens aut
liber Sokemanus. Quia si miles fuerit vel per
militiam tenens, tunc secūdum ius regnans
glie primogenitus filius patri succedit in totū.
Ita quod nullus fratrum suorū partē inde
de iure petere potest. Si vero fuerit liber
Sokemanus, tunc quidem diuidetur hereditas
inter omnes filios, quotquot sunt per partes
equales si fuerit socagium et id antiquitus
diuisum, saluo tamen capitali mesuagio pri
mogenito filio pro dignitate aeternitatis sue. Ita
tamen quod in aliis rebus satisfaciet aliis
ad valentiam. Si vero non fuerit antiquitus
diuisum, tunc primogenitus secundum quorū
dam consuetudinem totam hereditatem
obtinebit. Secundum autem quorundā con
suetudinem postnatus filius heres est. Item si
filiam tantum vnā reliquerit quis hereditatem
tunc id obtinet indistincte quod de filio dic
tum est. Sin autem plures filias, tunc quidem
indistincte inter ipsas diuidetur hereditas
sue fuerit miles, siue Sokemanus pater

Liber septimus.

earum saluo tamen primogenite filie capitali mesuagio sub forma prescripta. Notandum autē quod si quis fratrum, vel sororem inter quos diuiditur hereditas sine herede de corpore suo moriatur, tunc illa portio que defuncti erat inter ceteros superstites diuidetur. Maritus autē primogenite filie homagiū faciat capitali domino de toto feodo. Tenentur autē postnate filie vel earum mariti seruitium suū de suo tenemēto capitali domino facere per manum primogenite vel eius mariti. Nullum tamen homagium vel etiam fidelitatē aliquam tenentur mariti postnatarum filiarum marito primogenite filie inde facere in vita sua, nec earum heredes primi vel secundi Tertii vero heredes ex postnatis filiabus excentes, secundum ius regni homagium tenentur facere de suo tenemento heredi filie primogenite et rationabile releuium. Preterea sciendum est quod mariti mulierum quarumcunque, nihil de hereditate vxorum suarum donare possunt sine consensu heredum suorum, vel de iure ipsorum heredum aliquid remittere possunt nisi in vita sua. Si vero filium habuerit quis heredē et preterea filiam habuerit, vel filias, filius ipse succedit in totum

totum vnde contingit quod si quis plures
habuerit uxores et ex qualibet filiam vel fili-
as, extremo autem ex postrema vnicum filiū:
ille filius solus obtinet hereditatem patris,
quia generaliter verum est quod mulier nū-
quam cum masculo partem capit in heredi-
tate aliqua, nisi forte aliud speciale fiat in ali-
qua ciuitate, et hoc per longam consuetudi-
nem eiusdem ciuitatis Si vero habuerit quis
plures uxores, et ex qualibet earum filiam
vel filias omnes filie erunt pares ad heredita-
tem patris eodem modo ac si omnes essent
ex eadem matre. Cum quis autem moritur
sine herede filio vel filia si habuerit nepotes
vel neptes ex filio vel filia, tunc quidem in-
dubitanter succedunt ipsi eodem modo quo
predeterminatum est supra de filio vel filia-
bus et sub eadem distinctione. Illi enim qui
recta linea descendunt, semper illis preferū-
tur qui ex transuerso veniunt. Cum quis au-
tem moritur habens filium postnatum, et ex
primogenito filio premortuo nepotē, mag-
na quidem iuris dubitatio solet esse vter illo-
rum preferendus sit alii in illa successione sci-
licet vtrum filius an nepos. Quidam enim
dicere

Libet septimus.

dicere volebant filium post natum rectiore esse heredem quam nepotem talem, ea via delictet ratione, quia filius primogenitus cum mortē patris non expectaret nec expectauit quousque heres eius esset, et ita cum post natus filius superviueret tam fratrem quam patrem, recte ut dicunt patri succedit. Aliis vere visum est nepotem talē de iure auunculo suo esse preferendum. Cum enim nec possit ex filio primogenito exierit, et de corpore suo extiterit heres in totū ius quod pater suus si adhuc viueret haberet: ipse patri suo succedere debet. Ita dico si pater suus non fuerit ab auo suo forisfamiliatus potest siquidem filius in vita patris sui ab eo forisfamiliari. Si quandam partem terre sue assignet pater filio suo et scisciam faciat ei in vita sua ad petitionem et bonam volūtatē ipsius filii, ita quod de tanta parte sit ei satisfactum tunc enim non poterint heredes ipsius filii de corpore suo aliquid amplius petere contra auunculum suum vel alium de residua parte hereditatis aui sui, quam partem patris sui licet pater eorum si ipse supervixisset eundem auū suū posset. Preterea si filius alicuius

alicuius primogenitus de paterna hereditate capitali domino homagiū suū fecerit in vita patris sui, licet premoriatur patri suo, nulla dubitatio est quin filius eiusdē auunculo suo sit preferendus. Verū super hoc poterit esse placitū inter nepotē ipsū et capitalē dominum si idem dominus ei homagium suum negauerit vel inter capitalem dominum et auunculum ipsū si capitalis dominus nepoti homagium suum vwarantizauerit. et ex hoc vtrunque rationabiliter possit perueniri ad duellū, nisi vero homagiū suum ita possit doceri: tunc quidem ita hodie obtinet inter auunculū et nepotem, quia melior est condicio possidentis.

Cap. 4.

Deficientibus autē hiis qui recta linea descendunt: tunc frater vel fratres succedunt. Aut si non reperiantur fratres, vocande sunt sorores. Quibus premortuis eorum liberi vocantur, post hos vero vocantur auunculi, et eorū liberi, postremo matertere et eorū liberi si habita et obseruata distinctioe superius prenotata, inter filios militis et filios Sokenmani et nepotes similiter habita quoque distinctioe inter masculos et feminas.

Cap. 5
Tencentur

Liber septimus.

Tenenur quoque heredes testamenta patrum suorum et aliorum antecessorum suorum seruare illorum scilicet cuius sunt heredes, et eorum debita acquietare. Potest enim quilibet homo liber maioribus debitis non inuolutus de rebus suis in infirmitate sua rationabilem diuisam facere sub hac forma secundum cuiusdam patrie consuetudinem, quod dominum suum primo de meliore et principaliori re quam habet recognoscat deinde ecclesiam suam, postea vero alias personas pro voluntate sua. Quicquid autem diuersarum patriarum consuetudines super hoc teneant, secundum iura regni non tenetur quis in testamento suo alicui persone precipue nisi pro voluntate sua aliquid relinquere libera enim dicitur esse cuiusque ultima voluntas, secundum has leges sicut et secundum alias leges. Mulier etiam sui iuris, testamentum facere potest. Si vero fuerit in potestate viri constituta, nihil sine viri sui auctoritate facere potest etiam in ultima voluntate de rebus viri sui. Veruntamen primum esset et marito valde honestum si rationabilem diuisam uxori suae concessisset. scilicet usque ad tertiam partem rerum

rum suarum quam viua quidem: obtinuit
 : si maritum suum superuixisset vt pleni-
 us saliquebit. Quod plerique mariti facere
 ent vnde marito commendabiles efficiun-
 r. Cum quis in infirmitate positus testamē-
 m facere noluerit, si debitis non sit inuo-
 tus tunc omnes res eius mobiles in tres *Ita fuisse*
 rtes diuidentur equales. Quarum vna de *communē*
 tur heredi, secunda vxori, tertia vero ipsi *legē testa-*
 seruatur de qua tertia liberam habebit dis- *tur ex parte*
 onendi facultatem. verum si sine vxore de- *quagna car-*
 sserit medietas ipsi reseruatur. De hereditas- *ta. Cap. 18.*
 vero nihil in vltima voluntate disponere
 rest vt predictum est. *Cap. 6.*

¶ Debet autem testamentum fieri coram
 no- uis vel pluribus viris legitimis, clericis
 : l laycis et talibus qui testes inde fieri poss-
 nt idonei. Testamenti autem executores
 se debent ii quos Testator ad hoc eleget
 t et quibus curam ipsam commiserit. Si ve-
 o testator nullos ad hoc nominauerit, poss-
 int propinqui et consanguinei ipsius de-
 ncti ad id faciendum se ingerere. Ita quod
 quem vel heredem vel alium rerum de-
 ncti reperierit de rectorā, habebunt breue
 homini

Liberséptimus.

Domini Regis vicecomiti directum in hęc
verba, Cap. 7.

Rex vicē salutē precipio tibi quod iuste et sine
ne dilatione facias stare rationabilē diuisā. N
sicut rationabiliter monstrari poterit quod
eā fecerit et q̄ ipsa stare debeat. T. & c. Ca. 8

Si quis autē auctoritate huius breuis conuē-
tus, aliquid dixerit contra testamētū scilicet
quod non fuit rationabiliter factū, vel quod
res petita non fuerit ita vt dicitur legata, tūc
quidem placitū illud in curia christianitatis
audiri debet et terminari. Quia placitum de
testamenti coram Iudice ecclesiastico fieri
debet et per illorum qui testamēto interfue-
rint testimonia, secundum juris ordinē ter-
minari. Si vero fuerit debitis oneratus is qui
testamētū facere proponit, nihil de rebus
suis (extra debitorū acquietationē), præter sui
heredis consensum disponere potest, verū si
post debitorū acquietationē aliquid residuū
fuerit, tunc id quidē in tres partes diuidetur
modo predicto. Et de tertia parte suū vt dictū
est faciat testamētū. Si vero nō sufficiunt res
defuncti ad debita persolutēdā, tunc quidem
heres ipse defectū ipsū de suo tenetur ad im-
plere ita dico si habuerit etatē heres ipse.

Cap. 9.

Cap. 9.

Sunt enim quidam heredes, de quibus constat
 eos esse maiores, alij unde constat esse minores,
 alij de quibus dubium est utrum sint maiores
 an minores. heredes vero maiores, statim post
 accessum antecessorum suorum possunt se tenere
 in hereditate sua, licet domini possint seorsum
 seueratione sua suum cum herede in manus suas capere
 huius legis tamen moderate id fieri debet ne aliqua
 iniuria heredibus faciant. possunt enim Marlebr.
 heredes si opus fuerit violence dominorum
 resistere dum tamen parati sunt releasium et
 alia recta seruitia eis inde facere. Si vero constet
 eos esse minores, tunc ipsi heredes tenentur
 esse sub custodia dominorum suorum donec
 plenam habuerint etatem, si fuerint heredes
 de feodo militari. Quod fit post vicagesimum
 et unum annum completum, si fuerint heredes
 et filius militis vel per feodum militis
 tenentis. Si vero heres et filius sokemans
 fuerit, etatem habere intelligitur tunc
 cum quindecim compleuerit annum. Si vero
 fuerit filius burgenfis, etatem habere
 intelligitur cum discrete sciuerit denarios
 numerare, et pannos vlurare, et alia paterna
 negotia similiter exercere plenam
 itaque

Liber septimus.

itaque custodiam habent domini, filiorum et heredum hominum suorum et feodorum suorum, ita quod plenam inde habent dispositionem, ut in ecclesiis in custodiis ipsis constitutis concedendis et in mulieribus, si que in eorum custodiam exciderint maritandis et in aliis negociis disponendis secundum quod propria negotia sua disponi solent. Nihil tamen de hereditate, de iure alienare possunt ad remanentiam. Ita tamen quod heredes ipsos, honorifice pro quantitate hereditatis interim habeant et debita etiam defuncti pro quantitate hereditatis et temporis quo illis custodia deputatur acquietent. Unde et de debitis antecessorum de iure respondere tenentur. Negotia quoque ipsorum heredum agere possunt, et placita de iure eius acquirendo: mouere et prosequi, si emissa fuerit de etate contra minorem exceptio. Respondere autem non tenentur pro illis, nec de recto nec de disseisina nisi in vnico casu. Cū quis scilicet minor habuerit custodiā minoris post decessū patris sui, tunc enim si de negetur alii hereditas sua cū maior factus fuerit, poterit inde habere assisam et recognitionem

tionem de morte antecessoris sui. Nec pro-
 etate domini minoris, remanebit inde res
 cognitio in hoc casu. Si vero appellatur mi-
 nor de feloniam aliqua, tunc attachiabitur
 per saluos et securos plegios, sed dū fuerit
 infra etatem, inde non tenebitur respondere
 sed demum factus maior. Restituere autem
 tenentur custodes hereditates ipsi heredibus
 instauratas et debitis acquietatas iuxta exigen-
 tiam temporis custodie et quantitatis heres-
 ditatis. Si vero dubium fuerit utrum fuerint
 heredes maiores an minores tunc procul du-
 dio domini tam heredes quam hereditates
 in custodia habebunt, donec etas rationabiliter
 probetur per legales homines de visines-
 to et per eorum sacramentum.

¶ Hec lex
 restitutionis
 roboratur
 magna capi-
 ta. Cap. 5.

Cap. 10.

¶ Si vero plures habuerint dominos ipsi
 heredes sub custodia constituti, capitales eor-
 um domini id est illi quibus ligeantiam des-
 bent sicut de primis eorum feodis eorum
 habebunt custodiam. Ita quod de ceteris feo-
 dis releuia et alia recta seruitutis domini ip-
 sorū feodorum facere tenentur. Et sic custodia
 eis per totum sub forma prescripta remaneat

H. i.

big

Liber septimus.

bit. Notandum tamen quod si quis in capite de domino Rege tenere debet. tunc eius custodia ad dominum Regem plene pertinet siue alios dominos habere debeat ipse heres siue non. Quia dominus Rex nullum habere potest parem, multo minus superiore. veruntamen ratione burgagii tantum non presertur dominus Rex Aliis in custodia. Si vero dominus Rex aliquam custodiam alicui commiserit, tunc distinguitur utrum ei custodiam pleno iure commiserit ita quod nullum eum inde reddere compotum oporteat ad se eum, aut aliter. Si vero ita plene ei custodia commiserit, tunc poterit ecclesias vacantes donare, et alia negotia sicut sua recte disponere.

Cap. ii.

Heredes vero Saxonum mortuis antecessoribus suis, in custodia consanguineorum suorum propinquorum erunt. Ita tamen quod si hereditas ipsa ex parte patris descenderit, ad consanguineos ex parte matris descendentes, custodia ipsa referatur. Sin autem ex parte matris hereditas ipsa descenderit, tunc ad consanguineos paternos custodia pertinet.

Nunquam

Nunquam enim custodia alicuius de iure alia
sui remanet, de quo habeatur suspitio quod
possit vel velit aliquod ius in ipsa hereditate
clamare.

Cap. 12

Mulier vero vel mulieres si heredes alicuius
remanerint, in custodia dominorum suorum re-
manent. Quae si infra etatem fuerint in cus-
todia erunt donec plenariam habent etatem
Et cum habuerint etatem, tenetur dominus
earum eas maritare, singulas cum suis rationa-
bilibus portionibus Si vero maiores fuerint
tunc quoque in custodia dominorum suorum
remanebunt donec per consilium et dispo-
sitionem dominorum maritentur. Quia sine
dominorum dispositione vel assensu, nulla
mulier heres terre maritari potest, de iure
vel consuetudine regni. Vnde si quis filiam vel
filiam tantum habens, heredem illam vel il-
las in vita sua sine assensu domini sui maria-
tauerit, inde iuste secundum ius et consuetu-
dinem regni perpetuo exheredatur. Ita quod
inde de cetero nihil recuperare poterit nisi

Hanc fuisse
communem
legem ostendit
magna
carta. cap. 7.

H. i.

per

Liber septimus.

per solam misericordiam et hoc ea ratione
Quia cum maritus ipsius mulieris heredis ali
cuius homagiū de tenemento illo facere ten
netur ipsi domino, requirenda est ipsius do
mini ad id faciendū voluntas et assensus ne
de inimico suo vel alio modo minus idonea
persona: homagiū de feodo suo cogatur re
cipere verum si quis licentiam querit a do
mino suo filiam suam et heredem alicui
maritandi, tenetur dominus aut consentire
aut iustam causam ostendere quare consen
sire non debeat aliter enim etiam contra ip
sius voluntatem poterit mulier ipsa de consi
lio patris sui et pro voluntate libere marita
ri. Iuxta hoc quero si mulier aliqua dotem ha
bens possit alicui pro voluntate sua sine assen
su vvarranti vi nubere. et si fecit, vtrum totū
ob id amittet. Non enim videtur quod debe
at ideo dotem amittere, cum maritus suus in
de nullum homagium vvarranto suo de iure
et consuetudine regni facere debeat. Sed cū
affidatione fidelitatem tantum ne si ante
mortem viri sui mulier ipsa moriatur homa
giū illud nullo tenemento retento periret.
Tenetur tamen mulier cū assensu vvarranti
sui

sui nubere, aut dotem amittere nisi mulier ipsa
 aliam terram habeat de matrimonio vel heres
 ditate, tunc enim sufficit capitalis domini ha
 bere assensum. Et hoc ideo sic obsequitur non prop
 ter homagium sed pro alia fidelitate quam
 maritus domino inde facere tenetur ut dictum
 est. Si vero de feodo plurimum dominorum ipsa
 fuerit hereditas, tunc sufficiet adquirere assensum
 capitalis domini ad mulierem heredem mar
 ritandam. In custodiis autem constitute mu
 lieres heredes si de corporibus suis foriffecer
 rint, et hoc probatum fuerit, tunc ille que de
 liquerunt exheredabuntur, ita quod portiones
 sue ceteris que non foriffecerint accrescent. Si
 vero hoc modo omnes deliquerint tunc tota
 illa hereditas ipsis dominis tanquam escaeta
 remanebit. Veruntamen si semel legitime
 nupte fuerint, tunc si vidue facte fuerint, post
 modum non tenebuntur iterum sub custodia
 dominorum esse licet teneantur assensum
 eorum requirere in se maritandis predicta
 ratione. Nec etiam tunc per earum incontu
 nentiam hereditatem amittent. Quod autem
 generaliter solet dici puragium hereditatem
 non adimit. Illud intelligendum est de pur

Liber septimus

Capitulum matris, quia filius heres legitimus est quem nuptie demonstrant.

Cap. 13.

Heres autem legitimus nullus Bastardus nec aliquis qui ex legitimo matrimonio non est procreatus esse potest Verum si quis versus aliquem hereditatem aliquam tanquam heres petat, et alius ei obijciat quod heres inde esse non potest eo quod ex legitimo matrimonio non sit natus tunc quidem placitum illud in curia domini Regis remanebit, et mandabitur Archiepiscopo vel Episcopo loci quod de matrimonio ipso cognoscat, et quod inde indicauerit, id domino Regi vel eius Iusticie scire faciat et per hoc breue.

Cap. 14.

Rex Archiepiscopo salutem veniens coram me xv. in curia mea petiit versus R. fratrem suum quartum partem feodi unius militis in illa villa, sicut ius suum, et in quo idem R. ius non habet vt. xv. die eo quod ipse Bastardus sit natus ante matrimonium matris ipsorum. Et quoniam

si ad curiam meam non spectat agnoscere de Bastardia eos ad vos mitto mandantes ut in Curia christianitatis inde facias quod ad vos spectat. Et cum loquela illa debirum coram vobis finem sortita fuerit, mihi litteris vestris significetis, quid inde coram vobis actum fuerit. T. &c.

Cap. 15.

¶ Circa hec autem, orta est questio, si quis antequam pater matrem suam desponsauerit fuerit genitus vel natus utrum talis filius sit legitimus heres cum postea matrem suam desponsauerit. Et quidem licet secundum canones et leges romanas talis filius sit legitimus heres, tamen secundum ius et consuetudinem regni nullo modo tanquam heres in hereditate sustinetur vel hereditatem de iure regni petere potest. Sed orta super hoc tamen contentione verum scilicet genitus an natus fuerit ante desponsationem an post discutietur id ut dictum est coram iudice ecclesiastico et quod ab eo iudicatum fuerit id domino Regi vel eius iustis scire faciet

H.iii.

Ita

Liber septimus

Ita tamen quod, secundum quod iudicatum fuerit in curia Christianitatis de matrimonio scilicet utrum fuerit ille qui hereditatem petiit natus vel genitus ante matrimonium contractū vel post, in curia domini Regis supplicabitur de adiudicanda, vel abiudicanda ipsi, hereditate super qua contentio est ita quod per iudicium curie hereditatem ipsam obtinebit vel clameum suum perdet.

Cap. 16,

¶ Queri potest de bastardo, qui nullum heredem habere potest, nisi de corpore suo habuerit heredem. Si quis ei pro seruitio suo vel alio modo aliquam terram donauerit, et inde homagium suū receperit, ita quod in seisinā eiusdē terre, sine herede de corpore suo obiit, quis ei de iure succedere debet quia dominus non potest predictis rationibus. Cum quis vero intestatus decesserit, omnia catalla sua sui domini esse intelliguntur si vero plures habuerit dominos quilibet illorū catalla sua recuperabit que in feodo suo reperiet. vsurarii vero, omnes res siue testatus siue intestatus decesserūt domini Regis sūt viuis autem non solet aliquis de crimine vsure appellari.

ncc

nec conuinci. Sed inter ceteras Regias inquisitiones, solet inquiri et probari, aliquem in tali crimine decessisse per duodecim legales homines de visineto et per eorum sacramentum. Quo probato in curia: omnes res mobiles et omnia catalla que fuerunt ipsius usurarii mortui: ad usum domini Regis capiuntur penes quem: cumque inueniantur res illæ. Heredes quoque ipsius, hæc eadē de causâ exheredantur secundum ius regni et ad dominum vel domino reuertetur hereditas. Sciendum tamen, quod si quis aliquo tempore usurarius fuerit in vita sua, et super hoc in patria publice defamatus, si tamen a delicto ipso ante mortem suam destiterit, et penitentiam egerit, post mortem ipsius ille vel res eius. lege usurarii minime censentur. Oportet ergo constare quod usurarius decesserit aliquis ad hoc ut de eo tanquam de usurario post mortem ipsius iudicetur, et de rebus ipsius tanquam de rebus usurarii disponatur.

Cap. 17.

Ultimi heredes aliquorum, sunt eorum domini. Cum quis ergo sine certo herede moritur. quemadmodum sine filio. vel filia, vel
sine

Liber septimus

siue tali herede de quo dubium sit ipsum esse
se propinquiorem heredem et rectum, possunt
sunt et solent domini feodorum feoda illa
tanquam escaetas in manus suas capere et
retinere quicūque sint domini siue Rex, siue
alius preterea vero si quis veniens dicat se inde
heredem rectum, si per misericordiam domini
sui, vel per preceptum domini Regis,
hoc impetrare poterit, inde placitabit, et sic si
quod ius inde habuerit, diracionare poterit. Ita
tamē quod interim terra illa in manu domini
feodi remaneat. Quia quotienscūque dubi-
tauerit aliquis dominus de herede tenentis
sui, ytrum sit rectus heres an non, terram illam
tenere poterit, donec hoc ei legitime
constiterit. Idem quoque dictum est supra de
herede vbi dubium sit an sit maior an minor
in hoc tamen est differentia. quod in vno casu
intelligitur interim hereditas illa quasi
escaeta ipsius domini. In alio vero casu, non
intelligitur esse sua nisi de custodia. Sin autē
nullus appareat qui hereditatem ipsam tan-
quā heres requirat tunc illi domino remanet
net

net hereditas ipsa escaeta ad premanentiam
Ita quod de illa disponere potest, sicut de sua
propria ad libitum suum. Preterea si qua mu-
lier aut heres alicuius in custodiam domini
sui deyenerit: si de corpore suo forisfecerit, he-
reditas sua domino suo pro delicto ipsius re-
manet escaeta. Preterea si quis de feloniam
conuictus fuerit, vel confessus in curia, eo-
per ius regni exheredato terra sua domino
suo remanet escaeta. Notandum quod si quis
in capite de domino Rege tenuerit. tunc tam
terra quam omnes res mobiles sue, et catalla
penes quemcunque inueniantur, ad opus do-
mini Regis capientur sine omni recupera-
tione alicuius heredis. Sin autem de alio
quam de Rege tenuerit is qui vlagatus est,
vel de feloniam conuictus, tunc quoque omnes
res sue mobiles, Regis erunt. Terra quoque
per vnum annu remanebit in manu domini
Regis, elapso autem anno: terra eadem ad rectu
dominu scilicet ad ipsu de cuius feodo est re-
uertetur veruntamen cu domoru subuersione

¶

Liber septimus

Et arborū extirpatione. Et generaliter quōs
tenscunque aliquis aliquid fecerit vel dixerit
in curia, propter quōd per iudicium curie
exheredatus fuerit, hereditas eius ad domi-
num feodi de quo illa tenetur tanquam esca-
etā solet reuerti. Forissaciura autē filii et her-
edis alicuius: patrem non exheredat neque
fratrem, neque alium, quam seipsum præterea
si de furto fuerit aliquis condemnatus, res
eius mobiles et omnia catalla sua vicecomiti
prouincie remanere solent terra autem si qua
fuerit dominus feodi recuperabit statim, non
expectato anno. Cum quis vero per legem
terre fuerit vtlagatus, et postmodum bene-
ficio principis paci restitutus non poterit ea
ratione hereditatem si quam habuerit ille
vel heredes sui versus dominum sum (nisi ex
misericordia ipsius domini et beneficio) res-
cuperare Forissacuram autem et vtlagariam
solet dominus Rex damnatis remittere, nec
tamen aliena iura ideo querit infringere.

Cap 18.

Maritagium autem, aliud nominatur liberū,
aliud seruitio, obnoxium, Liberum dicitur
maritagium quando aliquis liber homo ali-
quam

quam partem terre sue dat cum aliqua muliere alicui in maritagium ita quod ab omni seruitio terra illa sit quæta, et a se et heredibus suis versus capitalē dominum acquietāda. Et in hac quidem libertate, ita stabit terra illa vsque ad tertium heredem nec interim tenebuntur heredes inde facere aliquod homagium post tertium vero heredem, ad debitum seruitium terra ipsa reuertetur, et homagium inde capietur. Quia si fuerit pars feodi militaris pro quantitate terre seruitium feodi inde prestabit, Solet autem quandoque terra aliqua dari in maritagio, saluo et retento debito seruitio ipsi capitali domino. Et tunc quidem tenebuntur maritus mulieris ipsius et heredes sui, seruitium id facere sed sine homagio vsque ad tertium heredem. Tertius vero heres primo inde faciat homagium et omnes heredes sui post modum alia tamen fidelitas sub fidei vel sacramenti interpositione. A mulieribus vel eorum heredibus interim fere sub eadem forma et eisdem verbis quibus homagium fieri solet prestare debet. Cum quis itaque terram aliquam cum vxore sua in maritagium ceperit, si ex eadem vxore sua heredem

Liber septimus.

heredem habuerit filium, vel filiam clamantem et auditum infra quatuor parietes si idem vir uxorem suam superuixerit, siue vixerit heres siue non, illi in vita sua remanet maritagium illud post mortem vero ipsius ad donatorem vel eius heredes est reuersurum. Sin autem ex uxore sua nunquam habuerit heredem, tunc statim post mortem uxoris ad donatorem vel heredes eius reuertetur maritagium. Et hec est quedam causa quare de maritagio tali non solet recipi homagium. Si enim sic donata esset terra aliqua in maritagium vel alio modo quod inde reciperetur homagium tunc nunquam de cetero ad donatorem vel eius heredes licite possit reuerti ut supradictum est. Si vero secundum ceperit visum mulier ipsa, idem iudicium erit de secundo, quod dictum est de primo, siue heredem reliquerit primus siue non. Cum quis autem terram aliquam de maritagio uxoris sue petit, vel mulier ipsa, vel eius heres tunc distinguitur vtrum terra illa petatur versus donatorem vel eius heredem, vel versus extraneum quod si versus donatorem vel eius heredem petatur, tunc in electione petentis esse poterit

poterit vtrum inde placitare voluerit in curia
christianitatis an in curia seculari. Spectat enim
ad iudicem ecclesiasticū placitum de marita-
giis tractare si pars petentis hoc elegerit, prop-
ter mutuam affidavitonem que fieri solet,
quando aliquis promittit se ducturum in vxor-
em, aliquam mulierem et ei maritagiū
promittitur ex parte mulieris. nec per curiam
domini Regis defendetur placitum id in curia
christianitatis, licet de laico feodo sit, si cō-
stituerit quod ad maritagiū petatur. Si vero
versus extraneū petatur, tūc in laica curia ter-
minabitur placitum ad eodem modo et or-
dine quo de aliis laicis feodis placitari solet
illo tamē obseruato, quod sine varranto inde
placitare non debet sicut supra de dotibus
dictum est et ad similitudinem placitū de dos-
tibus, quantum ad varrantum pertinet, inde
placitari potest, et que ibi dicta fuerint quā-
tum ad hunc articulum hic locum habent
Sciendum tamen quod tertius heres cū iam
suum inde fecerit homagiū, sine varranto
auctoritate inde placitari potest.

hic

¶ HIC INCIPIT LIBER OCTAVUS DE CONCORDIA FACTA

in curia, et de cirographis concordiam continentibus, et de recordis curie vel curiarum: cum alter vtra partium concordiam et finem factum infregerit

Cap. i.

Contingit autem multotiens, loquelas motas in curia domini Regis per amicabilem compositionem et sualem concordiam terminari, sed ex consensu et licentia domini Regis, vel eius Iusticie, vnde decunque fuerit placitum siue de terra siue de alia re solet autem plerunque concordia talis, in comunem scripturam redigi et per comunem assensum partium Et per illam scripturam coram Iusticie domini Regis in Banco residentibus recitari, et coram eis vtrique parti sua scriptura per

per omnia alii concordans: liberari. Et erat
sub hac forma facta. Cap. 2.

¶ Hec est finalis concordia, facta in Curia domini Regis apud Westmonasterium in vigilia beati Petri Apostoli Anno regni Regis Henrici secundi tricesimo tertio, coram Ranulpho de Glanvilla Iusticia domini Regis, et coram H. R. VV. et T. et aliis fidelibus domini Regis qui ibi tunc aderant inter priorem et fratres hospitalis de Hierusalem, et MT filium Normanum per Alanum filium suum, quem ipse attornauit in curia domini Regis ad lucrandum et perdendum. de tota terra illa et de pertinenciis, excepta vna bouata terre et tribus toftis quas ipse VV. tenuit. De qua terra tota (excepta predicta bouata et tribus toftis) placitum fuit inter eos in curia domini Regis scilicet quod predictus VV. et Alanus concedunt et testantur donationem quam Normanus pater ipsius VV. ipsi inde fecit, et illam terram totam quietam clamant de se et heredibus sui domini hospitalis et prefato priori et fratribus imperpetuum. Excepta vna bouata terre prefata et exceptis tribus toftis que remanent

Liber octauus.

ipſi VV et Alano et heredibus ſuis. Tenenda de domo hoſitali et predicto priore et fratribus imperpetuū et per liberum ſeruitium quatuor denariorum per annū pro omni ſeruitio. Et pro hac conſeſſione et teſtificatione et quieta clamantia prefatus prior et fratres hoſpitalis dederunt ipſi VVilhelmo et Alano centum ſolidos ſterlingorum vel ſic.

Cap 3

¶ Hec eſt finalis concordia, facta in curia Gaſfridi filii petri, et poſt modum recordata et irrotulata in curia domini Regis veſtmoſtaſteri Anno regni Regis Henrici ſecundi xxxiii. die lune proxima poſt feſtum Apoſtolorum Simonis et Iude, coram E. Ehenſi Epifcopo et I Norwic Epifcopo et R. de Glanulla iuſtice domini Regis et aliis fidelibus et familiaribus domini Regis ibi tunc preſentibus inter predictū G filium petri et R. filium Reginaldi de aduocatione eccleſie omnium ſanctorum de Shultham, et de cōmunia paſture de heddon vnde contēſio fuerat inter eos ſcilicet q̄ predictus R. recognouit predicto G. ſicut ius ſuū aduocationē predicte eccleſie; et quietū clamauit predicto G et heredibus

redibus suis de se et heredibus suis imperpetuum, si quid iuris in aduocatione predictae ecclesie habuerit preterea predictus R quiescum clamat predicto G communiam pasture de Heddon, et omnes purpresturas quas G fecerat in Shuldham in frusteto et molendis nis et croftis et turbaris de Shuldham. vnde ipse R nihil retinet nisi quod opus erit ad comburendum in domo sua sibi et heredibus suis, sine aliqua venditione, et omnes faldas forinfecas (excepta sua propria) et precarias carucarum forinfecarum et consuetudines gallinarum et ouorum. Et pro hac concordia et quiete clamantia dedit predictus G dicto R viginti marcas argenti. Et nota quod dicitur talis concordia finalis eo quod finem imponit negotio adeo vt neuter litigantium ab ea de cetero poterit recedere. Alterutro enim non tenente vel non faciente quod conuenit, et altera partium inde se conquerente: precipietur vicecomiti quod ponit eum per saluos plegios quod sit coram Iusticis domini Regis inde respesurus quare finem illum non tenuit. Ita dico si alius vic securum fecerit de clamore suo prosequendo

Cap 4.

G. ii.

Rex

Libertimur?

Rex viē salutem precipe N. quod iuste et sine dilatione, teneat finem factum in curia mea inter ipsum et R. de vna hida terre in illa villa vnde placitum fuit inter illos in curia mea et nisi fecerit et predictus R. fecerit te securum de clamore suo prosequendo, tunc pone eum per vadium et saluos plegios quod sit coram me vel Iusticiis meis ostensus eo die quare non fecerit. Et habeas ibi hoc breue. T este. &c. Cap. 5.

¶ Die autem statura, si non venerit neque se effoniauerit, vel si post tria effonia neque venerit, neque responsalem miserit, quid sit tunc faciendum patet per illum tractatum qui suprapositus est de loquelis per plegios attachiatis. et per primum librum. Vtroque vero presente in curia, si scripturam (concordiam inter se factam continentem) vtraque pars recognouerit, vel si per Iusticiis domini Regis coram quibus concordia ipsa facta fuerit concordiam talem esse proponitur in curia, et hoc per eorum recordum recte fuerit testatum, tunc qui concordiam ipsam infregit remanebit in misericordia domini Regis. et saluo attachiabitur quousque securitatem

rem inuenit bonam: quod concordiam ipsam de cetero seruabit. faciēdo scilicet quod conuenit si id possibile est, vel alias rationabile grantum aduersari faciēdo. Necesse est enim quod id quod aliquis in curia domini Regis coram domino rege vel eius Iustitiae recognouerit, vel quod se facturum in manum ceperit, teneatur is quod id cognouit vel in manum cepit. Si uero fuerit concordia talis facta super placito terre, tunc is qui in curia conuictus fuerit, vel confessus finem ipsum legitime non obseruasse: si tenens fuerit, terram ipsam eo ipso amittet (sin autem loquelam ipsam. Sin autem et partes ipse una vel utraque circographo communi contradixerit, tunc summonebuntur eisdem Iustitiae quod sint die qui ad id eis prefigetur in curia, ad recordandum in curia quomodo loquela illa que fuit coram eis in curia domini Regis inter illum et illum de tanta terra in villa illi quam ipse clamauit versus illum remansit. Et si ille inde coram eis per eorum licentiam concordatus fuerint, sub qua forma concordata illa facta fuerit uerum distinguendum est utrum concordia illa facta fuerit in capitali

Liberoctauus.

curia domini Regis, an coram Iusticiē itinerantibus. Quod si coram Iusticiē itinerantibus facta fuerit, tunc eodē Iusticie sumonebuntur quod sint cum quibusdam discretis militibus de illo comitatu vbi facta fuerit concordia illa in curia, qui concordie ipsi interfuerint et rei veritatem sciant, ad faciendum tunc ibi recordum illius loquela cum eisdem militibus ad curiam ex parte totius comitatus propter id faciendum transmittendis et per hoc breue.

Cap. 6.

Rex vicē salutem, sumone per bonos sumos monitores illos. N et. R. quod sint coram me vel Iusticiē meis eo die, ad recordandum cum discretis militibus de illo comitatu quomodo loquela de vna hidate terre quā N. clamauit versus R. in illa villa, et vnde placitum fuit coram eis in itinere suo, remansit in curia mea, preterea precipietur vicecomiti illius comitatus in quo fuerit terminata loquela coram Iusticiē, quod habeat tunc recordum illius loquela coram rege vel eius Iusticiē per discretos milites sui comitatus, quod fiet per breue infra scriptum de recordo tali presentans do in curia.

Cap. 7.

Rex

¶ Rex viē salutem. Precipio tibi quod faciās recordari in comitatu tuo, loquelam que est inter illum et illum de tanta terra in illa villa. &c. vt infra Capitulo post. proximum Capitulum.

Cap. 8.

¶ Presentibus itaque Iusticiis in curia, et in recordo bene concordantibus necesse est eorū recordo stare sine cōtradictione alterius partii vt predictū est. Si vero super hoc dubitauerint, ita q̄ non possit inde accertari, tunc de nouo placitū illud incipietur et deducetur in curia. Sciendū tamen quod nulla curia recordum habet generaliter preter curiā domini Regis. In alius enim curiis si quis aliquid dixerit vnde cum penituerit, poterit id negare contra totam curiam terra manu cum sacramento, id se non dixisse affirmando vel cum pluribus vel cum paucioribus secundum consuetudinem diuersarum curiarum in quibusdam tamen casibus habent comitatus et alie curie minores, recordum per assisam de consilio regni inde factam, quemadmodum si fuerit in curia aliqua minore vadiatum duellum, et post modum transferatur Loquela illa in Curia domini

G. iiii.

Regis

Liberté septimus

Regis, tunc de lanceo petentis et de defen-
so tenentis et de verbis de quibus duellum
id sit iudicatum et vadiatum, curia ipsa su-
um recordum habebit; etiam in curia domi-
ni Regis. Sed de alijs non, nisi de escambio
campionis. Si enim postquam translata fue-
rit loquela illa in curiam domini Regis, pro-
ducatur alius compio quam ille qui duellum
vadiavit in curia minore, et super hoc nota
contentione de hoc quoque stabitur recor-
do minoris curie per assisam regni. Preterea
sciendum quod recordo minoris curie, pos-
test quis adicere, se amplius aliquid dixisse,
quam in recordo ipso contineatur, et se id in
curia dixisse, per sacramentum duorum le-
galium virorum vel plurium secundum cō-
suetudinem curie contra notam curiam proa-
bare, quia non tenetur curia aliqua recor-
dum suum per duellum vel probare vel des-
fendere. Excipere autem quandam partem,
concedere aliam, nulli licet: et hoc per assis-
sam regni: cum tamen totum recordum neg-
gare possit ab initio prestito sacramento
sub forma prescripti. Licet autem non tea-
neatur curia aliqua recordum suum per
duellum

uellum defendere, tenetur tamen iudicium
 tum tueri per duellum. Vt si quis proponat
 versus curiam aliquam se ei falsum iudicium
 esse, et ideo solliā, quia cū vnus ita dixerit, et
 ius ita responderit, curia ipsa de his verbis
 per hec verba iudicium falsum ei fecit, et
 lem falsum iudicium ei reddidit per illum.
 Qui si hoc versus eum negare voluerit,
 raturus sit aliu hoc versus eundem probare,
 axime per aliquem idoneum testem qui
 de piratus sit diracionare. Sic vtrinq̄e pos
 rit bene ad duellum inde perueniri. Sed vs
 um curia ipsa teneatur per aliquem de
 iria se defendere, vel per alium extraneum
 de fieri possit querō. Et quidem tenetur se
 defendere maxime per illum qui iudicium
 reddidit. Et quidem si curia inde conuicta
 fuerit, dominus curie in misericordia Res
 s remanet, et perpetuo curiam amittit pres
 rea tota curia in misericordia domini Res
 s remanet. Si vero calumpniator in proba
 one defecerit, loquelam principalem eo ipsa
 amittet. Item recordum potest habere
 velibet curia, ex beneficio principis, quem
 modum si Rex aliqua rationabili causa
 morus,

motus, fecerit aliquam curiam summoneri ad recordum faciendū in curia sua. Ita quod velit dominus Rex quod non liceat eius recordo contradici. Solet autem multotiens summoneri aliqua curia, quod habeat recordum alicuius loquere coram domino Rege vel eius Iusticiis licet inde tale non habeat recordum cui contradici non possit, quia ex consensu partium poterit in loquela ipsa per ipsum recordum procedi, si recordum id tale esse consenserint fit summonitio inde per tale breuue.

Cap. 9.

¶ Rex viē salutem precipio tibi quod facias recordari in comitatu tuo, loquelam que est inter illum et illum de tanta terra in villa illa. Et habeas recordum illius loquere coram me vel Iusticiis meis ad illum terminum per quatuor legales milites qui intersuerunt ad recordum id faciendum Et summe mone per bonos summonitores illum qui terram illam clamat, quod tunc sit ibi cum loquela sua et illum qui terram illam tenet, quod tunc sit ibi ad audiendum illud. Et id habeas. &c.

Cap. 10.

¶ Preterea recordum habent minores curie

curie, de his que in eis facta sunt in curia domini Regis quod contingit quando aliquis Baro habet aliquam loquelam in curia sua, unde aliqua rationalis dubitatio oriatur, ita quod curia ipsa non sufficiat eam determinare tunc potest dominus ipse curiam suam ponere in curiam domini Regis. Ita quod de dubitatione ipsa consilium et assensum habeat curie domini Regis quid inde de iure fieri debeat. Et hoc debet dominus Rex de iure Baronibus suis, scilicet quod ob talem causam, possunt sui Barones curiam suam sic in curiam suam ponere. Ita quod faciat eis habere in curia sua de peritis hominibus suis qui eis super hoc consilium prestant. Cum autem in curia domini Regis super dubitationibus suis fuerint certificati, poterint inde cum loquela sua redire et ipsam in curia sua deducere, et terminare. Item

recordum habet comitatus de ple-

gis, vel plagis datis, et recep-

tis in ipso comitatu et in

similibus.

(.)

Finis

¶ HIC INCIPIT LIBER nonus de homagiis et releuiis et seruiciis et auxiliis et de pro- presturis et limitibus inuasis.

leuiis et seruiciis et auxiliis et de pro-
presturis et limitibus inuasis.

Cap. I.

Concordat
cum mag-
na carta.

Ca. 3. vbi ha-
betur quod
dominus
non habeat
custodiam
antequam
homagium
suis ceperit.

Redictis restat
continuandū de
homagiis faciē-
dis et releuiis re-
cipiendis. Mor-
tuo siquidē pa-
tre vel alio quo-
cunque alicuius
antecessore, te-

netur dominus feodi ab initio recipere ho-
magium recti heredis, siue fuerit infra eta-
tem heres ipse siue plenam habuerit eta-
tem. Dummodo masculus sit, femine enim
nullum homagium facere possunt de iure,
licet plerunque fidelitatem dominis suis pre-
stare soleant veruntamen si fuerint maritate
manti earum homagium dominis suis de
feodo

feodo illarum facere debent. Ita dico si feoda illa homagium debeant. Sin autem heres masculus fuerit et minor: nullam de iure vel de ipso herede vel de tenemento suo habere debet custodiam dominus feodi: donec ipsius heredis receperit homagium, quia generaliter verum est quod nullum seruitium siue releuum siue aliud, potest quis ab herede siue fuerit maior siue minor exigere, donec ipse heredis receperit homagium de tenemento vnde seruitium habere clamat. Potest autem quis plura homagia, diuersis dominis facere de feodis diuersis diuersorum dominorum. Sed vnum eorum oportet esse precipuum, et cum ligeancia factum illi scilicet domino faciendum, a quo tenet suum capitale tenementum is qui homagium facere debet. Fieri autem debet homagium sub hac forma, scilicet vt is qui homagium facere debet, ita fiat homo domini sui, quod fidem illi portet, de illo tenemento vnde homagium suum prestat. et quod eius in omnibus terrenum honorem seruet, salua fide debita domino Regi et heredibus suis. Et ex hoc liquet quod vassallus, non potest dominum suum

Libri noni

num suum infestare, salua fide homagii sui nisi forte se defendendo, vel nisi ex precepto principis, cum iuerit cum eo contra dominum suum in exercitum. Et generaliter nihil de iure facere potest quis salua fide homagii quod vertat ad exheredationem domini sui vel ad dedecus corporis sui. Si quis ergo plura homagia pro diuersis feodis suis fecerit diuersis dominis qui se inuicem infestent, si capitalis dominus eius ei preceperit quod secum in propria persona sua eat contra alium dominum suum oportet eum eius precepto in hoc obtemperare, saluo tamen seruitio alterius domini de feodo quod de eo tenet. Patet itaque ex predictis quod si quis aliquid ad exheredationem domini sui fecerit, et super hoc conuictus fuerit feodum quod de eo tenet de iure amittet et heredes eius. Idem quoque erit si manus violentas quis in dominum suum iniecerit eum ledendo vel atroci iniuria afficiendo, et hoc fuerit in curia versus eum legitime comprobatum. Sed vtrum in curia domini sui teneatur quis se defendere versus dominum suum, de talibus obiectis quero et vtrum dominus suus possit eum ad id faciendum diltringere per considerat

Bonem curie sue sine precepto domini Regis
 vel eius Iusticij vel sine breui domini regis vel
 eius capitalis Iusticij. Et quidē de iure poterit
 quis hominē suū per iudiciū curie sue deducere
 et distringere ad curiam suam venire. Et
 nisi se versus dominū suum tertia manu vel
 quarta manu curia sua cōsiderauerit possit se
 purgare in misericordia domini sui de toto
 feodo quod de eo tenet remanebit. Itē quer
 ro utrū dominus possit distringere hominē
 suum veniendū in curiā suam, ad repondendū
 de seruitio vnde dominus suus queritur q̄
 ei deforc, vel q̄ aliquid de seruitio suo ei re
 tro sit. Et quidē bene poterit de iure hoc fa
 cere etiam sine precepto regis vel eius Iusticij.
 Et ita poterit inter dominū et hominē suum
 inde ad duellū vel ad magnam assisā peruen
 niri per aliquem parium suorum qui de hoc
 testem se faciat sicut ille qui viderit ipsum
 tenentem vel antecessores suos fecisse seruiti
 um id de feodo illo, ipsi domino vel ant
 ecessoribus suis, et hoc paratus sit diracion
 are. Si vero super hoc conuictus fuerit te
 nens ipse de iure de toto feodo quod de do
 mino illo suo tenet exheredabitur. Sin au
 tē non poterit quis tenente suos Iustificare

TUNC

Libri nonus

tunc demum ad curie refugium: erit necessarium decurrere potest autem homo liber masculus, homagium facere, tam is qui etatem habet, quam is qui infra etatem est tam clericus quam laicus. Episcopi vero consecrati, homagium facere non solent domino Regi etiam de Baronii suis. Sed fidelitatem cum iuramentis interpositis, ipsi prestare solent. Electi vero in Episcopos ante consecrationem suam, homagia sua facere solent.

Cap. 2.

¶ Fiunt autem homagia, de terris et tenementis liberis, tantummodo de seruitis de redditibus certis assignatis in denariis et in aliis rebus, pro solo vero domino fieri non debent homagia alicui excepto principi verum de omnibus terris non semper fieri debet homagium. quia non de dotibus, nec de maritagis liberis, nec de feodo Iuniorum sororum de primogenita tenentium infra tertium heredem utrobique. Nec de feodo in liberam Elemosinam dato nec de aliquo tenemento dato quocunque modo in maritagium, quantum ad personam viri mulieris cuius illud sit maritagium.

Ca. 3.

¶ Fieri

¶ Fieri autem possunt homagia, libero hominiam masculo quam femine, tam maiori quam minori, tam Clerico quam laico. Sciendum tamen quod si quis homagium fecerit mulieri de aliquo tenemento, que postea nupserit alicui viro: tenebitur vir ille eidem marito homagium facere de eodem tenemento. Queri autem, potest si quis aliquod tenementum versus aliquem per concordiam factam in curia diracionauerit, qui tenementum id prius releuiauerit versus capitalem dominum, utrum ille qui diracionauit debet tenementum illud releuiare.

Cap. 4.

¶ Mutua quidem debet esse dominii et homagii fidelitatis connexio ita quod quantum homo debet domino ex homagio, tantum illi debet dominus ex dominio preter solam reuerentiam, unde si aliquis alicui donauerit aliquod tenementum pro seruitio et homagio suo, quod postea alius versus eum diracionauerit tenebitur quidem dominus tenementum id ei warrantizare vel compensans escambium ei reddere. Secus est tamen de eo qui de alio tenet feodum suum sicut

K. i.

hereditatem

Libri nonus.

hereditatem suam et unde fecerit homagium quia licet is terram illam amittat non tenebitur ei dominus ad escambium. Mortuo vero patre vel antecessore alicuius ut predictum est, et herede relicto qui infra etatem sit, nullum ius habet dominus feodi in custodia heredis vel hereditatis nisi prius recepto homagio heredis. Recepto vero homagio, in custodia ipsius domini remanebit heres ipse cum hereditate sua sub forma predicta, donec plenam habuerit etatem. Tandem vero eodem ad etatem perueniente et facta ei hereditatis restitutione, quietus erit a releuacione custodie. Mulier vero heres alicuius relicta, siue plenam habuerit etatem siue infra etatem fuerit, in custodia domini sui remanebit, donec de consilio domini sui maritetur. Verum si infra etatem fuerit quando dominus suus in custodiam illam receperit, tunc ipsa maritata quietata erit hereditas illa a releuacione, quantum ad se et quantum ad virum suum. Sin autem habuerit etatem eo tempore, licet aliquamdiu in custodia domini sui remaneat antequam maritetur, releuacionem tamen dabit maritus suus qui illam in uxorem duxerit.

duxerit. Semel autem prestitum releuium a
 marito alicuius mulieris, vtrūque scilicet tam
 maritum quam vxorem, tota vita sua de re-
 leuo ipsius hereditatis acq̄uetabit. Quia
 nec mulier ipsa nec secundus maritus ius si
 secundo nupserit premortuo viro suo, nec
 primus maritus suus, premortua vxore sua,
 terram illam iterum releuiabit. Cum autem
 heres masculus et notus h̄eres etatē habens
 relinquatur, in sua hereditate se tenebit vt
 supradictum est, etiam inuito domino. Dum
 tamen domino suo sicut tenetur suū offerat
 homagium coram probis hominibus, et suū
 um rationale releuium, dicitur autem ra-
 tionabile releuium, alicuius iuxta consu-
 etudinem regni de feodo vnus militis, cen-
 tum solidos de socagio vero quantum valet
 census illius socagii, per vnum annū de Ba-
 ronnis vero nihil certū statutum est, quia iux-
 ta voluntatem et misericordiam domini Huic incera
 Regis, solent Barone capitales, de rele- titudini me
 utis suis domino Regi satisfacere. Idem est detur magis
 de serianteris. Si vero dominus ipse nec hoc
 magium, nec rationale releuium ipsius Cap. 2.
 heredis, velit recipere tunc releuium ipsum

Libe rōnus,

saluo custodiat et per probos homines id se-
pius domino suo offerat. Qui si nullatenus
id recipere voluerit, tunc heres ipse de domi-
no suo domino Regi vel eius Iustic conque-
ratur, et tale breue inde habebit.

Cap. 5.

¶ Rex vñ salutem. Precipe N quod iuste
et sine dilatione recipiat homagium et rati-
onabile releuium R. de libero tenemento
quod tenet in illa villa. Et quod de eo tenere
clamat et nisi fecerit summone eum per bo-
nos summonitores quod sit coram me vel
Iusticiis meis, eo die ostensurus quare non
fecerit. Et habeas ibi summonitores et hoc
breue T. & c.

Cap 6.

¶ De absencia siquidem ipsius summo-
niti quomodo sit iudicandum, vel qualiter
ad curiam venire idem distringendus sit: ex
predictis colligi potest. Tandem vero ad cur-
riam veniens, aut recognoscat illum ad rec-
tum heredem, aut negabit eum inde esse
heredem, aut dubitabit vtrum sit rectus he-
res an non. Item si recognoscat eum heres
dem, aut negabit eundem sibi oprulisse ho-
magium suum et rationabile releuium, aut

id confitebitur. Si itaque id totum sic confiteatur, aut statim recipiet homagium et rationabile releuium ipsius in curia, aut ei diem competentem dabit qua id faciet. Idem quoque dicendum est et si negauerit eum optulisse sibi homagium suum vel releuium dummodo recognoscat eum ad heredem. Sin autem precise negauerit eum esse heredem, tunc quidem si extra seisinam esset, posset quidem assisam versus dominum suum querere de morte antecessoris sui. Veruntamen si in seisina sit: ita in seisina se teneat et patienter sustineat, donec placeat domino suo homagium suum inde recipere. Quia non prius tenetur quis de releuiis suo domino suo respondere, donec ipse homagium suum receperit de feodo unde ei debet homagium. Si vero dubitauerit dominus ipse utrum rectus heres fuerit an non qui homagium suum ei offert, quemadmodum si non fuerit heres notus ab ipso domino, vel etiam a vicineto tanquam heres, tunc poterit quidem dominus feodum terram illam in manum suam capere et retinere donec id clarius constet ei id quod dominus Rex de cunctis Bar

Libet nonus.

goniis suis capitalibus facere solet. Mortuo enim aliquo Capitali Barone suo, statim Baroniam in manu sua retinet Rex: donec heres grantum suum fecerit de releuio: licet heres ipse plenam habuerit etatem. Possunt autem domini ex rationabili causa, reptiones homagiorum et releuii de feodis suis quandoque differre, veluti si alius quam is qui se facit heredem clamet ius in hereditate sua, pendente enim lite, non debet inde recipi homagium, uel dari releuium, aut si dominus ipse ius se credit habere tenendi hereditatem ipsam in dominico suo. Et tunc quidem si placitauerit inde versus illum qui in seiscina est per breue domini Regis vel eius Iusticiis poterit tenens ipse ponere se in magnam assisam domini Regis que sub qua forma procedere debeat: in secundo libro supra explicitum est, nisi quia de quibusdam articulis fit hic quedam variatio quod ex hoc breui ad id faciendum liquet.

Cap. 7.

Rex vicecomiti salutem. Summone per bonos summonitores, quatuor legales milites
lites

lites de visneto illius ville; quod sint coram me vel Iusticiis meis eo die ibi ad eligendum super sacramentum suum duodecim &c. qui melius rei veritatem sciant, et dicere velint, ad faciendam recognitionem utrum N. maius ius habeat tenendi vnam hydram terre in illa villa de T. vel ipse R. tenendi eam in dominico suo, quam ipse R. petit per breue meum versus predictum N. et vnde N. qui terram illam tenet possit se in assisam meam, et petit recognitionem fieri, utrum ille maius ius habeat tenendi terram illam in dominico vel predictus N. tenendi de eo. Et summosne per bonos summonitores predictum N. qui terram illam tenet, quod tunc sit ibi auditurus illam electionem. Et habeas ibi &c. T. &c.

Cap. 8.

¶ Postquam vero conuenerit inter dominum et heredem tenentis sui de rationabili releuo dando et recipiendo, poterit idem heres rationabiliter auxilia de hominibus suis inde exigere. Ita tamen

K.iii.

moderate

Quid fuerit
rationabile
auxilium
definitum
est statuto
VV. primi
Cap. 35.

moderate secundum quantitatem feodorum suorum, et secundum facultates ne nimis grauari inde videantur, vel suum contementum amittere. Nihil autem certum, statutum est de huiusmodi auxiliis dandis vel exigendis nisi ut predicta forma inuiolabiliter obseruetur. Sunt preterea alij casus in quibus licet dominis auxilia similia, sed sub forma prescripta exigere ab hominibus suis veluti si filius et heres suus miles fiat, vel si primogenitam filiam suam maritaucrit verum vero ad Gverram suam manutenendam possint domini huiusmodi auxilia exigere quero. Obtinet autem quod non possunt ad id tenentes distringere de iure, nisi quatenus facere velint. possunt autem domini tenentes suos ad huiusmodi rationabilia auxilia reddenda etiam suo iure sine precepto domini Regis vel eius capitalis Iusticie per iudicium curie sue distringere per catala que in ipsis feodis inuenerint, vel per ipsa feoda si opus fuerit. Ita tamen quod ipsi tenentes inde deducantur iuste secundum considerationem curie sue et consuetudinem rationabilem. Si ergo ad huiusmodi auxilia rati
onas

rationabilia reddenda posset aliquis dominus tenentes suos ita distringere, multo fortius distractionem eo modo licite poterit facere pro ipso releuio suo, vel pro necessario seruitio suo de feodo suo sibi debito. Verum si dominus potens non fuerit tenentem suum pro seruitiis suis vel consuetudinibus iustificare: tunc decurrendum erit ei ad auxilium Regis vel Capitalis Iustici et tale breue inde habebit.

Cap. 9.

¶ Rex vicecomiti salutem. Precipio tibi quod Iusticiis N. quod iuste et sine dilatione faciat R. consuetudines et recta seruitia que ei facere debet de tenemento suo, quod de eo tenet in illa villa sicut rationabiliter monstrare poterit eum sibi deberi, ne oporteat eum amplius inde conqueri pro defectu recessi. T. & c.

Cap. 10.

¶ Sequitur autem placitum per hoc breue, is qui queritur in comitatu coram vicecomite, et seruitia sua in releuiis vel in aliis rebus iuxta consuetudinem illius comitatus exiger, et si ius suum inde diracionauerit aduersa pars rationale releuium suum ipsi domino suo reddet et preterea in misericordia vice-

Libri noni.

dia vicecomitis erit, quia generaliter verum est quod de quolibet placito quod in comitatu deducitur et terminatur, misericordia que inde provenit vicecomiti debetur. que quanta esse debeat per nullam assisam generalem determinatum est. Sed pro consuetudine singulorum comitatum debetur, in quodam comitatu plus, in quodam minus.

Cap. II.

¶ Sequitur autem de purpresturis. dicitur autem purprestura, vel porprestura proprie quando aliquid super dominum Regem iniuste occupatur, ut in dominiciis Regis, vel in viis publicis obstructis, vel in aquis publicis transuersis a recto cursu, vel quando aliquis in ciuitate super Regiam plateam aliquid edificando occupauerit. Et generaliter quotiens aliquid fit ad nocuum mentum Regii tenementi, vel Regie vie, vel ciuitatis, placitum inde ad coronam domini Regis pertinet. Inquirentur autem huiusmodi purpresture, vel in capitali curia, vel coram iusticiis Regis ad tales inquisitiones faciendas

faciendas in diuersas regni partes transmissis per iuram patrie siue visineti. Et qui per iuram ipsam aliquam huiusmodi fecisse purpresturam conuictus fuerit in misericordia domini Regis remanet, de toto feodo quod de eo tenet. Et quod occupauit, reddet. Et si in ciuitate super Regiam plateam edificando occupasse conuictus fuerit, edificia quoque illa domino Regi remanebunt illa scilicet que in territorio regio probata fuerint constructa. Et nihilominus in misericordia domini Regis remanebit. Est autem misericordia domini Regis qua quis per iuramentum legalium hominum de visineti eatenus amercandus est, ne aliquid de suo honorabili contemento amittat. Cum quis contra alium quam contra Regem purpresturam fecerit, aut contra dominum suum faciat aut contra alium. Si contra dominum suum, et non infra assisam, tunc distringetur ipse occupator, quod ad curiam domini sui veniat id ad rescaturus. Ita dico si aliud habuerit de eo tenementum et per hoc breue.

Cap. n.

Res

Libertatis

Cap. 12.

¶ Rex vicecomiti salutem. Precipio tibi quod Iustitias N. quod sine dilatione veniat in Curia I domini sui et ibi stet ei ad rectum de libertate tenemento suo quod super eum occupavit ut dicitur, ne oporteat. &c. T. &c.

Cap. 13.

¶ Qui si super hoc convictus fuerit in curia domini sui, tenementum illud quod de illo domino suo tenuerit, sine recuperatione amittet. Sin autem nullum aliud tenementum de eodem domino habuerit, tunc dominus ipse versus eum placitabit in curia capitalis domini per breue de recto. Similiter si quis super non dominum suum aliquid in hunc modum occupaverit et non infra assisam, per breue de recto inde placitabit. Si autem infra assisam hec facta fuerint, tunc locum habet recognitio de nota disseisina ad recuperandam feoffinam unde infra dicitur in huiusmodi preiudicatis faciendis, quandoque inuaduntur ipsi limites terrarum et per occupationem exceduntur. Et tunc alterutro vicinorum super hoc conquerente in curia, precipitur quidem vicecomiti quod coram

coram eo per legales homines de vicineto, sicut
 at visus illorum limitum et per eorum sacras
 mentum faciat eos esse sicut esse debent et
 esse solebant tempore Regis H. aui domis
 ni Regis et per hoc breue. **Cap. 14.**

¶ Rex vicecomati salutem. Precipio tibi
 quod iuste et sine dilatione facias esse ratios
 nables diuisas inter terram R in illa villa, et
 terram A de de Byri, sicut esse debent et esse
 solent, et sicut fuerunt tempore Regis H. aui
 mei vnde R queritur quod Adam inius
 ste et sine iudicio occupauit plus inde
 quam pertinet ad liberum tenemē
 tum suum de Byri ne amplius
 inde clamorem audiam pro
 defectu iusticie. T. &c.

(.)

UIC INCIPIT LIBER decimus de debitis laico-

rū que debentur ex diuersis contractibus
videlicet ex venditione, emptione, do-
natione, mutuo, commodato, locas-
to, conducto, et de plegiis et vadiis,
sive mobilibus sive immobili-
bus et de cartis debita
continentibus

Cap.

j.

Laicum quoque
de debitis laico-
rum, spectat ad
coronam et dig-
nitatem regis. cū
quis itaque de
debito quod si-
bi debetur curie
queritur, si placi-
tum illud ad curiam Regis trahere possit, tas
le breue de prima sum. monitione facienda
habebit.

Cap. 2.

Rex

¶ Rex vicecomiti salutem. Precipe N. quod iuste et sine dilatione reddat R. censum marcas quas ei debet vt dicit. Et vnde queritur quod ipse ei iniuste deforciat et nisi fecerit, summo eum per bonos summos nitores, quod sit coram me vel Iusticiis meis apud Westmonasterium a clauso pasche in quindecim dies, ostenturus quare non fecerit. Et habeas ibi summonitores et hoc breue. T. &c.

Cap. 3.

¶ De absentia quidem vtriusque partis qualiter iudicandum sit vel defalta ante litis ingressum, in superioribus satis dictum est. Illud tamen notandum est quod non solet Curia Regis aliquam districtionem facere ad iustificandum aliquem per citalla, quod ad curiam venit pro aliquo placito. Ergo de tali placito de consilio Curie, potest quis distringi per feodum suum, vel per plegiorum atrachamentum, sicut in aliis placitis fieri solet vtroque vero existente in Curia, is qui petit pluribus ex causis debitum petere potest, aut enim debetur ei quidam ex causa mutui, aut ex causa venditionis, aut ex commodato, aut ex locato, aut

ex de pos

Liber decimus,

ex deposito, aut ex alia iusta debendi causa.
Ex causa mutui debetur aliquid: cum quis credit alii aliquid tale quod consistit in numero vel pondere vel mensura. Cum quis itaque aliquid tale crediderit, si plus eo receperit usuram facit. Et si in tali crimine obierit, damnabitur tanquam usurarius per legem terre unde superius dictum est plenius. Cum quid autem creditur alicui solet illud plerunque credi sub plegiorum datione. Quandoque sub vadii positione: Quandoque sub fidei interpositione; quandoque sub carte expositione, quandoque etiam sub plurimum istorum simul securitate. Cum ergo aliquid debetur sub plegiorum datione tantum, si principalis debitor ita inde defecerit quod non habeat unde soluere possit, tunc demum recuperandum erit ad plegios et inde summonebuntur per tale breue.

Cap. 4.

Rex vicecomiti salutem. Precipe N. quod iuste et sine dilatione acquietet R. de centum marcis versus N unde cum a plegiauit vt dicit, et unde queritur quod cum non acquietauit inde et nisi fecerit summone eum per bonos

per bonos summonitores. &c. Cap. 5.

Apparentibus siquidem plegiis in curia, aut
confitentur suam plegiationem aut negant.
Si confiteantur, tunc autem tenentur credito-
ri inde satisfacere, ad terminos competentes
ei in curia ad id assignatos. Vel se ab illa ple-
giatione per solutionem vel alio modo legit-
time acquiescisse, tenentur legitime probare.
Tenentur autem plegii si plures fuerint, sin-
guli in totum, nisi aliter conuenit quando se
plegios inde fecerunt, et ad inde satisfaciend-
um simul sunt distringendi. Ita quod si plu-
res dati fuerint plegii et aliquis vel aliqui eorum
non habeant unde reddere possunt, ipsum onus
acquiescencie ad ceteros vel in totum, vel
in quantum ipsi defecerint spectabit. Verum
si de debitorum aliquo plegiando plegii pro ceter-
is partibus dati fuerint: quicquid de quibus-
dam eorum plegiorum contigerit, reliqui non
nisi pro partibus suis inde respondere cogentur,
potent ergo ex hoc esse contencio quando-
que inter creditorem et plegios, quando-
que inter ipsos plegios, si plegius aliquis dicat
se de minori summa plegiasse: principalem
debitorem, et contra eum dicatur quod de-

L. i. maiori

Libet decimus

maiori, cū enim singuli plegii de certis partibus constituuntur, tunc necesse habet ipse creditor cum illo agere, qui minus confitetur se debere ex sua plegiatione quam debeat. Sin autem quidam eorum in totum, quidam de certis partibus constituantur plegii: tunc qui dem necesse erit illis qui in totum plegiauerint, agere cum illis qui minus quam inde debent confitentur se debere. Quod qualiter probari debeat, ex sequētibz liquēbit. Solutō vero eo quod debetur ab ipsis plegiis, recuperare inde poterint ad principalem debitorem, si postea habuerint unde eis satisfacere possit, per principale placitum de debitis unde inferius dicitur. Sciendum tamen quod si quis alium plegiauerit de stando ad rectum in aliqua loquela, et pro defaulta ipsius quem plegiauerit in misericordiam incidit, ita quod ob illam causam aliquid persoluerit, super hoc de cetero nil recuperare poterit versus illum quem plegiauit. Qui cū que autem alium plegiauerit de stando ad rectum de aliquo placito quod pertinet ad coronam domini Regis, vt de pace domini Regis infracta, vel alio, si non habuerit cum

ad

ad rectum pro plegiatione illa: incidet in misericordiam domini Regis que qualis sit superius dictum est. Et per hoc liberabitur ab illa plegiatione. Sin autem plegii ipsi plegiationem in Curia negauerint, tunc si plures fuerint inde dati plegii, aut omnes negant plegiationem illam, aut quidam confitentur, et quidam negant. Si vero quidam confitentur, et quidam negant, tunc placitum inde esse poterit tum inter ipsum creditorem et plegios tum inter plegios confitentes et plegios negantes secundum quod supradictum est. Que vero diracionatio inde exigatur inter quoscunque placitum illud vertatur, quero. Vtrum scilicet per duellum fieri debeat, an alio modo, vel ytrum scilicet plegii per iuramentum tot hominum quot Curia exigit, plegiationem ipsam possint negare. Dicunt autem ad hoc quidam: quod creditor ipse suo et legitimumorum testium iuramento; poterit hoc de iure probare versus ipsos plegios, nisi plegii ipsi eum velit a sacramento leuare. Nunc quando petens

Liber decimus

ipse paratus accedit ad faciendum sacramen-
tum, olim vero oportuit hoc fieri ante legem
vadiatam. Sic ergo in tali casu potest inde per-
ueniri ad duelum. Cap. 6.

Creditur quoque mutuo res aliqua, sub vas-
dii positione, quod cum fit, quandoque res mo-
biles ut catalla ponuntur in vadium. Quando-
que res immobiles, ut terre et tenementa et
redditus, siue in denariis siue in aliis rebus con-
sistentes. Item cum inter creditorem et debi-
torem conuenit de vadio interponendo cui-
uscunque modi res inuadiata sit: debitor ip-
se aut statim ipsi creditori facit habere sui vas-
dii seisinam postquam sibi rem mutuo datam
accepit, aut non. Item inuadiatur res quando-
que ad terminum quandoque sine termino.
Item quandoque inuadiatur res aliqua in
mortuo vadio, quandoque non. Mortuum vas-
dium: dicitur illud cuius fructus vel redditus
interim percepti in nullo se acquietant. Cum
itaque res mobiles ponuntur in vadium, ita
quod creditori inde fiat seisina, et ad certum
terminum saluo tenetur creditor vadium il-
lud custodire. Ita quod nec eo utatur vel quom-
cunque modo tractet illud, quare deterius effi-
ciatur.

faciatur. Sin autem in custodia deterius factū fuerit infra terminum per culpam creditoris, computabitur in debitum et ad valentiam ipsius deteriorationis. Preterea, si res talis fuerit, quod expensas exigat et cultum necessarium, veluti vt pascatur vel reficiatur, secundum quod conuenit inde inter creditorem et debitorem seruabitur inter eos. Preterea, cum ad certum terminum res aliqua ponatur in vadium, aut ita conuenit inter creditorem et debitorem, quod si ad terminum illum vadium suum non acquietauerit debitor ipse: tūc vadium ipsum remanebit ipsi creditori, ita qd negocium suum sicut de suo inde faciat: aut nihil tale inter eos conuenit. In priori casu stabitur conuentioni. In secundo existente termino si fuerit debitor in mora soluendi debitum, poterit creditor se inde conqueri et iusticiabitur debitor vt ad curiam veniat et inde respondeat et per hoc breue. Cap. 7.

Rex vicecomiti salutem precipit N. quod iuste et sine dilatione acquietet rem illam quam inuadiavit. R. pro centum marcis vsque ad terminum qui preterit vt dicit et vnde queritur quod eam non dum acquietauit et

quod si fecerit. &c.

Cap. 8.

Qualiter autem distringendus sit ut ad curiam veniat, utrum per ipsum vadium an alio modo quero. Illud autem relinqui potest consilio curie, quia utrolibet modo potest res satis competenter expediri, oportet enim quod aliquando presens sit in curia antequam res sua creditori clametur quieta. Possit enim presens aliquid dicere quare res ipsa creditori non remaneret quieta, existens vero in curia debitor ipse, aut confitetur se rem illam in vadium pro debito illo possuisse aut negat. Si confitetur: quia eo ipso confitetur debitum, precipietur ei quod ad rationabile terminum vadium ipsum acquiescet, et nisi fecerit, dabitur licentia ipsi creditori, de cetero negotium suum de vadio ipso sicut de propria re facere quomodo voluerit. Sin autem id neget, tunc rem ipsam aut dicit suam esse sed aliqua de causa ab eius decidisse possessione et alium in possessione constitutum, ut ex comodato aut ex commedatione, custodie causa, aut alii huiusmodi causa, aut in curia eandem rem suam non esse confitebitur, quod si fecerit. dabitur statim licentia ipsi creditori de re ipsa ut de propria disponere. Si vero rem illam suam esse dicat sed neget tam vadium quam debitum: tunc tenebitur ipse creditor probare

probare versus eū q̄ tantum ei credidit quāz
 eū est in demanda sua et q̄ rem ipsā ei inde
 nominatim in vadiū posuit. Qualis enim dila-
 tionatio inde esse debeat, ex predictis patere
 potest que supradicta sunt. De plegiis qui ple-
 giationē suā negant, ante terminū vero debi-
 tū, peti minime potest. Si vero non ad aliquē
 terminū sed sine termino res aliqua in vadia-
 tur, quocūque tēpore voluerit creditor, debi-
 tū petere potest. Soluta autē eō q̄ debetur ab
 ipso debitore, tenetur ipse creditor rem inua-
 diatā ei sine aliqua deterioratione restituere,
 nec si res illa aliquo casu amissa fuerit aut de-
 teriorata in custodia, per id versus debitorem
 minime liberabitur quia precise tenetur aut
 rem inuadiatā restituere, vel de ea satisficere
 aut debitū amittere. Quādoque vero cōuenit
 inter debitore et creditore de re aliqua inua-
 diata, acceptā a debitore re mutuata, si nō se-
 quatur ipsius vadii traditio, quemodo cōsule-
 tur ipsi creditori in tali casu maxime cū possit
 eadē res pluribus aliis creditoribus tū prius tū
 posterius inuadiari. Super hoc notandū est q̄
 curia domini regis huiusmodi priuatas con-
 uentiones de rebus dandis vel accipiendis in
 vadium vel alias huiusmodi extra curiam siue

Libet decimus

etiã in aliis curiis quã in curia domini Regis factis, tueri non solet nec vuarantizare et iã deo si non fuerint seruare, Curia domini regis se inde non intromittet ac per hoc de iure diuersorum creditorum priorum vel posteriorum aut de priuilegio eorum non tenetur responderi. Cum vero res immobilis ponitur in vadium ita quod inde facta fuerit scilicet ipsi creditori, et ad terminũ aut ita conuenit inter creditorem et debitorem quod exitus et redditus interim se acquiescent, aut sic quod in nullo se acquiescent. prima conuentio iusta est et tenet. Secunda iniusta est, et inhonesta, que dicitur mortuum vadium sed per Curiam domini Regis non prohibetur fieri, et tamen reputat eam pro specie vsure. Vnde si quis in tali vadio decesserit et post mortem eius hoc fuerit probatũ de rebus eius non aliter disponetur quam de rebus vsurariis. Cetera sequentur vt prius de vadiis in rebus mobilibus consistentibus dictũ est. Notandum tamen quod ex quo aliquis soluerit id quod debuit vel solucit se obtulit competentem, si creditor vltterius vadium penes se maliciose detinuerit, debitor ipse se inde

curie

curie cōquerens tale breue habebit. Cap. 9.

Rex vicecomiti salutem. precipe. N. quod iuste et sine dilatione reddat, R. totam terrā vel terram illam in illa villa quam ei inuadiat ut pro centum marcis, ad terminum qui presensit ut dicit et denarios suos idem recipiat, vel quam inde acquirit aut ut dicit et nisi fecerit summone eum per bonos. &c. Cap. 10.

Apparens autem in curia creditor super hoc summonitus: aut cognoscit terram illam ad vadium suum vel dicet se tenere terram illā ut feodum suum in primo casu oportet eum aut vadium reddere, aut rationabilem causā ostendere in curia, quare id facere non debeat. In secundo vero casu utrolibet eorum presentente, id est creditore vel debitore ponitur super recognitionem patrie utrum creditor teneat terram illam ut feodum suum vel vadium suum vel utrum pater eius vel alius antecessor fuerit inde seiscitus ut de feodo vel ut de vadio die qua obiit, et sic potest obici ei qui seiscinam patris sui inde petit et sic poterit super hoc recognitio multipliciter variari pro modo petendi et pro modo respondendi. Si autem recognitio a neutro petatur, procedet placitum

Liber decimus
placitum in curia super rector.
Cap. II.

Creditor siquidem si a seiscina sua ceciderit per debitorem vel per alium nullam inde seiscinam per curiam recuperabit, nec etiam per recognitionem de noua disseisina. Si enim per alium quam per debitorem iniuste et sine iudicio de vadio suo fuerit disseisinas debitor ipse, poterit habere assisam de noua disseisina. Si vero per debitorem ipsum nullum versus eum per curiam recuperare habebit de vadio suo recuperando vel de nouo ingresso, nisi per ipsum debitorem, oportet enim ipsum creditorem ad principale placitum redire, vt iusticietur debitor vt ei de debito suo satisfaciatur. Et summonebitur inde debitor per breue supradictum de prima summonitione facienda.

Cap. II.

Die autem statuta debitore appaerente in Curia, creditor ipse si non habeat inde vadium neque plegium neque aliam diractionem nisi solam fidem, nulla est hęc probatio

batio in Curia domini Regis. Verumtamen
de fidei lésione vel transgressione inde agi
poterit in Curia christianitatis. Sed iudex ipse
se ecclesiasticus licet super criminali possit
cognoscere et conuicto penitentiam vel
satisfactionem iniungere: placita tamen de
debitis laycorum vel de tenementis in
Curia Christianitatis per assensum regni rati-
one fidei interposito tractare vel termina-
re non potest. Oportet ergo creditorem
alibi uti probationibus, si debitor debitum
ipsum neget. Si enim illud confiteatur,
tunc tenetur inde satisfacere simili modo
ut predictum est de plegis confitentibus.
Per testem siquidem idoneum, potest inde
fieri diracionatio. Et per duellum, et
per cartam quoque. Cum quis itaque ad
debiti sui probationem cartam aduersarii
sui vel antecessoris eius offerat in Curia,
aut cartam ipsam aduocat aduersarius,
aut non. Si debitor cartam suam non aduo-
cat, duobus modis eundem contraire vel con-
tradicare potest scilicet ipsum sigillum in
Curia recognoscendo suum esse, sed tamen
vel.

Liber decimus

vel per se, vel per suum assensum, siue antecessoris sui cartam esse confectam negando, vel omnino et sigillum et cartam negando. In primo casu ubi sigillum suum esse publice recognouerit in curia, cartam illam precise tenetur vwarantizare, et conuencionem in ipsa carta expressam sicut in ea continetur omnino seruare sine contradictione. Et siue male custodie imparet, si damnum incurrat per sigillum suum male custoditum. In posteriori reuero casu, poterit in curia carta ipsa per alium quem idoneum teste, presertim ipsi carte insertum, probari per duellum. Alio etiam modo solet fides cartis imponi in curia, scilicet aliquibus certis et manifestis iudiciis. Veluti per alias cartas eodem sigillo signatas. Et de quibus constat quod eius carte sunt, qui cartam illam suam esse negat ita quod eas bene vwarantizat in curia. Tunc enim si ita per omnia sibi concordent quod nulla suspicio diuersitatis sigillorum appareat haberi solet pro conuicto, et siue hoc siue alio legitimo modo aliquis conuincatur super tali opere loquelam semper amittet, siue placitum fuerit de debito siue de terra, siue de quacunque alia re.

Et

Et præterea in misericordia Regis remanet. Generaliter autem verum est, quod quicumque aliquid dixerit in curia, vel in placito quod iterum negauerit, et unde sequela vel, varrantum vel probationem sufficientem non habuerit, vel ad cuius contrarium dicendum, vel ad quod negandum per sufficientem probationem districtus fuerit, in misericordia domini Regis remanet. Si vero cartam illam ab initio aduocat is contra quem producit ad debitum aliquod probandum, tunc iuxta earte illius tenorem tenebitur ipse debitor creditori satisfacere. Cum vero aliquid mutuo creditur sub plurium predictorum securitate simul tunc quoque ex quo debitor ipse recte defecerit, distringendus est ipse simul per omnes securitates illas. Ideo enim plures securitates ab eo inde recepte sunt, ut citius deficiente debitore creditori inde satisfiat quàm si vna sola securitas interuenisset.

Cap. 13,

Ex causa quoque commodati, solet res aliqua quandoque deberi ut si rem meam tibi gratis commodem ad vsum inde percipiendum in seruitio tuo, expleto quidem seruitio rem
meam

Liber decimus.

meam mihi teneris reddere sine deteriora-
tione si extat, sin autem res ipsa interierit, vel
perdita fuerit, quocumque modo in custodia
tua, omnino teneris ad rationabile pretium
mihi restituendum. Sed sub qua vel cuius
probatione prestandum. Præterea si quis vs-
que ad certum locum rem suam vel vsque ad
certum tempus alii commodauerit, et is qui
eam ita recipit ultra illum locum, vel illud
tempus, eadem re vsus fuerit, in quantum id
emendare debeat, vel sub qua probatione, vel
cuius idem sit iudicandum quero. A furto
enim: omnimodo excusatur per hoc quod
initium habuerit sue detentionis per domi-
num illius rei. Quero item vtrum dominus
possit rem suam ita alii commodatam, infra
tempus vel locum reuocare, presertim si eius
vsu ipsemet interim indigeat.

Cap. 14.

Ex causa quoque emptionis et venditio-
nis debetur aliquid, Cum quis rem suam alii
cui vendiderit, debetur enim precium ipsa
venditori, Et res empta ipsi emptori. Perficitur
autem emptio et venditio cum effectu,

ex

ex quo de pretio inter contrahentes conuenit. Ita tamen quod secuta fuerit rei empta et vendite traditio. Vel quod pretium fuerit solutum totum siue pars vel saltem quod parte inde fuerit dato et recepto. Sed in duobus prioribus casibus nullo modo potest alteruter contrahentium sola voluntate a contractu resilire, nisi ex aliqua iusta et rationabili causa. Veluti si inter eos conuenierit, ut liceat alterutri eorum inde se impune retrahere infra certum terminum, tunc enim licet utriusque (sicut conuenit) infra datum terminum a contractu impune recedere. Quippe generaliter verum est quod conuentio legem vincit. Preterea si venditor ipse rem suam vendiderit emptori tanquam sanam et sine mahemio, si postea probare poterit emptor rationaliter, rem ipsam tempore contractus minus sanam fuisse et cum mahemio, tunc quidem venditor tenebitur rem suam retro habere. Verum sufficit rem fuisse idoneam tempore contractus, quicquid postea de illa contingat. Sed infra quod tempus liceat hoc probare vel inde conqueri.

quod

Liber decimus.

quero maxime vbi nullum pactum interuenit, vbi vero sole arrhe date sunt, si emptor a contractu recedere voluerit id ei cum arrharū amissione licebit. Si autem venditor recedere voluerit in tali casu, quero vtrum sine pena id facere possit, quod non videtur quia tūc videretur in hoc melioris conditionis venditor quam emptor. Quod si impune id fieri nequit, quam penam inde prestabit, periculū autem rei vendite et empte illum generaliter respicit qui eam tenet nisi aliter conuenierit.

Cap. 15.

Varrantizare autem venditor et heredes eius tenentur emptori et heredibus suis rem venditam, si fuerit res immobilis et inde ponatur in placitum emptor ipse vel heredes eius, eo modo quo supra expositū est in tractatu de varrantis. Si vero fuerit res mobilis quam quis petit versus emptorem, eo quod prius fuerit ei vendita vel donata, aut ex alia iusta causa adquisita, nec adiecta fuerit ab eo feloniam idem dicendum erit quod de re immobili predictum est. Si vero ex causa furta res aliqua petatur versus emptorem, tene-

tur precise se ab omni causa furtiua sibi im-
 posta defendere, aut varrantum inde voca-
 re. Si itaque emptor ipse varrantum vocaue-
 rit, aut certum aut incertum si certum vo-
 cauerit quis varrantum in curia quem dicat
 se velle habere ad varrantum ad rationabi-
 lem terminum, tunc ei ponendus est inde
 dies in curia. Et si ad diem illum presens fue-
 rit ille qui vocatus fuerit ad varrantum, et
 venditionem suam et rem venditam ipsi
 emptori varrantizauerit in curia, tunc emp-
 tor ipse omnino liberabitur inde ita quod
 nihil de cetero inde perdere poterit. Si au-
 tem de varrantizatione ei defecerit, tunc erit
 inde placitum inter emptorem et varran-
 tum suum ita quod ad duellum inde poterit
 perueniri. Sed nunc quid varrantus poterit
 varrantum in curia vocare. Quod si sic est ad
 quod varrantum erit standum. Preterea
 cum quis ita nominat varrantum de re que
 petitur furtiua, solet varrantum ipse attachia-
 ri per tale breue vicecomiti directum.

Cap. 14.

¶ Rex vicecomiti salutem. Precipio tibi
 quod sine dilatione attachari facias per sal-

M. i. nos

Liber decimus,

nos et securos plegios N. quod sit coram me vel Iustitiis meis eo die ad varrantizandum R. illam rem quam H. clamat aduersus R. vt furtiuam. Et vnde predictus R. eum traxit ad varrantum in curia mea vel ad ostendendum quare ei varrantizare non debeat. Et habeas ibi summonitores et hoc breue. &c.

Cap. 17.

¶ Si vero incertum varrantum vocauerit, in tali casu si sufficientem habuerit probationem de legitimo marcato suo, id eum a felonia liberabit. Sed tamen a damno non conseruat quod non scilicet rem illam amittat. Si autem super hoc sectam non habuerit sufficientem, in periculo est. Probari autem solet res debita ex empto vel ex commodato generali probandi modo in curia. Scilicet per scriptum vel per duellum.

Cap. 18.

¶ Ex locato quoque et ex conducto solet res quandoque deberi, vt cum quis locat rem suam alii vsque ad certum terminum, certa interueniente mercede. Hic enim tenetur locator, rem locatam ad vsum dare. Conductor quoque, soluere mercedem. Sciendum autem

autem quod elapso termino, potest locator
 se licite in re sua locata etiam sua autoritate
 recipere. Sed quid si conductor censum suum
 statuto termino non soluerit, nunquid et
 in hoc casu licet locatori ipsum sua autori-
 tate expellere? Predictos vero contractus qui
 ex priuatorum consensu fiunt, breuiter transi-
 gimus, quia ut predictum est priuatas con-
 uentiones non solet curia domini Regis ius-
 eri, et quidem de talibus contractibus qui
 quasi priuate quedam conuentio-
 nes censeari possunt, se non in-
 tromittit Curia domini

Regis.

.f.:

M.ii

QUIC INCIPIT LI-
ber vndecimus de responsali

bu. qui loco dominorum ponuntur in
curia ad lucrandum et perdend-
um pro eis.

Cap. I.

Lacita in superioribus
exposita sunt per recto quidem
et proprietate rei
prodita sunt que
prosequi quis potest
sicut et alia
quelibet placita
civilia tam per se

ipsum quam per responsilem suo loco pos-
itum ad lucrandum uel perdendum Verum
oportet eum esse presentem in curia qui alius
ita loco suo ponit. Solet autem id fieri
coram Iustic domini Regis in Banco resi-
dentibus aliter autem quam per dominū pres-
entem in curia nullus omnino recipi debet
responsalis. Nec oportet aduersarium ob id
presentem

presentem esse, nec etiam illum qui loco al-
terius ita ponitur si sit notus curie: potest ita-
que vnus solus loco alterius ita poni: Duo es-
tiam vel plures simul vel sub disiunctione. Ita
quod si vnus interesse non possit reliquus vel
reliqui placitum id exequentur, per procura-
torem itaque talem potest placitum id de-
duci in curia et terminari siue per iudicium
siue per finalem concordiam, adeo plene et
firmiter vt per eum qui alium loco suo inde
posuit. Sciendum etiam quod non sufficit a-
liquem constituere alium balliuum suum
vel seneschallum de terris et rebus suis dispo-
nendis etiam si hoc constet curie ad hoc vt
idem recipi debeat in curia loco domini sui
in aliquo placito, oportet autem vt ad hoc
speciale interueniat mandatum. Et quod is-
dem iuxta formam prescriptam ponatur lo-
co eius specialiter in placito illo ad lucranda-
dum vel perdendum pro eo. Notandum
preterea, quod potest quis in curia domini
Regis ponere loco suo alium ad lucrandum
vel perdendum pro eo etiam in placito quod
in alia curia habet. Et precipitur quod idem
in curia ipsa recipiatur loco alterius per tale

Liber vndecimus

breue.

Cap.2.

¶ Rex vicecomiti vel alii presidenti curie illi salutem. Scias quod N posuit coram me vel Iustic meis R loco suo ad lucrandum vel perdendum pro eo in placito illo quod est inter eum et R de vna carucata terre in illa villa vel de alia aliqua re nominata. Et ideo tibi precipio quod predictum R loco ipsius N in placito illo recipias ad lucrandum vel perdendum pro eo T.&C.

Cap.3.

¶ Cum quis itaque iuxta formam prescriptam loco alterius ponitur in aliquo placito: nunquid essonia ex sua persona tantum vel ex persona domini sui tantum vel ex vtriusque persona locum habebunt. Et quidem essonia illius procuratoris solummodo locum habent in tali casu, donec scilicet reuocetur ipsa procuratio. Preterea cum quis ita loco alterius positus in curia de placito illo respondet, et id quod ad eum spectat facit, nunquid potest dominus suus eum pro beneplacito suo inde remouere? Ita quod alium inde faciat procuratorem maxime si postea capitales insinuat

amicitiæ interuenerint. Quin autem ipse dominus possit placitum suum sequi alio a motu dubium non est. Quia ita intelligitur quilibet alium loco suo ponere scilicet si ipse et interesse non possit. Obtinet autem quod dominus talem procuratorem possit a qualibet parte legis amouere. Et alium etiam loco eiusdem in Curia sub forma prescripta profecto ponere. Potest autem pater ita loco suo filium pro se ponere, et vice versa. Extraneus quoque extraneum, Vxor quoque maritum. Cum quis itaque maritus positus loco vxoris sue in placito de maritagio, vel de dote ipsius vxoris, per iudicium siue per concordiam, nihil quid poterit mulier ipsa inde iterum placitum mouere: an tenebitur omnino factum viri sui post mortem ipsius tueri? Non videtur autem, quod per factum viri sui debeat mulier in tali causa, aliquid iuris amittere, quia dum fuit in potestate viri sui, in nullo potuit contradicere: aut contraire eius voluntati et ita non sibi potuit contra voluntatem viri sui in iure suo prospicere.

Libervndecimus.

Sed dicitur contra. ea que in curia domini Regis gesta sunt rata et firma esse conueniunt.

Cap. 4.

¶ Distringendus autem est dominus ad tenendum id quod per responsalem suum factum est siue per iudiciũ siue per concordiam. Sed quid erit si ipse dominus soluendo non sit nec habeat unde dstringi possit, responsalis autem habeat? Equidem non est dstringendus responsalis ipse.

Cap. 5.

¶ Quod autem hic dicitur quod non potest aliquis loco suo alium cum effectu ponere nisi presens sit in curia contrarium videtur his que in primo libro scilicet de essoniis posita sunt. Ibi enim dicitur quod si quis post tertium essonium suum aliquem quicumque ille sit, responsalem miserit, saltem cum litteris suis recipietur in Curia. Sed hoc contingit ex vi iudicii. aliud obtinet ubi cõsideratione Curie vel districtione alium querit loco suo

in placito ponere ad lucrandum vel perdendum pro eo. preterea notandum quod Abbates et priores canonicorum regularium per se recipiuntur in curia siue litteris sui conuentus alii priores siue canonicorum siue monachorum si fuerint cellarii etiam transcriti ni nullo modo sine litteris abbatis vel magni prioris admittuntur in Curia. Item magister militie templi, et capitalis prior hospitalis iherusalem per se recipiuntur, nulli autem inferiores eis de suo ordine recipi solent. Preterea cum vnus vel duo ponuntur in curia loco alicuius in placito aliquo predicto modo nunquid ille vnus poterit ponere alium vel vnus illorum duorum reliquum, vel etiam aliquem tertiũ loco suo vel loco domini sui ad lucrandum vel perdendum pro eo in placito

ipso.

(-)

HIC INCIPIT LIBER
duodecimus de placito

de recto et de diuersis breuibus
Regis de recto vicecomitibus,
vel dominis feodi directis
super diuersis causis
libus.

Cap. I.

Redicta quidem
placita de recto,
directe et ab inis
tio veniunt in curia
domini Regis et ibi ut dictum
est deducuntur
et terminantur.

Quandoque etiam
licet ab initio non veniant in curia do
mini Regis quedam placita de recto, veniunt
tamen per translationem, vbi curie diuersorum
dominorum probantur de recto defec
cisse. Tunc enim mediante comitatu, possunt
a comitatu ex diuersis causis que superius ex
positis

postea sunt ad capitalem curiam domini Regis transferri. Cap. 2.

Cum quis itaque clamet aliquod liberum tenementum vel seruitium tenendum de alio per liberum seruitium, non poterit inde trahere tenentem in placitum sine breui domini Regis vel eius Iusticie: habebit ergo ad dominum suum de quo id clamat tenere breue de recto. Quod si placitum fuerit de terra, tale erit.

Cap. 3.

¶ Rex Comiti VV. salutem. Precipio tibi quod sine dilatione teneas plenum rectum N. de decem Carucatis terre in Midelton quas clamat tenere de te per liberum seruitium feodi vnius militis pro omni seruitio, vel per liberum seruitium centum solidorum per annum pro omni seruitio, vel per liberum seruitium vnde duodecim Carucate terre faciunt feodum vnius militis pro omni seruitio, vel quas clamat pertinere ad liberum tenementum suum quod de te tenet in eadem villa vel in Mortum per liberum seruitium. &c. vel per seruitium. &c. vel quas clamat tenere de te de libero maritagio M. matris sue, vel in liberum Burgagium, vel in liberam

Liber duodecimus.

liberum Elemoſynam, vel per liberum ſeruitium eundi tecum in exercitum domini Regis cum duobus equis ad cuſtum ſuum pro omni ſeruitio, vel per liberum ſeruitium inueniendi tibi vnum arbelatarium in exercitum domini Regis per quadraginta dies pro omni ſeruitio, quia R filius. VV, ei deforciat. Et niſi fecerit vicecomes de Northampton, faciat ne amplius inde clamorem audiam pro defectu iuſtiſ. T. & c. Multipliciter autem variari ſolent de recto huiuſmodi breuia diuerſis de cauſis que liquebunt ex diuerſis formis breuium ſubſcriptorum. Si vero fuerit placitum te ſeruitio breue tale erit.

Cap. 4.

REX N. ſalutem precipio tibi quod ſine dilatione plenum rectum teneas N de centum ſolidatis redditus in illa villa quam clamat tenere de te per liberum ſeruitium. & c. vel per ſeruitium. & c. Et niſi feceris vice Oxonie, faciat ne amplius inde clamorem audiam pro defectu recti. T. & c.

Cap. 5.

REX

¶ Rex R. salutem. Precipio tibi, quod iuste et sine dilatione habere facias N. et A. uxori sue rationabilem partem suam que eis contingit de vno mesuagio in illa villa quam clamant pertinere ad liberum tenementum suum quod tenent de domino Rege in eadem villa, per liberum seruitium duorum solidorum per annum, vel de vna marcata redditus in illa villa quam clamant de libero matrimonio ipsius A. unde queruntur quod B. soror ipsius A. eis deforciat. vel quam G. eis deforciat. Et nisi feceris vicecomes faciat ne amplius oportet inde conqueri pro defectu iusticie. T. &c.

Cap. 6.

¶ Solent autem placita ista in curiis dominorum vel eorum qui loco dominorum habentur deduci secundum rationabiles consuetudines ipsarum curiarum, que tot et tam varie sunt. vt in scriptum de facili reduci non possint.

Cap. 7.

¶ Probantur autem curie ipse de reo defecisse in hunc modum. Conquerente autem se eo qui petit vicecomiti in comitatu et breue domini Regis afferente: mittet vicecomes

Liber duodecimus.

comes ad curiam ipsam die qua' litigatoris
bus a domino ipsius curie statuta fuerit, alio
quem seruientem, ut et ille coram quatuor
vel pluribus legalibus militibus eiusdem com-
mitatus qui ex precepto vicecomitis illic ada-
erunt audiat et videat probationem ipsius
petentis scilicet curiam ipsam, ei de recto des-
fecisse in placito ipso. Quod et ipse petens sic
esse, suo iuramento et cum duobus aliis id
audientibus et intelligentibus, et cum eo iur-
rantibus probabit. Sub tali ergo sollemnitate
solent loquere a quibusdam curiis ad comita-
tus transferri. Et ibi de nouo tractari et ter-
minari sine contradictione vel recuperatione
ipsarum curiarum, quam inde habere possunt
ipsarum curiarum domini siue heredes quan-
tum ad illud placitum. Si autem priusquam
curia aliqua predicto modo probetur de
recto defecisse loquela aliqua ab ea ad super-
riorem curiam trahatur, poterit dominus illi-
us Curie die placiti curiam suam ea ratio-
ne repetere quod non dum probata fuerit de
recto defecisse, et ita eam per iudicium retro
habebit nisi ibi probetur de recto eam ut
dictum est defecisse. Sciendum tamen quod
si ad

Si ad capitalem Curiam domini Regis intrata fuerit aliqua loquela, frustra vendicabitur ibi quis die placiti Curiam suam, nisi tertio die ante, coram legalibus hominibus eam vendicauerit. Nullo autem die posito ipsi petenti unde ipse queri possit, et iuste de dilatione ei facta, sufficit ei fallere Curiam ipsam sub forma prescripta quocumque loco voluerit in feodo ipso. Si dominus nullam habuerit rescantiam super feodum ipsum sicut ipsi domino licet Curiam suam ibi tenere, et ipsi petenti diem ponere quocumque loco voluerit super feodum ipsum. Extra autem feodum ipsum non licet ei de iure.

Cap. 8.

Debet autem impetrari breue solummodo ad illum de quo clamat tenere is qui petit, non ad alium nec etiam ad capitalem dominum. Sed quid erit si petens ipse de vno clamat tenere. Et tenens ipse de alio teneat. Equidem in tali casu quia is cui breue dirigitur placitum id tenere non potest, cum aliam non

Libet duodecimus.

non possit de curia vnde ipse seiscitus esse intelligitur iniuste et sine iudicio discessire, ex necessitate itur inde ad cor itatum. Et ibi procedit placitum vel in capitali curia. Ita quod vterque dominorum per summonitionem ibi adesse debet, vt vtroque presente res agatur sicut superius dictum est in tractatu de varrantis.

Cap. 9.

Ad vicecomitem autem prouinciarum, pertinent predicta placita de recto vbi Curie dominorum probantur de recto defecisse. Et alia quedam placita veluti si quis conseruaueratur se curie de domino suo quod consuetudines et indebita seruitia vel plus seruitij exigit ab eo de libero tenemento suo quod de eo tenet, quam inde facere debeat. Item placitum de natiuis vt dictum est. Et generaliter omnia illa vnde breue domini Regis habet vel capitalis Iusticie ipse vicecomes, de aliquo iusticiando, vel quod ipse rectum faciat, nisi alius fecerit vt predictum est, ad ipsum vicecomitem pertinent audienda et terminanda quorum quedam per breuia supposita

Subposita liquebunt,

Cap. 10.

Rex. N. salutem prohibeo tibi ne iniuste vexes vel vexari permittas, H. de libero tenemento suo quod tenet de te in illa villa. Nec inde ab eo exigas vel exigi permittas consuetudines vel seruitia que tibi inde facere non debet. Vel que antecessores sui inde non fecerunt nec facere debuerunt tempore. H. regis aui mei et nisi feceris vicecomes faciet ne oportet eum amplius inde conqueri. &c.

T. &c.

Cap. 11.

Rex viē salutem. precipio tibi quod iuste et sine dilatione facias habere. M. R. natium suum et fugitiuū suum cum omnibus catalis suis, et cum tota sequela sua, ubicunque inuētus fuerit in balliua tua. Nisi sit in dominico meo qui fugit de terra sua, post primam coronationem meam. Et prohibeo, ne quis eum iniuste detineat super fonsfacturam meam.

T. &c.

Cap. 12.

Rex viē salutem. Precipio tibi quod iuste et sine dilatione facias habere G. aueria sua per vadium et plegium vnde queritur quod R. ea cepit et detinet iniuste, pro consuetudinibus

N. i.

abus

Libet duodecimus

bus quas ab eo exigit quas ipse non cognoscit se debere et ipsum preterea inde iuste deduci facias ne oporteat eum. &c. Cap. 13.

Rex viē salutem. Precipio tibi quod iuste et sine dilatione facias amensurari pasturam de illa villa vnde L. que fuit vxor P. et R. soror sua queruntur quod H. eam iniuste superonerat, nec permittas quod preteritus H. in ea pastura plura aueria habeat quam habere debet, et quam habere pertinet, secundum quantitatem feodi sui quod ipse habet in eadem villa ne oporteat. &c. T. &c. Cap. 14.

Rex viē salutem Precipio tibi quod sine dilatione precipias R. quod iuste et sine dilatione, permittat habere H. armenta sua in bosco et in pastura de villa illa que habere debet vt dicit, sicut ea habere debet et habere solet et non permittas quod prefatus R. vel alius ei inde molestiam vel iniuriam faciat ne amplius. &c. T. &c. Cap. 15.

Rex viē salutem. Prohibeo tibi ne permittas quod R. iniuste exigit ab S. de libero tenemento suo quod tenet de N. de feodo ipsius R. in illa villa plus seruizii quam pertinet ad illud liberum tenementum quod tenet. Et aueria

averia sua que capta sunt pro illa demanda
 quā ille non cognoscat ad liberū tenementū
 suum quod tenet pertinere, ei replegiari faci-
 as donec loquela illa coram nobis audiatur
 et sciatur utrum illud seruitium debeat vel
 non. T. & c. Cap. 16.

Rex viē salutem. Precipio tibi quod iuste et
 sine dilatione facias esse rationabiles diuisas
 inter terram R. in illa villa et in pertinentiis
 et terram D. in illa villa sicut esse debent et
 solent esse, et sicut fuerant tēpore Regis Hen-
 ricus aut mei vnde R. queritur quod A. iniuste
 et sine iudicio occupavit inde plus quam per-
 tinet ad liberum tenementum suum de illa
 villa ne oporteat. & c. T. & c. Cap. 17.

Rex viē salutem. Precipio tibi quod iuste et
 sine dilatione facias tenere rationabilem di-
 uisam R. quā fecit fratribus hospitalis Hieru-
 salem de catallis suis sicut rationabiliter mon-
 strari poterit quod eam fecit et tenere debe-
 at. T. & c. Cap. 18.

Rex viē salutem. Precipio tibi quod iusticiis
 R. quod iuste et sine dilatione reddat N. ca-
 tallia sua vnde queritur quod ea cepit iniuste
 et sine iudicio in libero tenemento suo in
 N. illa

Liber duodecimus

illa villa infra disseisinam quam inde ei fecerat intra assisam meam unde ipse recuperavit feodum suum coram Iusticiis meis per recognitionem de noua disseisina sicut rationabiliter monstrare poterit quod ea habere debeat ne amplius. &c. Cap. 19.

Rex viē salutem. Precipio tibi quod ponas facias in respectum vsque ad aliquem terminum competentem quando interesse poteris recognitionem que summonita est inter R. & M. de diuisis de illis villis que per iusticias meas de partibus illis iniuncta est tibi et H. coram vobis capere eam ad quam capiendam vt dicitur attornastis alios loco vestro ad eam capiendam quia non est consuetudo quod ex quo aliquod negotium pertinet ad iusticias meas aliquibus iniungatur tractandum quod ipsi id in alios transferant de re aliqua que ad iusticiam meam pertinet. T. &c.

Cap. 20.

Rex viē salutem. Precipio tibi quod iuste et sine dilatione facias habere. A que fuit vxor R. rationabilem dotem suam. De toto feodo quod fuit prefati R. integre et in omnibus salvo heredituo capitali mesuagio et eisdem

dem vxori facias habere aliud mesuagium nisi aliqua terra in qua mesuagium non sit ei nominata sit in dotem. Et non remaneat eo quod feodum prefati R. sit de baronia mea quia nolo necius exigit quod vxores militū propter hoc amittant dotes suas. De catallis autem que fuerunt prefati R. precipio quod ea omnia simul et in pace esse facias ita quod inde nil amoueat nec ad diuisam suam faciendam nec ad aliam rem faciendam donec debita sua ex integro reddatur. Et de residuo post fiat rationalis diuisa sua secundum consuetudinem terre mee. Et si quid de catallis prefato R. remotum fuerit post mortem suam, reddatur ad alia catalla sua ad soluendum inde debita sua T.&c.

Cap. 21.

Rex illis iudicibus ecclesiasticis salutem. Prohibeo vobis ne teneatis placitum in curia Christianitatis quod est inter N. & R. de laico feodo predicti R. vnde ipse queritur quod N. eum trahit in placitum in curia Christianitatis coram vobis, quia placitum illud spectat ad coronam et dignitatem meam. T.&c.

Cap. 22.

N. iii.

Rex

Libri duodecimi.

Rex viē salutem. Prohibe R. ne sequatur placitum in curia christianitatis quod est inter N. et ipsum de layco feodo ipsius R. in villa ipsa unde ipse queritur quod prefatus N. inde eum traxit in placitum in curia christianitatis coram iudicibus illis. Et si prefatus R. fecerit te securum de clamore suo prole uēdo tunc pone per vadiam et saluos plegios predictum N. quod sit coram me vel Iusticiis meis eo die, ostensurus quare traxit eum in placitum in curia christianitatis de layco feodo suo in illa villa, de sicut illud placitum spectat ad coronam et dignitatem meam. T, &c.

Cap. 23.

Predicta vero placita siue alia, qualiter vel quo iure deduci siue terminari habeant in diuersis comitatibus, omitto cum propter ipsorum comitatū consuetudines diuersas, quas quidem singuli comitatus singulas obseruant, tam quia propositi mei breuitas, illud non exigit cum non attendam nisi ad ea que in capitali curia regi fieri soleant et debeant.

Cap. 24.

Sciendum preterea quod in breui de recto quandoque

Quandoque minus continetur quam in petitione ponatur in curia. Tum circa pertinentiam tum circa alia, quandoque vero plus. Erratur etiam quandoque, circa nomē aliquod in breui ipso positum, quandoque circa quantitatem seruitū. Quando siquidem minus continetur in breui quam in petitione, non plus peti potest per breue illud quam in breui illo continetur. Quando vero plus continetur in breui quam in petitione, remitti potest id quod abundanti in eo continetur et residuum auctoritate eiusdem breuis peti potest. Si vero in nomine erratur districto iure, aliud breue petatur. Quando vero circa quantitatem seruitii erratur, districto quoque iure evanescit breue. Contingit autem quandoque tenementum aliquod peti per minus seruitium quam inde debeat. Vel quam inde fieri soleat ipsi domino nunquid tenetur ipsi dominus per breue illud rectū inde tenere in seruitii sui detrimentum. Equidem tenetur, sed post euictionem si petentem euincere contigerit regressum inde habere poterit versus euictorem.

Cap. 15.

Præterea sciendum quod

N. iiii.

secundum.

Liber Tertiusdecimus.

secundum consuetudines regni nemo tenetur respondere in curia domini sui de aliquo libero tenemento suo sine precepto domini Regis vel eius capitalis Iusticie. Ita dico si laycum fuerit feodum petitum. Verum si fuerit placitum inter duos clericos de aliquo tenemento, quod sit de libera elemosyna feodi ecclesiastici, vel si tenens ipse clericus teneat in libera elemosyna feodum illud ecclesiasticum, quicumque sit petens placitum inde debet esse in foro ecclesiastico de recto: nisi petatur inde recognitio utrum fuerit liberum feodum ecclesiasticum vel laycum feodum. Vnde inferius dicitur tunc enim ista recognitio sicut quelibet alia in Curia domini Regis habet tractari.

Hic

QUIC INCIPIT LI- ber decimus tertius de pla-

cius per assisas et recognitiones et de
diuersis disseisinis.

Capitulum. 1.

Generalia que circa
premissa placita
de recto frequen-
tius in curia con-
tingunt, hactenus
in parte sunt ex-
pedita. Nunc vero
ea que super seisi-
nis solummodo

visitata sunt, restant prosequenda. Que quia ex
beneficio constitutionis regni que assisa no-
minatur in maiori parte transigi solent, per
recognitionem de diuersis recognitionibus
restat tractandum.

Cap. 2.

Est autem quedam recognitio que vocas-
tur de morte antecessoris. Quedam autem
de vltimis presentationibus personarum in
ecclesiis. Quedam vtrum aliquod tenementū

Libertus Tertiusdecimus.

Si feodum ecclesiasticum vel laicum feodum.
Quedam vtrum aliquis fuerit seistus de alio
quo libero tenemento die qua obiit vt de feo
odo vel vt de vadio. Quedam vtrum aliquis
sit infra etatem vel plenam habuerit etatem.
Quedam vtrum aliquis obierit seistus de alio
quo libero tenemento vt de feodo vel vt de
vvarda. Quedam vtrum aliquis presentauerit
vltimam personam ad ecclesiam aliquam occasi
one feodi sui quod in dominico suo habuerit
vel occasione alicuius vvardae. Et si que sunt
similia que in curia frequenter emergunt, pres
sentibus partibus tunc ex consensu ipsorum
partium tum etiam de consilio curie confide
ratur ad aliquam controuersiam terminandam.
Queda autem recognitio est que dicitur de no
ua difficultate. Cum quis itaque moritur seistus
de aliquo libero tenemento, ita quod inde fue
rit seistus in dominico suo sicut de feodo suo
o, here eandem seistinam antecessoris sui recte
petere potest, et si maior fuerit habebit tale
breue.

Cap. 3.

Rex viē salutē. Si G. filius T. fecerit te secum
de clamore suo prosequendo tunc simone per
bonos simonitores duodecim liberos et leg
gales

gales homines de visneto de illa villa q̄ sint
 corā me vel Iustic̄ meis eo die parati sacramē
 to recognoscere si T. pater predicti G fuit sc̄s
 situs in dominico suo sicut de feodo suo de vna
 virgata terre ī illa villa die qua obiit. Si ob
 it post primam coronationē meā, et si ille G
 propinquior heres eius est, et interim terrā illā
 videat, et nomina eorū imbreuiarificas, &
 sūmone per bonos sūmonitores R. qui terrā
 illam tenet, q̄ tūc sit ibi auditorus illā recog
 nitionē. Et habeas ibi sūmonitores. &c. T. &c.
 Si vero antecessor ipse predicto modo sc̄s situs
 iter arripuerit eundi in aliquam peregrina
 tionem tunc erit breue tale. Cap. 4.

Rex vic̄ salutē. Si G filius T. fecerit te securū de
 clamore suo prosequēdo tūc sūmone per bo
 nos sūmonitores duodecim liberos et legales
 homines de visneto de illa villa q̄ sit corā me
 vel Iustic̄ meis eo die parati sacramēto recog
 noscere si T. pater predicti G, fuit sc̄s situs in
 dominico suo sicut de feodo suo de vna virga
 ta terre in illa villa, die qua iter arripuit versus
 Hierusalem, vel versus Sanctum Iacobum
 in quo itinere obiit. Et si iter ipsum arripu
 erit post primam coronationem meam
 et

Liber Tertiusdecimus.

et si predictus G. propinquior eius heres sit. Et interim. &c. ut prius. Si vero infra etatem fuerit heres ipse tunc breue tale erit.

Cap. 5.

Rex viē salutem. Summone per bonos summonitores. &c. omnia ut supra excepto hoc quod in hoc breui remittitur illa clausula in principio scilicet. Si G. filius T. fecerit te securum de clamore suo prosequendo. Item in medio omittitur illa clausula si T. pater predicti G. obiit post primā coronationem meā. Si vero habitura religionis assumpserit tunc breue secundum hoc variabitur hoc modo.

Cap. 6.

Rex viē salutem. Si G. filius T. fecerit te securum. &c. omnia ut prius excepto hoc quod in hoc breui ponitur in medio parati sacramento recognoscere si T. pater predicti G. fuit seorsus in dominico suo ut de feodo suo de tanta terra in illa villa die qua habitum religionis assumpsit et si habitum illum assumpsit post primam coronationem meam. Et si predictus G. propinquior heres eius sit et interim terram illam videant. &c. ut supra.

Cap. 7.

Accepto

Accepto itaque breui, de morte antecessoris ab ipso vicecomite, et in comitatu data securitate ab ipso petente de clamore suo proseguendo tunc hoc ordine pertinetur ad assisiam. Ab initio eligendi sunt duodecim liberi et legales homines de vicinico secundam formam in breui expressam. Presentibus partibus scilicet tam petente quam tenente, vel absente etiam ipso tenente, dum modo summons fuerit saltem semel quod interest electioni illi. Quia semel inde summons datus est ut presens sit et audiatur qui eligendi sunt ad illam recognitionem faciendam, et quosdam etiam ex rationabili causa si voluerit recusent, ut ab ipsa recognitione excludantur. Si vero ad primam summons in curia recte testatam non venerit, ulterius non expectabitur, imo etiam absente ipso eligantur ipsi duodecim iuratores et deinde ex transmissione vicecomitis facient visum de re vel alterius tenementi cuius seisinam petitur, tamen super hoc habebit summons ille qui tenet. Nomina etiam illorum duodecim electorum faciet vicecomes ipse ambrosiani. Deinde summons faciet ipse vicecomes

Lib. Tertiusdecimus.

ines ipsi tenentē q̄ die statuta per breue regis vel eius Iustic̄ sit corā rege vel eius Iustic̄ auditorus illam recognitionem. Die autē prima et secunda se essoniare poterit is qui tenet si maior fuerit is qui petit. Tercia vero die nō poterit imo ad tertiuū terminū capietur recognitio siue veniat siue nō is qui tenet. Quia in nulla recognitione super seisinā tantū prōdita, currūt nisi duo essonia. In recognitione vero de noua disseisina nullum locū essonium habet. Tertio itaque die siue venerit tenens siue nō, capietur vt dictum est assisa. Et si iuratores ipsi dixerint pro petente, adjudicabitur ei in seisinā, et precipietur vicecomiti q̄ ei seisinā illā habere faciat per hoc breue. Ca. 8.

Rex v̄ salutem. Scias quod N. diracionauit in Curia mea, seisinā tantē terre in illa villa per recognitionem de morte illius antecessoris sui versus R. Et ideo tibi precipio quod seisinā illam ei sine dilatione habere facias. T. &c.

Cap. 9.

Cum seisinā autem illa recuperabit etiam in seisinā omnium catallorum et omnium reserum que in feodo illo tempore faciē de seisine inuenio

inueniente fuerint, post seisinam vero plene recuperatam, poterit is qui seisinam amisit super recto placitare per breue de recto, sed post quantum temporis post restitutionem plene factam. **Cap. 10.**

Sin autem pro tenente absente iuratum fuerit, ei deinde seisina sine recuperatione quam aduersarius eius possit inde habere remanebit. Placitum tamen de recto, seisina illa non admittit, sicut nec placitum de recto super aliquo tenemento recognitionem de petenda seisina alicuius antecessoris de eodem tenemento extinguunt, antequam duellum sit indovadiatum. Sed qualiter tunc punietur in eo est tempus curie. **Cap. 11.**

Vtroque vero presente in curia queri solet ab ipso tenente utrum velit aliquid dicere quare inde assisa remanere debeat. Unde sciendum est quod maior quandoque contra minorem petit huiusmodi recognitionem. Quandoque minor contra maiorem. Quandoque minor contra maiorem. Tunc generaliter remanebit assisa, si qui tenet confiteatur in Curia illum antecessorem cuius seisina petitur fuisse inde seisinatum.

Liber Tertiusdecimus.

feisum die qua obiit in domino suo, sicut de feodo suo, cum ceteris articulis in breui illo expressis. Si vero feisina ipsi solummodo concedatur, aliis articulis non admissis, tunc super articulo vel articulis non admissis procedat assisa. Romanere autem solet assisa huiusmodi pluribus ex causis, verbi gratia. Si a tenente ipso dicatur ipsum petentem inde fuisse feisum post mortem patris vel alicuius antecessoris sui, siue ille antecessor suus fuerit inde feisus siue non die qua obiit; & dum in tali feisina fuit, tantum inde verus eum fecisse quare de cetero assisa inde esse non debet. Veluti si tenementum ipsum ei vendiderit, vel donauerit, vel quietum clamauerit, vel alio legitimo modo alienauerit, et tunc inde poterit inter eos perueniri ad duellum, vel ad aliam vsitatam probationem, que in curia super recto alicuius rei recipi solet. Item si dicatur ab aduersario ipsum petentem alia vice ei inde mouisse litem, et tunc finem inter eos factum in Curia domini Regis. Vel per hoc tenementum ipsum remansisse ipse tenenti per finem duelli, in quacunque curia curia vel per iudiciu vel per quietam clamantia.

Itena

Item villenagium in Curia obiectum et probatum versus ipsum petentem, assisam adimit. Idem quoque facit exceptio bastars die. Carta quoque Regia qua specialiter expressum fuerit vel confirmatur, ipsi tenenti tenementum cuius seisina petitur per assisam. Plurium item heredum coniunctio, mulierum scilicet in feodo militari, vel masculorum vel feminarum in libero socagio. Item si concedatur antecessorem illum cuius seisina petitur habuisse inde qualemcunque seisinam, scilicet per ipsum tenentem vel per aliquem antecessorem eius, veluti in vadium, vel ex commodato, vel alia huiusmodi causa, eo ipso remaneat recognitio illa, et alio modo placitum inde procedet. Item consanguinitas assisam ipsam adimit. Scilicet si is qui petit et is qui tenet fuerint de illo stipite unde hereditas descenderit cuius seisina petitur. Ita dico si hoc fuerit in curia obiectum et probatum. Item in casu illo supra in tractatu de maritagio, ubi primogenitus frater postnupto fratri donauit quandam partem terre sue, qui obiit sine herede de corpore suo, ubi quidem sicut et in similibus casibus

Libet Tertiusdecimus.

remanet assisa huiusmodi. Hac ratione quia non potest aliquis simul esse heres alicuius tenementi et dominus. Item si conuictus fuerit vel confessus is qui petit quod aliquando fuit in Guerra versus dominum Regem, eo ipso remanet assisa quam versus alium ita petit in curia. Item ratione burgagii cessare sollet assisa, per aliam assisam ex causa maioris utilitatis in regno constitutam. Non obiecta autem aliqua exceptione in Curia quare assisa ipsa remanere debet, procedet quidem recognitio. Presente utraque parte per iuramentum duodecim iurantium et secundum eorum veredictum iudicabitur vni vel aliis scilicet una sub forma prescripta in hoc libro.

Cap 12.

¶ Cum vero minor contra maiorem petit huiusmodi scilicet, tunc quidem locum non habet essonum maioris versus minorem, quia prima die procedet inde recognitio siue veniat is qui tenet siue non, et hac generalitacione. Quia quoniam scunquē tenens ipse nil dicere possit si presens esset in Curia quare assisa talis remanere debeat, de iure quidem procedet recognitio, non expectata

pectata presentia partis aduerse. Sed si presentia is fuerit versus quem petit, nil dicere potest (vt dictum est) ipsum minorem inde fecisse quare assisa remanere deberet. Et ideo presentia procedet inde recognitio, siue presente tenente maiore, siue absente, iuxta formam prescriptam. Et sic restitutione inde facta ipsi minori per recognitionem, etas ipsius minoris expectabitur super placito de recto, Cum minor vero contra minorem petit, eo modo sine aliqua variatione procedat recognitio, vt inter minorem et maiorem procedere solet.

Cap. 13.

¶ Cum vero maior contra minorem petit, poterit quidem minor contra maiorem solito modo se esloniare. Qui cum venerit occasione etatis dilationem inde petere potest, vt inde non capiatur recognitio donec plenam habuerit etatem. Et ita ratione etatis, remanere solet recognitio de morte antecessorum. Sciendum tamen, quod oportet ad hoc vt remaneat assisa talis, ratione etatis, quod dicat minor se esse in seifina tenementi, unde petitur seifina, et ideo non debere recognitionem illam procedere antequam

Q.ii. etatem

Liber Tertiusdecimus.

etatem habeat. Et etiam quia pater eius vel alius antecessor suus inde fuerit seiscitus die qua obiit. Occasione enim seiscine alicuius tenementi quam aliquis infra etatem constitutus perquirat, et iure suo tantum retinet, non remanet versus eum recognitio vel etiam placitum super proprietate. Si vero replicetur contra ipsum minorem, antecessorem suum obiisse seiscitum de tenemento unde petitur seiscina per recognitionem, non tamen ut de feodo sed ut de vvarda. tunc quidem licet principalis recognitio ratione etatis minoris remanere deberet, tamen super hoc procedat ista recognitio, scilicet utrum antecessor eius qui infra etatem est, fuerit inde seiscitus ut de feodo vel ut de vvarda die qua obiit. Et summonebitur inde assisa per hoc breue.

Cap. 14.

¶ Rex vicecomes et alii. Summone per honos summonitores duodecimi liberos et legules, homines de visneto de illa villa, quod sint coram me vel Iusticiis meis ad illam terminum parati sacramento, recognoscere si R. pater N. qui infra etatem est seiscitus, fuit in dominio suo de vna carucata

terre

terre in illa villa vnde M filius et heres T petit recognitionem de morte ipsius T patris sui versus ipsum N vt de feodo suo die qua obiit vel vt de vvarda. Et interim terram illam videant. Et nomina eorum imbreuiari facias. Et summo ne per bonos summonitores predictum N qui terram illam tenet, quod tunc sit ibi auditurus illam recognitionem. Et habeas. &c.

Cap. 14.

¶ Notandum tamen quod si dies ad hoc datus fuerit vtrique existenti in curia, tunc non oportet tenentem inde summoneri, procedet siquidem super hoc recognitio per sacramentum duodecim iuratorum, et iuxta eorum veredictum declarabitur qualem seisinam habuit antecessor eius qui infra etatem est die qua obiit, de illo tenemento vnde contra eum petitur recognitio. Et si probetur ita antecessorem ipsius minoris nullam inde habuisse seisinam die qua obiit nisi vt de vvarda, tunc is qui contra minorem petit seisinam, versus ipsum minorem recusat.

O.iii.

perabit.

Liber Tertiusdecimus

perabit. Sed nunquid hoc solum sufficit ei ad seisinam ipsam recuperandam: quod non videtur, quia non per hoc constat antecessorem ipsius qui petit inde fuisse seistum in domino suo ut de feodo suo die qua obiit, nec etiam ipsum petentem esse propinquorem eius heredem, contra vero dicitur quod hoc ipso probato nullum ius habeat inde minor ipse seisinam ipsam de cetero retinendi, Sed si hoc est, cui restituenda est. Nunquid ergo ad principalem recognitionem super hoc erit recurrendum? Sin autem per sacramentum duodecim iuratorum probatum fuerit antecessorem ipsius qui infra etatem est inde fuisse seistum die qua obiit ut de feodo, tunc seisina ipsi minori remanebit in pace donec plenam habuerit etatem. sed nunquid alio tempore de cetero in tali casu audiendus est aduersarius eius vel heredes sui: saltem super proprietate ipsius tenementi versus ipsum minorem postquam habuerit etatem vel eius heredes. Preterea, contra minorem procedat recognitio in illo vnico casu qui supra notatus est in tractatu qui est de heredibus qui infra etatem sunt.

Proce

Procedente vero assisa que est contra minorem, si ei per assisam ipsam seiscina remanserit, super proprietate non respondebit donec plenam habuerit etatem. Generaliter enim verum est quia de nullo placito tenetur respondere is qui infra etatem est, per quod possit exheredari, vel per quod amittere possit vitam vel membrum, donec plenam habuerit etatem de aliis tamen quibusdam tenetur. Vt de debitis paternis, vel propriis, et de nouis disseisinis. Sin autem petens in contra minorem adiudicetur seiscina: facienda erit ei restitutio sub forma prescripta. Nec ipsi minori super recto respondebit donec plenam habuerit etatem, sicut nec ille sibi, et hac generali ratione quia illa que cum illis fiunt in huiusmodi placitis qui etatem non habent stabilia et firma esse non oportet. Si vero minori etatis priuilegium alleganti in curia obiciatur eum plenam habere etatem, solet hoc per recognitionem octo liberorum et legalium hominum declarari qui ad hoc per tale breue summonendi sunt.

Liber Tertius de iuribus.

¶ Rex vicecomiti salutem. Summone per bonos summonitores octo liberos et legales homines de visineto de illa villa vbi petitum tenementum est, quod sint coram me vel iusticiis meis eodie parati sacramento recognoscere vtrum N qui clamat vnam hidam terrę in illa villa per breue meum versus R sit talis etatis quod inde placitare possit et debeat, et interim terram illam videant et nomina eorum imbreuari facias et summone per bonos summonitores illum qui terram illam tenet quod sit tunc ibi auditurus illam recognitionem. Et habeas. &c. T. &c.

Cap 17.

¶ Si itaque probetur per talem recognitionem etas illius de cuius etate queritur, cum eo de cetero agetur, sicut cum etatem habente quantum ad principalem recognitionem. Sed nunquid generaliter etiam quantum ad aliorum impetitionem maioris censebitur ille etatis occasione huius recognitionis ita quod de cetero non possit versus alios se etatis privilegio tueri? Si vero per recognitionem ipsam iudicetur minoris etatis, minor gaudebit privilegio quantum ad principalem

principalem illam recognitionem, sed nunc
quid ad alios et aliorum impetitiones?

Cap. 18.

Sequitur de recognitione de vltimis pre-
sentationibus personarum. Contingente ita-
que aliquam ecclesiam vacare, si fuerit con-
trouersia super presentatione poterit contro-
uersia illa per recognitionem de vltima pre-
sentatione decidi alterutro litigantium id in
Curia postulante super quo tale breue im-
petrabit.

Cap. 19.

Rex vicecomiti salutem. Summone per
bonos summonitores duodecim liberos et
legales homines de visineto de villa illa,
quod sint coram me vel Iusticiis meis eo die
parati sacramento recognoscere, quis aduo-
catus presentauit vltimam personam que ob-
iit, ad ecclesiam de illa villa que vacans est
vt dicitur. Et vnde N. clamat aduocationem
et nomina eorum imbreuari facias. et sum-
mone per bonos summonitores R qui pre-
sentationem ipsam deforciat, quod tunc sit
ibi auditorus illam recognitionem et habeas
as &c T. &c.

Cap. 20.

De essoniis autem in hac recognitione,
patet

Libor Tertiusdecimus

patet ex predictis procedente liquidē recogni-
tione siue utroque presente siue altero ab-
sente, is cui seisinā sui vel aliquius antecesso-
rum suorum adiudicabitur vltima presentat-
tio, eo ipso seisinā ipsius aduocationis intel-
ligetur diracionasse. Ita quod ad presentatio-
nem ipsius prima persona in ea ipsa ecclesia
vacante, per Episcopum loci instituetur. Dū
modo persona idonea fuerit, que ecclesiam
per eius presentationē adeptam, tota vita sua
obtinebit quicquid de iure aduocationis cō-
tingat. Poterit is contra quem iudicatum est,
de vltima presentatione per recognitionem
versus alium vel suos heredes super iure ad-
uocationis placitare, quod qualiter fieri de-
beat in superioribus expeditū est. Queri au-
tem potest, ab initio vtrum aliquid dici pos-
sit quare assisa ista remanere debeat. et pos-
tēst quidem ad hoc dici, scilicet tenente ip-
sum concedere antecessorem petentis vlti-
mam inde fecisse presentationem sicut ve-
rum dominum et primogenitum heredem:
sed postea seodum illud ex quo pender ad-
uocatio, ei vel antecessoribus suis contulisse
aliquo vero titulo. et ita eo ipso remanet
assisa

assisa et placitum super exceptione ipsa inter ipsos litigantes deinde esse poterit. Super hac autem exceptione, recognitionem desiderare potest alteruter litigantium. et eam habere poterit, Preterea concedi potest ab alterutro litigantium. aliquum, vel alius quem eius antecessorem ultimam fecisse presentationem. Sed non ut de feodo, sed ut de vvarda; et super hoc petere potest recognitionem et inde obtinebit, et summonebitur recognitio per hoc breue.

Cap. 21.

Rex vicecomiti salutem. Summone per bonos summonitores duodecim liberos et legales homines de vilineto de illa villa quod sint coram me vel Iusticiis meis ad illud terminum, parati sacramento recognoscere si R. qui presentauit ultimam personam que mortua est ad ecclesiam illam occasione tenementi quod tenuit in illa villa fecerit illam presentationem ut de feodo vel ut de vvarda. Et interim tenemens cum illud videant, et nomina eorum inscribuntur
breuiari

Libri Tertiusdecimus.

In breuiari facias. Et summane per bonos
summonitores illum, qui presentationem illam
de forciat, quod tunc sit ibi &c.

Cap. 22.

Et sic per recognitionem hoc declarato
sive de vyarda facta fuerit vltima presentatio
ipsius vltimi presentationis, expirat presentatio
ad uocatio et ad alterum spectabit ipsa
presentatio. Sin autem vt de secundo cires
manebit ipsa presentatio.

Cap. 23.

Sequitur de illa recognitione, qua des
claratur de aliquo tenemento vtrum illud
sit laicum an ecclesiasticum desiderante ita
que alterutra partium inde recognitionem,
per tale breue inde sumnonebunt recogni
tione.

Cap. 24.

Rex vicecomiti salutem. Summane per
bonos summonitores duodecim liberos et
legales homines de visneto de illa villa
quod sint coram me vel iusticiis meis eo die
parati sacramento recognoscere, vtrum vna
hida terre quam N persona ecclesie de illa
villa clamat ad liberam Elemosinam ipsius
ecclesie sue versus R in illa villa sit laicum
secodum

Feodum ipsius R. an feodum ecclesiasticum.
 Et interim terram illam videant et nomina
 eorum imbreuiari facias. Et summone per
 bonos summo nitores predictum R. qui terram
 illam tenet quod tunc sit ibi audieturus
 illam recognitionem Et habeas ibi. &c. T. &c.

Cap 25.

¶ In hac recognitione, sicut nec in aliis
 aliis qualibet preter recognitionem de magna
 assuetudinem non habent nisi duo essentia
 quia nunquam admittitur tertium nisi ubi
 potest iudicari de infirmitate vtrum sit
 languor an non. Quod cum in recognitionibus
 fieri non solet: merito tertio essentia cas
 rent ipse recognitiones. Procedit autem ista
 recognitio sub forma superscripta de aliis rec
 ognitionibus. Sciendum tamen quod si per
 recognitionem ipsam probetur tenentem
 tam ipsum esse de feodo ecclesiastico, de ce
 tero trahi non potest ad laicum feodum his
 et peti possit ab aduersa parte teneri de ecc
 lesia per debitum seruitium.

Cap 26.

Sequens

Libet Tertiusdecimus.

Sequens est post predicta, de illa recognitione tractare, que fieri solet vtrum scilicet aliquis obierit scisus de aliquo tenemento libero, vt de feodo, an vt de vadio. Cum quis petit aliquod tenementum sibi restitui tanquam vadium suum, quod vel ipse vel aliqua antecessorum eius inuadiauerit, si is qui tenet non recognoscat tenementum ipsum ad vadium sed dicit in curia se inde scisitum vt de feodo, sic inde ad recognitionē solet perueniri, et per hoc breue summonebitur inde recognitio.

Cap. 27.

Rex vic salutem. Summone per bonos suos monitores duodecim liberos et legales homines de visineto de illa villa, quod sint coram me vel Iustic meis. eo die parati sacramento recognoscere vtrū N teneat vnam carucatum terre in illa villa q̄ R. clamat versus eum per breue meum in feodo an in vadio, inuadiatam ei ab ipso R. vel ab H. antecessore eius, vel sic vtrum illa carucata terre quam R. clamat versus N in illa villa per breue meum, sit feodum vel hereditas ipsius N an in vadio inuadiata ei ab ipso R. vel ab ipso H. antecessore eius. Et interim terrā illam videat
ant et

ant et nomina eorū imbreuiari facias. Et sās
 mone per bonos summonitores prefatum N
 qui terram illam tenet, quod tunc sit. ibi auz
 diturus illam recognitionem. Et habeas ibi
 &c. Cap. 28.

Verum quandoque contingit aliquem tes
 tere aliquod tenementum in vadio, ita quod
 inde moritur seifitus vt de vadio. heres quos
 que eius occasione talis seifine querit breue
 de morte antecessoris, versus verū heredē qui
 adeptus est huiusmodi tenementi seifinam.
 Et tunc quidem si recognoscatur ab ipso tes
 nente antecessorem ipsius petentis obisa
 se seifitum, sed vt de vadio et non vt de feoa
 do tunc quidem et hac de causa peruenitur
 ad predictam recognitionem et per hoc bres
 ue summonebitur recognitio.

Cap. 29.

¶ Rex vicecomiti salutem. Summone
 per bonos summonitores duodecim &c.
 quod sint &c. parati sacramento recognosces
 re, vtrum N pater R fuerit seifitus in dominis
 so suo vt de feodo an vt de vadio de vna cas
 rucata terre in illa villa die qua obiit. Et intes
 2m &c. Cap. 30.

Probaro

Libertus Tertiusdecimus.

¶ Probato autem per recognitionem ipsam quod sit vadium, tunc is qui tenet et feodum esse dixit tenementum ipsum amittet. Ita etiam quod ad debitum ipsum non recuperabit occasione illius vadii. Sin autem recognoscatur ad feodum ipsius qui tenet, tunc is qui petit de cetero nullum habebit inde recuperare nisi per breue de recto. Queri autem potest vtrum in hac recognitione siue in alia qualibet, expectandus sit varrantus alicuius. Qualiscunque sit varrantus vel quacunque de causa varrantus inde esse debeat, presertim si post duo essonia vocentur super hoc in Curia varrantus.

Cap. 31.

¶ Alie autem recognitiones que restant partim in predictis recognitionibus exposite sunt. Partim vero per iudicium in curia ex verbis vtriusque partis redditum possunt explicari. Ecce enim de illa recognitione vtrum quis sit infra et item an non mensio aliqua et notitia habetur supra, libro quarto in fine. Cap. 15 & 16. & 17. Similiter et de illa

de illa recognitione utrū quis fuit seifitus de aliquo libero tenemento die quo obiit vt de feodo an vt de vvarda supra libro .4. cap. 13. 14. & 15. Similiter et de illa recognitione utrū scilicet quis presentauerit vltimam personam occasione feodi sui an vvarde supra libro .4. ca. 20. & 21 & 22. He recognitiones alias sequuntur predictas in effionis et quibusdam rationibus procedūt vel remanēt sicut ille. Ca. 32. Postremo de illa recognitione que appellatur de noua disseisina restat dicendum. Cum quis itaque infra assisam domini regis id est infra tempus a domino rege de consilio procerum ad hoc constitutum, quod quandoque maius quandoque minus censetur, aliū iniuste et sine iudicio disseisuerit, de libero tenemento suo disseisito huius constitutionis beneficio subuenitur et tale breue habebit. Cap. 33.

Rex viç salutem. Questus est mihi N. q̄ R. iniuste et sine iudicio disseisuit eum de libero tenemento suo in illa villa, post vltimam nãsis frerationem meam in Normaniam. Et ideo nãsi bi precipio quod si prefatus N. fecerit te secusum de clamore suo prosequendo, tunc facias tenementum illud rescisiri de catallis que in

Liber Tertiusdecimus.

eo capta fuerunt, et ipsum tenementum cum
catallis esse facias in pace vsque ad clausum
pasche, et interim facias duodecim liberos et
legales homines de visneto videre terram illam
et nomina eorum imbreuiari facias et
summonere illos per bonos summonitores quod
tunc sint coram me vel Iusticiis meis parati inde
facere recognitionem Et pone per vadium
et saluos plegios predictum R. vel balliuum
suum si ipse non fuerit inuentus, quod tunc
sit ibi auditurus illam recognitionem. Et ha-
beas ibi. &c. T. &c.

Cap. 34.

Breuia autem de noua disseisina diuersis
modis variantur secundum diuersitatem te-
nementorum in quibus fuerint disseisine. Si
autem aut leuetur fossatum aliquod, vel pro-
ferretur, aut si exalterur stagnum alicuius
molendini, infra assisam domini Regis ad nocu-
mentum liberi tenementi alicuius secundum
hec breuia variantur in hunc modum. Ca. 35.
Rex vice salutem. Questus est mihi N. quod R. iniuste
et sine iudicio leuauit quoddam fossatum
vel prostrauit, in illa villa ad nocumentum li-
beritenementi sui in eadem villa post ultimam
transmigrationem meam in Normanniam. Et
ideo

ideo tibi precipio q̄ si prefatus N. fecerit te securū de clamore suo prosequēdo, tunc facias duodecim liberos. &c. videre fossatū illud et tenemētū et nomina eorū imbreuiarificias. Et sūmonē per bonos summonitores. &c. vt prius. Cap. 36.

Rex vīc salutē. Questus est mihi N. q̄ R. iniuste et sine iudicio exaltauit stagnum molē dñi sui in illa villa ad nocumētū liberi tenemēti sui in eadem villa vel in alia villa post vltimā transfretationē meam in Normaniā. Et ideo precipio tibi q̄ si prefatus N. fecerit te securū de clamore suo prosequēdo, tūc facias duodecī liberos. &c. videre stagnum illud et tenemētū &c. vt prius preterea si facta fuerit disseisina in cōmunia pasture tūc breue tale erit. Cap. 37.

Rex vīc salutē. Questus est mihi N. q̄ R. iniuste et sine iudicio disseisuit eū de cōmuni pastura sua in illa villa, que pertinet ad liberū tenemētū suū in eadē villa vel in illa alia villa post vltimā transfretationē meā in Normaniā. Et ideo tibi precipio q̄ si prefatus N. fecerit te securū de clamore suo prosequēdo tūc facias duodecim liberos. &c. videre pasturā illam et tenementum et nomina eorum. &c.

Libet duodecimus

Cap. 38.

In hac autem recognitione nullum cōsonū admittitur. Prima enim die siue venerit siue nō is qui disseisinā fecit, procedat recognitio, quia hic nemini parçitur nec maiori, neque minori nec etiā vvarātus expectabitur. Si quis disseisinā talē in curia recognouerit, sed vvaratanaū inde vocant, eo ipso remanebit recognitio et ille qui hoc recognouerit in misericordia domini Regis incidet, et postea summe monebitur vvarantus et erit placitum inter eū et aliū qui eū super hoc nominauit vvarātum. Illud autem sciendum quod semper victus, siue fuerit appellans siue appellatus in misericordia domini Regis remanet propter violentam disseisinam. Preterea si appellans diem suū non fuerit prosequutus tunc quoque plegii in misericordiā domini Regis incidunt. Simile quoque accidet circa personam alterius si se absentauerit ad diem statutum. Pena autem huiusmodi constitutionis est misericordia domini Regis tantū. In recognitione autem ista potest cum effectu desiderare is qui nouam disseisinam probauit, vt precipiatur vt̄ quod catalla et fructus per preceptū domini

domini Regis vel eius Iustici interm arrestatos
 faciat habere illi qui disseisinam probauit. In
 nulla autem recognitione alia mentio solet
 fieri per iudiciū curie de catallis vel de fructi-
 bus. Et nisi vicecomes de fructibus et de ca-
 tallis ei satisfacere prouiderit, tunc tale breue
 impetrabit is qui inde queritur . Cap. 39.

Rex vii salutem. Precipio tibi quod iusticiis
 N. q. iuste et sine dilatione reddat R. catalla

tua, unde queritur quod ea cepit iniuste et
 sine iudicio in libero tenemento suo in

illa villa infra disseisinam quam ei inde

fecit infra assisam meam, unde ipse

recuperauit seisinā corā Iustici

meis per recogū de noua

disseisina, sicut rationabilis

ter mōstrare poterit q

ea habere debet ne

amplius. &c.

T. &c.

P. iii.

Hic

¶ HIC INCIPIT LIBER decimus quartus de placit

ciis criminalibus ad coronam do-
mini Regis spectantibus.

Cap. I.

Lacita que similia
liter in curia pro-
ponuntur, hacten-
us ex parte sunt
expedita. De cri-
minalibus, restat
tractandum. Cū
quis itaque de
morte regis, vel

seditione regni, vel exercitus, infamatur: aut
certus appareat accusator aut non. Si nullus ap-
pareat certus accusator sed fama solummodo
publica accusat, tunc ab initio saluo accusas
tus attachabitur, vel per plegios idoneos vel
per carceris inclusionem. Deinde autem per
multas et varias inquisitiones et interrogatio-
nes toram iustis faciendas, inquiretur rei ver-
ritas, et id ex verisimilibus rerum indiciis, et
coniecturis. Nunc pro eo, nunc contra eum
qui

qui accusatur, facientibus. Per legem apparen-
 tem purgandus est, vel omnino ab impos-
 sito crimine absolvendus. Si vero per huius-
 modi legē super capitali crimine fuerit quis
 conuictus, ex regie dispensationis beneficio
 tam vite quam membrorum suorum eius per-
 det iudicium, sicuti in ceteris placitis de felon-
 ia. Apparente vero certo accusatore ab initio
 eodem attachabitur per plegios si quos ha-
 buerit quod placitū suū prosequetur. Si autē ples-
 gios nō habuerit, fidei sue religionis solet com-
 mitteri sicut in placitis omnibus de feloniz. So-
 let autem in talibus fides sufficere, ne nimie
 districtiois securitas, alios terreat a confirma-
 ti accusatione. Accepta autē ab accusatore se-
 curitate de placito prosequendo, tunc is qui
 accusatur ut prodiximus per plegios saluos et
 securos solet attachari, aut si plegios nō ha-
 buerit, in carcerem detrudi. In omnibus au-
 tē placitis de feloniz solet accusatus per ples-
 gios dimitti, preterquam in placito de homi-
 cidio, vbi ad terrorem aliter statutum est.
 Deinde autem dies solet partibus pres-
 figi. Qua existente, feloniz rite currunt.
 Legittima ad vltimum autem accusatoris

Libet quartusdecimus.

proponente se vidisse, vel alio modo in curia probato certissime se sciuisse apsum accusatū machinatum fuisse vel aliquid fecisse in mortem Regis vel seditionem Regni vel exercitus, vel consensisse, vel conilium dedisse vel autoritatem prestasse, et hoc ipsum iuxta considerationem curie diracionare parato; accusato quoque contra aduersus eundē per omnia in curia legitime negante; tunc per duellum solet placitum terminari. Et sciendū quod ex quo fuerit duellū in huiusmodi placitis vadiatum non potest alterutra partium verbis in ipsis vadiatione propositis, aliquid adicere vel diminuerē vel aliquatenus a proposito declinare vel resistere, quin pro victo habeatur, et lege victi censetur. Nec alio modo nisi de licentia domini Regis vel eius Iustie de cetero possūt sibi ad inuicē reconciliari. Si vero appellator victus fuerit, in misericordia domini Regis remanet, que qualis sit in precedentibus dictum est satis, que etiam incommoda et quam infamiam victus incurrat, satis supradictū est. Si accusatus fuerit victus, quale expectat iudicium, paulo ante dictū est rebus insuper et catallis suis omnibus confiscatis

eris et heredibus suis imperpetuum exhere-
 dandis, admittitur autem ad huiusmodi ac-
 cusationem quilibet liber homo maior iura-
 etatem constitutus: si quem appellauerit at-
 tachiabitur is qui appellat ut supra expositum
 est. Rusticus quoque admittitur, mulier autē
 in nullo placito de feloniam ad accusationē ad-
 mittitur, nisi in quibusdam exceptis casibus
 de quibus infra dicitur. Declinare autem po-
 test accusatus in huiusmodi placitis, per et ante
 et per mahemū iudiciū. Eras autē vils debet
 esse, quod sit sexaginta annorū vel supra. Ma-
 henuū autē esse dicitur, omnis cuiuslibet frac-
 tio, vel teste capitis per impressionem vel per abs-
 rationem, et attenuatio. In tali autem casu, res
 netur sopurgare is qui accusatur per dei iudi-
 cium, scilicet per callidū ferrum, vel per aquā
 pro diversitate conditionis hominū, scilicet
 per ferrū callidum si fuerit homo liber, per
 aquam si fuerit rusticus. *Cap. 2. de iur. iur.*
 Placitum de occultatione iuuenti thesauri
 fraudulose vbi certus apparet accusator, mo-
 do et ordine predictis solet tractari. Ob infamiam
 autem non solet iuxta legem terre alia
 qui per legem apparebit se purgare licet
 aliter

Liber quartusdecimus

Aliter per assisam fieri possit. Nisi prius conuictus fuerit vel cōfessus in curia aliquod genus metalli in loco proposito inuenisse et recepisse. Si autem super hoc conuictus fuerit, p̄sūptione contra eū faciente, tenebitur per legē apparētē se purgare, se nihil amplius ibi inuenisse vel recipisse, cetera vt prius. . Cap 3.
De homicidio cum quis fuerit accusatus sub d̄iſūctione p̄missa, iudicium est ordinandum et procedendum . Sciendum tamen q̄ in hoc placito non solet accusatus per plegios dimitti, nisi ex regie potestatis beneficio, duo autem sunt genera homicidii, unum est quod dicitur iurdrum, quod nullo uidente nullo sciente clam perpetratur, preter solū interfec-
torem et eius complices, ita q̄ mox non assatur clamor popularis iuxta assisam super hoc prodit̄. In huiusmodi autē accusatione non admittitur aliquis nisi fuerit de consanguinitate ipsius defuncti, et tunc ita q̄ propinquior stupiti remotiorē a diractione excludat. Est et aliud homicidū q̄ cōstat in generali uocabulo et dicitur simplex homicidū. In hoc etiam placito nō admittitur aliquis accusator ad probationē, nisi fuerit mortuo cōsanguinitate

sanguinate cōiunctus, vel homagio vel domi- Magna car
 nio, ita vt de morte loquatur sub visus sui ta. ca. 33 tols
 testimonio Preterea sciendum q̄ in hoc pla- lit appellum
 cito, mulier auditur accusans aliquē de mor- femine de
 te viri sui si de visu loquatur. Quia vna caro omni morte
 fuit vir et vxor. Et generaliter admissum est q̄ preter mors
 mulier audiatur accusās aliquē de iniuria cor- tem viri sui.
 pori suo infligēta, sicut inferius dicitur. In elec-
 tione accusari erit, vel probationē ipsius mulie-
 ris sustinere cōtra se vel se per dei iudiciū ab
 imposito crimine pūrgare. Cōpellitur etiam
 quādoque rectatus de homicidio, legitimam
 subire purgationem, si turba sequente fuerit
 in fuga comprehensus, et hoc per iuratā patrie
 fuerit in curia legitime testatum. Cap. 4.
 Crimen incendiū sub premissa forma et ge-
 nerali ordine procedit, tractatur, et termina-
 tur. Cap. 5.

Crimen quoque Roberie sine specialibus in-
 tercurrentibus preteritur. Cap. 6.

Raptus, crimen est q̄ aliqua mulier imponit
 viro, que proponit se a viro oppressam in pas-
 ce domini Regis. Tenetur autem mulier que
 tale aliquid patitur, mox dum recens
fuerit

Liber quartusdecimus.

fuerit maleficium vicinam villam adire, et ibi iniuriam sibi illatam probis hominibus ostendere et sanguinem si quis fuerit effusus et vestium scissiones, dehinc autem apud prepositum hundredi, idem faciat. Postea quoque in primo comitatu, id publice proponat. Deinde autem super hac querimonia facta, iudicium ut predictum est ordinabitur. Auditur itaque mulier in tali casu aliquem accusans, sicut et de qualibet alia iniuria corpori suo illata solet audiri. Sciendum tamē quod in electione accusari erit in tali casu, vel onus purgationis subire, vel mulieris purgationem contra se sustinere. Preterea sciendum quod si quis in huiusmodi placito cōuictus fuerit, simili modo ac in predictis iuditiis de eo est iudicandum. Non enim sufficit post iudicium, malefactorem ipsum corruptam illam velle ducere in uxorem. Sic enim frequenter contingeret, servilis cōditionis homines generosissimas mulieres vnius pollutionis occasione perpetuo fedare, vel generosos homines per mulieres ignobiles fedari, et ita, claram eorum parentelam indecenter denigrari. Ante iudicium inde receptum est quod de licentia principis vel

vel eius Iustici cum parentum assensu, possunt
 muher accusans et accuiatus beneficio con-
 iugii sibi inuicem reconciliari.

Cap. 7.

Generale crimē falsi, plura sub se continet cri-
 mina specialia. Quęadmodum de falsis cartis
 de falsis mēsuris, de falsa moneta, et alia simi-
 lia que talem falsitatem continent, super qua
 aliquis accusari debeat et conuictus condem-
 nari. Et horum omnium accusationis modus
 et ordo ex precedentibus satis elici potest. Il-
 lud tamen notando quod si quis conuictus fue-
 rit de carta falsa, distinguendum est vtrum
 fuerit carta Regia an priuata. Quia si carta re-
 gia, tunc is qui super hoc conuincitur condem-
 nandus est tanquam de crimine lese maiesta-
 tis. Si vero fuerit carta priuata, tunc cum conuicto
 mitius agendum est. Sicut in ceteris minori-
 bus criminibus falsi in quorum iudicis. con-
 sistit reorum condemnatio, in membrorum,
 solummodo amissione, pro regia tamē
 voluntate et principalis dispositionis benefi-
 cio sicut ab initio dictum est.

Cap

Liber quartusdecimus.

Cap. 8.

De furtis autem et aliis placitis que ad
vicecomitē pertinent, quia secundum diuer-
sas diuersorū comitatum consuetudines
tractari habent et terminari, ad pres-
sens iuxta propositi mei exigen-
tiam quod principalem, so-
lummodo attēdit cus-
tiam tractare non
decurt.

Explicitus est Liber legum Anglie.

Capitula libri primi de placitis

que pertinent ad curiam Regis vel ad vicecomitem Et de essonariis et aliis preparatoriis que solent in placitis conuenire vsquequo ambe partes simul appareant in Curia.

Genera placitorum. Cap. 1
Que crimina pertinent ad coronam Regis, et que crimina ad vicecomites. Cap. 2

Que placita ciuilia in curia Regis tractantur. Cap. 3

Que placita ciuilia per breue Regis pertinent ad vicecomitem. Cap. 4

Quodlibet placitum de libero tenemento uel feodo potest Rex trahere in curiam suam quando uult. Cap. 5

Breue de summonendo aliquo ut alicui reddat liberum tenementum uel ueniat inde responsurus in curia Regis. Cap. 6

Quid iuris sit si actor et summonitoribus uenientibus summonitus neque uenit, neque se essonariorem mittit ad diem statutum uel si summonitus uenerit uel non uenerit infra

tertiam

Tabula

terciam summonitionem vel ad tertiam
summonitionem. Cap. 7

Breue per quod saluatur dies per Regem
vwarantum. Ca. 8

Quid iuris sit si summonitus ad vltimum ves
niens omnes sūmonitiones negauerit. ca. 9

Quod tribus vicibus conuinis potest quis
cunque se essoniare. Ca. 10

Diverse species essoniorum. Ca. 11

De essonio de infirmitate veniendi et quod
post tertium essonium poterit infirmus per
litteras suas responsale pro se mittere et quid
iuris sit si neutrum fecerit. Cap. 12

Breue de seiscando in manum Regis tenemē
tū illius qui tribus vicibus se essoniauerit et
ad quartum diem nec venit, nec responsa
lem misit. Ca. 13

Breue de capiendis essoniatoribus eiusdem.
Ca. 14.

Item quarto sūmonendus est idem vt respō
deat de capitali placito et quare non vvarrā
tizauit essoniatorem suū. Ca. 15

Breue de summonendo plegio eiusdem es
soniatoris. Cap. 16

Quid iuris sit si predictus tenens venerit vel
non venerit infra .xv. dies postquam eius te
neme ntum

Tabula

- D**ementum captū est in manum domini Regis pro eius surrūsa. Cap. 17
- B**reue de faciēda seisiua petenti pro surrūsa tenentis. Cap. 18.
- D**e essonio de infirmitate de reseātisa ca. 19
- B**reue de vidēda infirmitate se essonantis per infirmitatem de reseātisa vtrum sit languor an non. Ca. 20
- D**e eo qui se essoniat nunc vno modo videlicet per infirmitatem veniēdi nunc alio videlicet per infirmitatē de reseātisa. ca. 21
- D**e tenēte qui semel in curia respōdit et inde dato ei die licite recessit et de surrūsis eius se essoniando vel non essoniando vel primo se essoniando et postea non essoniando. Cap. 22
- Q**uod essonator sicut et dominus eius expectandus est per quatuor dies. Ca. 23
- S**i essonator se essoniauerit. Ca. 24
- N**on prodest tenenti venire post essonium eius receptum et postquam datus est dies essonatori et aduersarius recessit a curia. Cap. 25.
- D**e essonio de esse ultra mare. cap. 26
- D**e essoniis repentini casus ad saluandos. iiii. dies
- Q. ii.

Tabulā

Diebus quibus aduersarius expectatur in curia

Cap. 27.

De effoniis diuersis de esse in seruitio Regis
citra mare vel ultra.

Cap. 28

De effonio quod dicitur de eadem villa videtur
licet quando quis se effoniat per infirmitatem
quando venit in villam illam vbi est curia
Regis.

Cap. 29

De effonio de esse in peregrinatione.

ca. 30

Quid iuris est si tenens non venit ad primum
diem quia forte non est summonitus: vel si
summonitus est, vicecomes cum breui Re-
gis de summonitione facienda non venit,
vel si summonitores absint.

Ca. 31

De absentia et effoniis petentis qui standi ad
rectum plegios inuenit.

Ca. 32

De absentia et effoniis petentis, et quid iuris
sit si nec venerit, nec se effoniauerit siue de-
derit vel non dederit plegios de clamore suo
prosequendo.

Cap. 33:

De absentia vtriusque partis.

Ca. 34

¶ Capitula libri secundi de his que solent con-
tingere circa vel statim post ingressum litis
et de diracione tenementi per duellum
vel per magnam assisam et de campionibus,
et de his que pertinent ad duellum vel ad
magnam assisam. Liber secundus.

DE presentia vtriusque partis et quan-
do tenens potest vel non potest pe-
tere visum tenementi petiti et de
nouis eius essoniis. Cap. 1.

Breue de faciendo visu tenementi. ca. 2.

De his que ad duellum pertinent et de cam-
pionibus, et de essoniis vtriusque campio-
num et de pena victi. Ca. 3.

Breue de facienda seisina tenementi post fin-
em duelli ipsi petenti si eius campio victor
fuerit. Cap. 4.

Si petentis campio victus fuerit tenens cla-
mabit quietus. Cap. 5.

De magna assisa et ex quibus causis procedere
habeat vel remanere. Cap. 6.

Commendatio magne assise, et quo ordine
tenens peruenit ad beneficium eius per bre-
ue Regis. Cap. 7.

Breue a tenente perquisitum de prohiben-
do placito Q. iii.

Tabula.

do placito super tenemento contra eum in
curia alicuius iam inchoato propter magnā
assisam superueniente. ca. 8

Breue de prohibendo placito de libero ser-
uitio propter predictam assisam. ca. 9

Per breuia predicta tenens pacem habet
de placito quod contra eum mouit petens
donec per petentem perquiratur breue de
sumonendis quatuor militibus ad eligendū
duodecim milites ad predictam recognitiō-
nem faciendam. Cap. 10

Breue a petēte perquisitum ad sumonēdos
quatuor milites ad eligendum duodecim
milites ad predictam recognitionem faci-
endam. Cap. 11

De essoniis tenentis post hanc assisam sum-
monitam et qualiter quandoque maior quas-
tuor milites quandoque pauciores eligant
duodecim milites vel plures ad recognitiō-
nem faciendam siue veniat siue non veniat
tenens. Cap. 12

De quibus rebus possit se quis ponere in
magnam assisam siue contra dominum siue
contra extraneum. Cap. 13

Quid contineatur in sacramento duodecim
militum

Tabula.

Militum electorum ad faciendam recogni-
tionem. ca. 14

Breue de sūmonendis. xii. militibus propter
assisam electis vt veniant ad recognitionē fa-
ciendā et de sūmonendo tenente. ca. 15

Recognitio fiet die ad assisam capiendā pre-
fixa siue veniat tenens siue non nec essonia
um aliquod ei valet secus est si se essoniaues
rit petens. ca. 16

Quid iuris sit si quidam iuratorum sciant rei
veritatem quidam non vel nulli eorum et
qualiter iurare debent. ca. 17

Qualiter procedit assisa vbi omnes duode-
cim de rei veritate sunt certi siue pro petens
re siue pro tenente. ca. 18

De pena temere iurantium in magna assisa
et quod vbi non potest esse duellum, ibi non
potest esse hec assisa et contra. Cap. 19

Breue de facienda seisina alicui de alio tene-
mento diracionato per hanc assisam. Cap. 20

Quid iuris sit si nulli vel pauciores duodecim
sufficiant inuenti qui rei veritatem sciant. Cap. 21

Tabula.

¶ Capitula libri tertii de varrantis et de duobus dominis per quorum vnum se aduocat petens et per alterum tenens liber tertius.

De diuersis varrantis ipsius tenentis in curia apparentis et de effoniis eorum vel si dicat rem suam non esse sed alterius. Cap. 1

Varrantus cogitur venire ad Curiam ad varrantizandum tenentem vel ad ostendendum quare non debeat varrantizare. ca. 2

Breue de summonendo varranto ad veniendum. Cap. 3

Ut varrantus per breue Regis summonitus possit se effoniarē vel non, et quid iuris sit si non venit ad varrantizandum tenentem. Cap. 4

Quid iuris sit quando quis omittit in curia vocare varrantum suum. Cap. 5

Si tenens dicat terram petitam esse de feodo vnus domini, et petens de alterius summonebuntur ipsi domini, et differri poterit placitum propter effonia illorum. Ca. 6

Quid iuris sit si dominus tenentis concedat vel neget in curia terram petitam de feodo tuo esse

Suo esse.

Cap. 7

Quid iuris sit si dominus petentis idem concedat vel neget.

Cap. 8.

Capitula libri quarti de aduocationibus ecclesiarum. Liber quartus.

DE aduocationibus ecclesiarum, et si placitum fuerit de iure aduocationis vel de seisinâ vltime presentationis.

Cap. 1.

Breue de summonendo eo qui deforciat alij presentationem ecclesie.

Cap. 2.

De essonnis illius qui per breue predictum, est summonitus et quid fiet si non venerit.

Cap. 3.

Breue de capienda presentatione ecclesie in manum Regis propter defaultam possidentis eam.

Cap. 4.

Qualiter seisinâ presentationis capienda est in manum Regis et postea a tenente replenda.

Ca. 5.

Quibus verbis placitum fiet de iure aduocationis et de diracionatione eius per duellum vel per magnam assisam.

Ca. 6.

De

Tabula

De placito super presentatione ecclesie non
vacantis. Cap. 7

Breue de summonenda persona ecclesie non
vacantis et de summonendo aduocato.

ca. 8

Si persona ecclesie vel possidens presentatio-
nem non venerit ad diem statutum vel se es-
soniauerit, et cum persona venerit aduocet se
vel per petentem vel per possidentem et si
is vel ille concesserit vel negauerit quod per-
sona dixerit.

Cap. 9

Quicumque aduocatorum presentationem cur-
cerit persona sua ecclesie retinebit.

ca. 10

Quid iuris sit si victus de iure aduocationis
perquirat assisam de presentatione vltime
persone.

ca. 11

Si duo clerici contendant in curia christianita-
tis super aliqua ecclesia qui aduocent se
per diuersos aduocatos placitum eorum dif-
feretur petente altero aduocatorum per bre-
ue Regis donec vnus eorum euicerit in curia
Regis.

cap. 12

Breue de prohibendo placito in curia chris-
tianitatis de ecclesia donec diracionetur ad-
uocatio in Curia Regis.

Cap. 13

Breue

Tabula.

Breue item de prohibendo placito predicto,
et de summonendis predictis iudicibus ecc
clesiasticis si super prohibitionem prioris bre
uis processerint in predicto placito et de sum
monendo illo qui alium trahit in causam in
curia christianitatis. Ca. 14

¶ Capitula libri quinti de questione status et
de natis. Liber quintus.

Placitum de questione status quando
scilicet liber petitur in seruum vel ser
uus proclamat libertatem. Ca. 1

Breue per quod qui petitur in seruum, et dis
cit se liberum patrem habere in comitatu vt
in curia Regis questio hec diiudicetur.

Cap. 2.

Quid iuris sit si petens vel petitus ad diem
non venerit vel si se essoniauerit vel non.

Cap. 3.

Per consanguineos liberos vel seruos pro
batur vel improbatur in curia libertas vel
seruitus in quo placito duellum locum non
habet.

ca. 4

Quibus

Tabula.

Quibus modis perducitur seruus ad libertatem vel in ea se tuetur sed non omnino habebit priuilegia liberi hominis. Ca. 5

Ex quali patre vel matre nascitur natiuus et de partitione puerorum inter dominos.

Cap. 6

¶ Capitula Libri sexti de dotibus.

Liber sextus.

Quanta et qualis et ex quibus rebus debeat esse rationabilis dos.

Cap. 1.

Item de eodem plenius et quando ampliat^rur dos ratione questus vel non. cap. 2

Vir sed non vxor de dote facere poterit, quicquid voluerit. Et si vxor contradixerit post mortem viri, dotem amittet. ca. 3

Qualiter mortuo viro vxor possit ingredi dotem suam nominatam. Cap. 4

Breue de recto ad varrantum pro adipiscenda parte dotis que abest. Cap. 5

Placitum de recto de parte dotis alienata deducitur in Curia varranti vel in comitatu cum ipse defecerit de recto. et abinde in curia Regis trahitur si Iusticiis placuerit. ca. 6

Breue

Tabula.

Breue de transferendo placito de parte dotis a comitatu in curia Regis. Ca. 7

Sicut predicta loquela ita et omnis alia cum iusticiis placue: it transfertur a comitatu ad curiam Regis et qualiter loquela hec de parte dotis ibi deduci debeat. Cap. 8

Breue de summonendo herede defuncti ad warrantizandum dotem. Ca. 9

Quid iuris sit si heres summonitus nec venit, nec se essoniauerit. Cap. 10

Quid iuris sit si heres ad curiam veniens concedat vel neget que mulier dicit de parte dotis. Ca. 11

Si villa detur in dotem cum omnibus partibus suis cui aliqua eius pertinētia deest tempore dotationis sed postea perquiritur. Cap. 12

Si vir dotem vxoris alienauerit heres eius eam deliberabit vel excābiabit. Ca. 13

Si tora dos alienata fuerit placitum ab initio erit in curia Regis. Ca. 14

Breue de sūm onitione faciēda, propter dotem de qua nihil a muliere habetur. Cap. 15

Quod necessaria sit heredis presentia, vbi placitatur.

Tabula:

placitatur de dote et per quod breue sumus
monebitur. ca 16

De placito dotis nominate (aut non nomi-
nate, et si dos non fuerit nominata que debet
ant diuidi inter mulierem et heredem, et que
non vt habeat mulier dotem rationabilem
et de diuersis casibus que circa dotem emer-
gere solent, Ca. 17

Breue de dote amensuranda si maior est dos
te rationabili. Cap. 18

¶ Capitula libri septimi de heredibus legit-
zimis et bastardis masculis siue feminis ma-
ioribus siue minoribus, et de custodia, et
priuilegio minorum et de vltimis heredibus
qui sunt domini cum feodum cadit in man-
um eorum et de heredibus intestati et de
vsurariis et eorum heredibus, et de maris
ragiis, et aliis donationibus antecess-
orum et eorum testamen-
tis et debitis que omnia
a heredibus eorum tenentur vvarrantis
zarc,

Tabula.

DE donationibus que sunt de hereditate vel questu in maritagis vel seruientibus pro seruicio vel collegio tempore sanitatis vel infirmitati vel bastardo filio vel mulierato et de questionibus iuris circa has donationes et de donationibus episcoporum et prelatorum. Ca. 1

Quod heredes debent varrantizare donationes antecessorum multiplex distinctio heredum siue fuerint masculi siue femine, et de iuribus earum et qui heredes aliis preferuntur et distinctio hereditatum quando diuiditur hereditas inter heredes et quando non. Cap. 4

De heredibus ex transfuerso venientibus qui eorum aliis preferantur. cap. 5

Quod heres debeat testamentum antecessoris seruare et eius debita reddere et qui possunt facere testamenta et de quibus et quantis rebus et quibus personis.

Cap. 5

De testibus et executoribus testamentorum

Cap. 6.

Breue

Tabula.

Breue de faciendo stare rationabilem diuisam.
Cap. 7

De placito de diuisa mortuorum et quod fieri habeat in curia christianitatis
ca. 8

De heredibus maioris et minoris etitis, et de iure maiorum et priuilegio in custodia minorum.
Cap. 9

Quod heredes debeant esse in custodia Regis vel aliorum capitalium dominorum.
Cap. 10

In quorum custodia debeant esse heredes sokomannorum.
Cap. 11

De iure mulierum heredum et viduarum et custodia earum et quorum assensu nubere debent.
Cap. 12

Bastardus et qui non est natus de legitimo matrimonio, heres esse non potest, et quod placitum de bastardia in curia christianitatis agitur.
Cap. 13

Breue de bastardia per quod de Bastardia placitatur in curia christianitatis.
Ca. 14.

Quando aliquis dicendus est rectus heres aut bastardus.
Ca. 15.

De heredibus bastardi vel intestati vel vsurarii et de catallis eorum.
Cap. 16

Ex quoq

Tabula:

ex quor et quibus causis civilibus siue criminalibus cadunt catalla vel hereditates in manus Regis vel dominorū qui tunc dicuntur vltimi heredes Cap. 17.

Distinctiones et iura maritagiorum et in qua curia placitari debent. Cap. 18.

¶ Capitula libri octauī de concordia facta in curia et de cirographis concordiam continētibus et de recordis curie vel curiarum si aliter utra partium concordiam et finem factū in curia infregerit. Liber octauus.

De concordia facta in curia Regis. Cap. 1.

Forma cuiusdam cirographi curie Regis de causa in curia Regis terminata Cap. 2.

Forma alterisumodi cirographi curie Regis de causa in curia minori terminata sed in curia Regis recordata. Cap. 3.

Breue de obseruando fine facto in curia Regis si alterutra partium infregerit vel cirographo communi contradixerit. Cap. 4.

Breue de obseruando fine facto in curia Regis alterutra partium iam infracta. Cap. 5.

Breue de summonendis iusticiis itinerantibus ad faciendum in curia recordum cōcorā

R. i. dia

Tabula.

die coram eis facte. Cap. 6.

Breue de recordo comitatus transmittendo ad curiam de supradicta loquela coram iusticiis itinerantibus deducta. Cap. 7.

De recordis curie et q̄ eis semper est standum et de recordis aliarum curiarum et q̄ eis non semper est standū nisi in casibus, et de iudicio illarum si falsum dicatur ab altera partis um. Cap. 8.

Breue item de quo supra, id est de recordo comitatus ex consensu partium transmittendo ad curiam de aliqua loquela. Cap. 9.

Item de recordis minorum curiarum, factis in curia Regis causa consilii capiendā et de recordis comitatus in casibus quibusdā. ca. 10.

¶ Capitula libri noni de homagiis et releuis et seruitiis et auxiliis et de preiuris et limitibus inuasis. Liber nonus.

¶ De homagiis et releuis et quando et a quo et qualiter et quibus dominis fieri debet homagium et releuiū et quid debet homo domino suo ex homagio et quid dominus poterit sua autoritate sine breui Regis cogere vassallum respondere ei in curia sua si inique aliquid

Tabula

aliquid egerit erga dominum contra homagium suum et si seruitium ei debitum de terra sua non fecerit. Cap. 1.

De quibus rebus fiant homagia et quibus non. Cap. 2.

Quibus personis fiant homagia et de releuiis questio. Cap. 3.

Item de homagiis et releuiis et quando et a quibus et quibus dominis fieri debeant vel non debeant homagia et releui et quid debeat homo domino suo vel non, ex homagio nouo vel veteri et de varrantizatione teneamenti dati pro seruitio vel homagio alteri. Cap. 4.

Breue de recipiendo homagio et rationabili releuiis. Cap. 5.

Verum, quis cogitur vel non cogitur recipere homagium et releuium alterius. Cap. 6.

Breue de summonenda magna assisa quam vassallus in ea se ponit contra dominum suum petentem eius hereditatem per breue Regis de recto et nolentem eius homagium inde recipere. Cap. 7.

Verum possit dominus cogere in curia sua vassallum auctoritate propria sine breui Regis presens

R. it.

rare

Tabula

- bre sibi auxiliū et seruitia et releuā** Cap. 8.
Breue de iusticiando vassallo ad reddēda do-
mino predicta si ipse dominus impotens est
illum per se iusticiare. Cap. 9.
De placito predicto per predictum breue in-
ter dominum et vassallum in comitatu et q̄
miseriordia cuiuslibet placiti quod in comi-
tatu deducit. r v̄c debetur. Cap. 10.
De purpresturis quas quis facit contra regem
vel contra dominum suum vel contra alium
quēlibet et de m̄ia Regis qualis sit. Cap. 11.
Breue de iusticiando tenente alicuius standi
ad rectum domino suo in cūria domini sui
de purprestura quā contra eū fecit. Cap. 12.
Itē de purpresturis cōtra dominū vel aliū quē
libet de limitibus inuasis. Cap. 13.
Breue de faciendis rationabilibus diuisis inter
diuersa tenementa. Cap. 14.

¶ **Capitula libri decimi de debitis laicorū que**
debētur ex diuersis contractibus videlicet ex
vēdatione ēptione donatione mutuo cōmo-
dato locato conducto et de plegiis et vadis
mobilibus siue immobilibus et de cartis de-
bita cōtinentibus. Liber decimus.

Placitum

Tabula

Placitum de debitis laicorum.	Cap. 1.
Breue de summonitione facienda propter debita reddenda.	Cap. 2.
Qualiter distringendus est debitor ut veniat de debito responderus et de debito quod debet sub plegiorum datione.	Cap. 3.
Breue de summonendo plegio debitoris ut reddat pro eo si ipse defecerit.	Cap. 4.
Si plegii apparentes in curia cōfiteātur vel negent omnes vel quādam plegiationē et de iure plegiorū et de cōtentione inter ipsos et quādo habent regressū ad eum quem plegiauerint et quādo non.	Cap. 5.
De debito quod sub vadii positione debetur et de distinctione et iure vadorū.	Cap. 6.
Breue de summonēdo debitore de vadio acquietando versus creditorem quum terminum statutum preterit.	Cap. 7.
Si debitor apparens in curia cōfiteatur vel neget vadium suum esse vel debitū accepisse et de iure vadorum et de diuersitate eorū siue sunt mobilia siue immobilia.	Cap. 8.
Breue de summonendo creditore de restituendo vadio debitori.	Cap. 9.
Si creditor apparens in curia dicat se vadium	

Tabula

tenere vt vaditum vel vt feodū suū. Cap. 10.
Si creditor per debitorem vel per alium a se
sua vadium ceciderit illud non recuperabit.

Cap. 11.

Si creditor petat quod sibi detur per fidē vel
per testes vel per duellum vel per cartam et
qualiter probatur vel improbat cartam et quot
modis quis conuictus cadit in misericordiam
Regis.

Cap. 12.

De his que debentur ex causa cōmodati. ca. 13.
De his que debentur ex causa emptionis vel ven-
ditionis et si res empta fuerit tradita vel non
vel pretium vel arte date et ad quem spectat
vitium vel periculum rei empte.

Cap. 14.

De varrantizatione rei immobilis vel mobilis
vendite vel donate siue fuerit furtiua vel
non.

Cap. 15.

Breue de attachiando eo qui clamatur vvarā-
tus rei furtiue.

Cap. 16.

De incerto vvarāto rei furtiue et de generali
probatione in curia rei empte vel cōmodate.

Cap. 17.

De his que debentur ex causa locati vel cōduc-
ti et quod de predictis priuatis contractibus nō
se intromittat curia Regis.

Cap. 18.

Capitula

¶ Capitula libri vndecimi de responsalibus
qui loco dominorū ponuntur in curia ad lit-
crandū vel perdēdū pro eis. Liber vndecimus.

Qualiter ponantur responsales in curia loco
dominorum suorum. Cap. 1.

Breue de recipiendo responsalem in alia curia
quem constituit dominus eius in curia
Regis responsalem pro eo. Cap. 2.

Quod responsali suo tantum et non domino
profunt essonia et de remouendo primo res-
ponsali et alio substituendo et quis quem pos-
terit ponere responsalem. Cap. 3.

Dominus tenere cogitur quod responsalis fe-
cerit nec grauatur responsalis licet dominus
non sit soluendo. Cap. 4.

Qui possunt vel non possunt responsales fieri
vel facere per litteras vel sine et an responsalis
possit facere pro se responsalē vel pro domi-
no. Cap. 5.

Capitula libri duodecimi de placitis de recto
et de diuersis breuibus Regis de recto vices
comitibus vel dominis feodi directis super
diuersis casibus. Liber duodecimus.

Placita de recto quādoque ab initio tractantur
in curia Regis quādoque ex minoribus curiis.

R. iii.

ex post

Tabula.

ex post facto ad eam transferuntur ex pluribus causis. Cap. 1.

Nemo potest aliū trahere in placitū de libero seruitio vel tenemēto sine breui Regis directo ad dominū de quo clamat tenere. ca. 2.

Breue de recto pro tenemento libero ad dominum de quo quis clamat tenere. Cap. 3.

Breue de recto pro redditu libero ad eundem. Cap. 4.

Breue de recto pro tenemento vel redditu libero. Cap. 5.

Placita cuiusque curie secundum consuetudines suas agitantur. Cap. 6.

Quo ordine et quomodo et in quo loco debeat petens probare curiam aliquam sibi de recto defecisse antequam transferat loquelā suā ad comitatum vel ad curiā Regis et quid iuris erit si eam trāfferat sine probatione defectus ipsius curie. Ca. 7.

Ad dominū de quo quis clamat tenere debet breue de recto dirigi et quid iuris sit si petens de vno clamat tenere et tenens nō de illo sed de alio teneat. ap 8.

Que placita de recto ad viē pertinent de quibus breuia inferius ponuntur. Cap. 9.

Breue

Tabula.

- Breue de recto de non vexando tenente in
debitis consuetudinibus et ieruitus. Cap. 10.
- Breue de natuis et fugitiuis. Cap. 11.
- Breue de aueris replegiadis que capta sunt
pro indebitis consuetudinibus donec loquela
audiatur in comitatu. Cap. 12.
- Breue de pastura amensuranda inter aliquos
secundū quantitātē feodorū eorūdem. ca. 13.
- Breue de assiamētis consuetis habendis in
bosco et pastura in liberis tenementis. ca. 14.
- Breue ne capitalis dominus indebitis consue-
tudinibus vexet tenentem sui tenentis et de
aueris eius replegiandis donec loquela aus-
diatur in curia Regis. Cap. 15.
- Breue de faciendis rationabilibus diuisis inter
duo tenementa. Cap. 16.
- Breue de facienda diuisa mortui stare. ca. 17.
- Breue de reddendis catallis que capta sunt in
tenemento cum ipso tenemēto cuius petens
recuperauerit seisinam per recognitionem nos-
ue disseisine. Cap. 18.
- Breue ne quis negotiū q̄ sibi a rege vel a iust-
ticiis attornatum est faciendum, alii vel aliis at-
tornet faciendum. Cap. 19.
- Breue de rationabili dote habēda et ne de cas-
tallis

Tabula:

allis defuncti fratri diuisa donec eius debita persoluantur. cap. 20.

Breue de prohibendo placito in curia christianitatis de laico feodo. ca. 21.

Breue de attachiādo illo qui aliū trahit in placitū de laico feodo suo in curia christianitatis et de prohibēdo alio ne placitum illud sequatur. cap. 22.

Placita comitatum: quia ibi diuersis modis deducuntur, pro diuersitate consuetudinum illorum in hoc libro omittuntur. cap. 23.

Si breue de recto plus vel minus vel aliter cōtineat quam deberet vel si circa nomen vel seruij quantitatem in eo erretur. cap. 24.

Nemo cogitur respondere in placito de suo libero tenemēto sine breui regis nisi fuerit tenemētū ecclesie q̄ quidē placitū in foro ecclesie deducetur nisi recognitio inde petatur an sit ecclesiasticum vel laicum. cap. 25.

Capitula libri decimiterui de placitis per assisas et recognitiones et de diuersis difficultatibus. Liber tertiusdecimus.

Post placita de recto agitur hic de placitis de feisinis per recognitiones. cap. 1.

De diuersis recognitionibus. cap. 2.

De morte antecessoris cuius heres maior est.

est.

Tabala

- est. cap. 3.
Breue de morte antecessoris qui obiit in peregrinatione. cap. 4.
De morte antecessoris cuius heres minor est. cap. 5.
Breue de morte antecessoris qui habitum religionis assumpsit. cap. 6.
Quo ordine perueniatur ad hanc assisam de morte antecessoris et de essonis tenētis. ca. 7.
Breue de faciendā seisinā petenti post recognitionem factam. cap. 8.
Post seisinam tenementi et catallorum in eo inuentorum petenti factā remanet placitum de recto petenti. cap. 9.
Si seisinā adjudicata fuerit tenenti absenti remanet placitū de recto petenti. cap. 10.
Qualiter procedet hec assisa cum vterque tūc ligandiū maior fuerit et presens in curia vel pro quibus articulis a teneente petenti obiectis remanere debeat. cap. 11.
Qualiter procedet hec assisa cum vterque fuerit minor vel solum petens. cap. 12.
Qualiter procedet vel remanebit hec assisa cum solus tenens fuerit minor. cap. 13.
Breue de summonenda recognitione vtrum p̄t̄e

Tabula:

pater minoris contra quē alius petit recogni-
tionem de morte antecessoris seiscitus fue-
rit de aliquo tenemento die quo obiit vt de
feodo vel vt de vvarda. **Cap. 14.**

Item qualiter procedet vel remanebit hec as-
sisa cum solus tenens fuerit minor. **Cap. 15.**

Breue de summonenda recognitione vtrum
aliquis sit infra etatem vel non. **Cap. 16.**

Quid iuris sit si predictus qui minorem se dix-
it per hęc recognitionem iudicatur esse maior
vel minor. **Cap. 17.**

De recognitione de vltimis presentationibus
personarum. **Cap. 18.**

De essoniis huius recognitionis et de iure ca-
uis et qualiter et quibus rationibus procedat
vel remaneat. **Ca. 19.**

Breue de summonenda recognitione de vlti-
mis presentationibus personarū. **cap. 20.**

Breue de summonenda recognitione vtrum
ultima presentatio alicuius ecclesie facta fue-
rit vt de feodo vel vt de vvarda. **Cap. 21.**

Quid iuris sit si per recognitionem vel hoc
vel illud iudicetur. **Ca. 22.**

De recognitione vtrum aliquod tenementum
sit laicum vel ecclesiasticum. **Cap. 23.**

Breue

Tabula.

Breue de summonenda recognitione vtrum
aliquid tenementum sit laicum vel ecclesi-
asticum. Cap. 24.

De essonnis huius recognitionis et de iure es-
sius et quod eisdem rationibus procedit vel
remanet quibus alie supradicte recognitio-
nes. Cap. 25.

De recognitione vtrum aliquis obierit seis-
sus de aliquo tenemēto vt de feodo vel vt de
vadio vbi verus heres est petens. Cap. 26.

Breue de sūmonenda recognitione vtrū ali-
quis teneat aliquod tenemētū in feodo vel in
vadio vbi verus heres est petens. Cap. 27.

Item de recognitione predicta vbi verus he-
res est tenēs. Cap. 28.

Breue de sūmonēda recognitione vtrū quis
obierit seisitus de tenemento aliquo de feodo
vel vt de vadio vbi verus heres est tenēs. ca. 29

Quid iuris sit si per recognitionē vel hoc vel
illud probetur et an expectandus sit vvarran-
tus in hac vel in alia recognitione. C. 30.

De tribus recognitionibus residuis simul vie
delicet vtrum quis sit infra etatem vel non et
vtrum quis seisitus fuerit de aliquo tenemēto
re libero die qua obiit an de feodo vel de
vradio

Tabula

- vvarde et vtrum quis presentauit vltimā personam occasione feodi sui vel vvarde. cap. 31
- Breue de noua disseisina de libero tenemento, cap. 32
- De recognitione de noua disseisina que ad arbitrium Regis quandoque fit maior quandoque minor. cap. 33.
- Breue de noua disseisina de libero tenemento. cap. 34.
- Breua de noua disseisina varianti secundum diuersitatem tenementorum in quibus fiunt disseisine. cap. 35.
- Breue de noua disseisina de fossato leuato vel prostrato. cap. 36.
- Breue de noua disseisina de stagno molendini exaltato. ca. 37
- Breue de noua disseisina de communi pastura. cap. 38.
- De iure et pertinentiis et effectu huius recognitionis per quam cum tenemento etiam catalla in eo capta recuperantur. cap. 39.
- Breue de reddendis catallis que capta sunt in tenemento cum ipso tenemento cuius petens recuperauit scilicet per hanc recognitionem. ca. 40.
- Capitula

Capitula libri quartidecimi de placitis de cri-
minibus que ad coronam Regis spectant.

De placito de crimine lese maiestatis quum
videlicet quis famatur vel accusatur q̄ ma-
chinatus sit in mortem Regis vel in seditione
nem Regni vel exercitus. cap. 1.

De placito de occultatione inuenti thesauri
fraudulosa. ca. 2.

De placito de homicidio siue sit murdrū siue
a iud homicidium cap. 3.

De placito de crimine incendii. ca. 4.

De placito de crimine Robarie, cap. 5.

De placito de crimine raptus. cap. 6.

De placito de crimine falsi. cap. 7.

Placitū de furtis ad vicecomites pertinet. ca. 8.

Tabulæ finis.

Londini in ædifi-
bus Richardi
Totteli.

Cum priuilegio ad impri-
mendū solum.

Errata impressoris que nimia festinatione
absoluendi operis incidere.

Ea sic castigabis.

Fol.	pag.	Line.	Errata.	Castigata.
25	2	7	nominatū. nominatum.	
36	2	14	iertia. tertia.	
39	1	10	ipsa. ipsa.	
43	1	3	questū nō questū quia nō.	
52	2	8	presertur. presertur.	
56	1	1	iremanentū. remanentiā.	
58	2	7	finaleni. finalem.	
59	1	22	dominis. domui.	
76	1	penul.	velit. velint.	
80	2	15	iudicis. iudiciis.	
82	2	ultima.	furtina. furtiva.	
99	2	17	seisinam. assisam.	
102	1	5	quia. quod.	
104	1	6	eliquum. reliquum.	
106	2	3	dum esse. dum suū esse.	
109	2	5	similiter. ciuiliter.	
111	1	22	frandulosa. fraudulosa.	
112	1	22	viro oppressā. viro vi oppressā.	
112	2	13	purgationē. probationē.	

